בעזה"י

שירת התורה

פרשת וירא

תשפ"ז

שנה ז' גליון 317

תוכן העניינים

דברים חדשים משנה זו מסומנים בכוכב

תוכן העניינים

פרשת וירא ..... ד

המילה גילוי הפנימיות .....ד

בפ׳ וירא ראה הכל במבט פנימי ..... ה

ההכנסת אורחים דפ׳ זו שונה מכל הכנסת אורחים ..... ה

אברהם התבטל ממציאותו לגמרי..... ה

*בטעם שאחרי המילה הי׳ עליו להראות מסירות נפש במדת החסד ..... ו

*עיקר הברית היא על מדת החסד ..... ו

ישיבת תמר אצל פתחו של אברהם אבינו ..... ז

הפתח של אאע״ה הוא גילוי הפנימיות ..... ח

התבטלותו של ממרא לדרגתו של אאע״ה..... ט

משמעות ענין עובר ושב..... ט

כל העולם סובל בשביל הצדיק..... ט

הרמת עיניים של אברהם אבינו ..... י

האם הכיר אברהם שהם מלאכים..... י

דעת הרמב״ן ואוה״ח הקדוש ..... י

אברהם התנהג אתם כאילו היו ערביים.....יא

האם רחיצת המים הי׳ לשם סילוק ע״ז גרידא .יא

זכור הנולד בבשורת יקח נא מעט מים ..... יב

צריך הוכחה מה״ת דפת סועד הלב .....יג

הקבלת פנים המיוחדת אצל אברהם אבינו..... יד

ה׳ לימודים מהכנסת אורחים של אברהם אבינו ..... יד

אי יש ללמוד היתר שתיית חלב מאברהם אבינו ..... טו

האם אכלו המלאכים בשר בחלב .....טז

ע״י בן פקועה לא היה בשר בחלב.....יז

ההיתר דבן פקועה מתייחס לחלב דוקא .....יז

לא הביא לחם שלא יצטרכו להפסיק בין חלב לבשר..... יח

מחלוקת אי צריך הפסק בין חלב לבשר ..... יח

פנימיות ענין חלב..... יט

מה שאוכלים חלב בשבועות ..... יט

חלב מרמז לתורה שבע״פ ..... יט

בשנה שר״ה שחל בשבת מתגלה ביותר בחינת החל״ב..... כ

מה שהביא בשר בחלב דוקא .....כ

דברי הנועם אלימלך בענין זה.....כ

האם יש להקל בשבועות יותר..... כא

אברהם נכנס רק עכשיו לסוכה ..... כא

מקור שנשים לא ישבו בסוכה ויזכו לבנים טובים .....כב

האשה שעומדת מאחורי ההכנסת אורחים .....כב

השייכות בין ביקור המלאכים להפיכת סדום ..כב

כח הדין דיצחק והסכמת מדת החסד דאברהם כג

התפלות לא היו לריק ..... כג

חביבות אברהם שוויתר ממדרגותיו למען אחרים .....כד

בלי עשיית חסד אין זכות קיום..... כה

שחיתות המעוגן בחוק גרוע ביותר ..... כו

ד׳ פעמים נגינת שלשלת בתורה..... כו

מכת הסנורים בבעלי מחלוקת..... כז

כוחם של בנות לוט ודוד המלך ..... כז

זכותו של לוט להנצל ..... כח

הנאמנות בין האבות לנשותיהם מיסודות האמונה ..... כח

ענין סתימת הנקבים בבית אבימלך ..... כט

יצחק היה הראשון שנתקיים אצלו עיקר כוונת מצות ברית מילה ..... כט

ישמעאל מצחק על סעודת הברית .....ל

מילת שמונה מקשר לאור דלמעלה מדרך הטבע.ל

המצוה המיוחדת של הטפת דם ברית ..... לא

ביאור ד׳ הרמ״א דבנימול תוך ח׳ יצא ..... לא

הצחוק שנוגע דייקא לשרה .....לב

ענין המשתה ביום גמילת יצחק ..... לג

מצחק של ישמעאל לעומת צחוק של יצחק .....לד

עצם קיומו של יצחק וזרעו נראה כדבר מגוחך .לד

משמעות השינוי בין יצחק לִיְשְׂחָק .....לה

ההבדל בין דברי הימים לספר תהילים.....לה

שינוי האות כדי לקצר גלות מצרים.....לו

הפסוקים בספר עמוס.....לו

שם ישחק מורה על המתקת הדינים ושלימות התיקון ..... לז

כל לשונות שמחה יש להם שי״ן שמאלית .....לח

התהפכות הסמ״ך לשי״ן שמאלית.....לח

גירוש ישמעאל הפקיעתו מלהיות זרע אברהם לט

ישמעאל הוא מזרע אברם ולא מאברהם ..... מ

ישמעאל מפ׳ לך לך ויצחק מפ׳ וירא..... מ

שרה אמנו פעלה לדורות גירוש לישמעאל..... מ

ישמעאל חזר ונשרש בקליפת מצרים .....מא

מה שהרע לו על בנו קאי על יצחק.....מא

תוכן העניינים

כל קורותיו של ישמעאל בענין המים .....מא
שיעור כמטחוי קשת וישמעאל רובה קשת ..... מב
קשת הוא ביטוי לרצונו להשתלט על מה שמחוץ לגבולו ..... מב
יום מנוחת ישמעאל ביום שישי שהוא ימינו של שבת ..... מד
*כוונת אברהם בנטיעת האשל ..... מד
פרשת העקידה .....מז
*קטרוגו של שטן שהביא נסיון העקידה .....מז
*כל סעודת המלאכים הי' רמז לקרבנות .....מח
*למה באמת לא הקריב אברהם קרבן .....מח
*דרשת אברהם אבינו בסעודת הגמל את יצחק .....מט
*טעותו של אחשורש במה שעשה זכר לקרבנות .....מט
*מה שחיכה השטן לקטרג אחרי שנים רבות ...מט
*תיכף לנטילה ברכה מסלק קיטרוגו של שטן..מט
כוונת הקב"ה בציווי והעלהו ..... נ
ע"י מסירת נפש נחשב כהקרבה ממש ..... נ
דיני ההקרבה לא הי' מפורש .....נא
האם דיני עולה דיצחק הי' כקרבן בהמה ..... נב
דין כלי שרת וארבע עבודות..... נב
פסול מום ..... נב
דין הפשט וניתוח - מלח - נסכים ..... נב
אין תמות וזכרות בעופות.....נג
ביאור הדין ודברים בענין העצים והאש .....נג
האש שלקח אברהם .....נג
האש הי' אש ההתלהבות..... נד
הטעם שהוצרך לעוקדו לפני ההעלאה ..... נד
בתפלה מזכירים העקידה שאחר ההעלאה..... נה
העקידה בשביל עשיו הנכלל בו ..... נה
אחיזת השטן בסבך בקרניו ..... נה
מעילה בשופר של אילו של יצחק ..... נה
האם הי' הקטרה על שופר אילו של יצחק..... נו
הטעם שנמנו כל הבנים של נחור ..... נו
פעמים אדם דוחה בידיים את זיווגו האמיתי ...נז
ע"י התגברות זוכים לשמוע בשורות טובות .....נז
הפטרה לפרשת וירא.....נז
מתנה שמקבלים מהקב"ה אין להחליט לבד.... נח

לתגובות להנצחות ולקבלת הגליון במייל

שמעון יצחק ראקאוו

0527614717

syrakow79@gmail.com

שיעור שבועי (עברית) בביהמ"ד משובב נתיבות אור ליום חמישי משעה 11 - 11:30

אפשר לשמוע בקול הלשון: 7-916717 -03-6171111

בענגלאנד: 7-916717 -02 08-1917000

או בקו משובב נתיבות-7-0733718341

פרשת וירא

הנה פרשה זו נקרא פרשת וירא. מבואר דהגילוי שנתגלה כאן הקב״ה לאברהם, הוא דבר יסודי ועיקרי בפרשה זו.

והנראה בעז״ה בהקדם כמה הערות בפסוק ראשון:

וירא אליו ה׳ באלני ממרא והוא יושב פתח האהל כחם היום: [י״ח א׳]

א: במש״כ **וירא אליו ה׳** ולא נתפרש לאיזה מטרה נתגלה אליו, גם לא כתוב כאן איזה אמירה או ציווי מהקב״ה. וכתב **בגור אריה,** דזה בא **רש״י** לתרץ [והוא **מגמ׳ סוטה יד. וב״מ פ״ו:**] שהקב״ה בא לבקר את החולה. והוסיף **החזקוני** דמוכרחים לפרש כן, כיון שלא מצינו בשום מקום לשון וירא, שלא כתוב אחריו אמירה או דיבור, משמע דבא לשאול בשלומו. עוד הוסיף **הרא״ם,** דממה שלא כתוב וירא ה׳ **אל אברהם** משמע, דזה המשך לפרשה הקודמת דאיירי בענין המילה, ובהכרח דהגילוי הי׳ שייך לענין המילה. ויל״ע דאם זה המשך למה התחיל פרשה חדשה, וכן למה נסתם כ״ז בקרא ולא כתוב כלל ענין ביקור חולים. עוד צ״ע למה כתוב וירא אליו ה׳ ולא וירא ה׳ אליו עי׳ **אור החיים הק׳** בזה.

ב: באלוני ממרא יל״ע למה הודגש שהי׳ באלוני ממרא, וברש״י שהוא נתן לו עצה על המילה לכן נגלה אליו בחלקו, וצ״ע וכי אברהם הוצרך לעצת ממרא, עי׳ בזה **במפרשים** באריכות,[1] ואחרי כל התירוצים ק׳ דמה יש לו לממרא מזה שהקב״ה נגלה אל אברהם בחלקו, וגם איזה לימוד יש לנו מזה, ומשמע שענין זה הוא חלק עיקרי בהתגלות זו.

ג: והוא יושב פתח האהל יל״ע, למה הודגש כמה פעמים ענין **פתח אהלו של אברהם**, מתחילה כתוב והוא ישב **פתח האהל**, ואח״כ כתוב שרץ לקראת המלאכים **מפתח האהל**, והרי ידענו שהי׳ שם, וכן אח״כ בבשורת המלאך הודגש ושרה שומעת **פתח האהל** והוא אחריו, הלא דבר הוא.

ד: עוד יל״ע, למה יש אריכות בפסוק בענין הכנסת אורחים של אברהם, וזה מהווה לנו הדוגמא לדורות למצות הכנסת אורחים, הלא וודאי הכניס אברהם אורחים כבר אלפי פעמים לפני מעשה זה, ולא מסתבר לומר כיון שזה הי׳ קשה לו, דבוודאי הי׳ פעמים אחרים שהי׳ קשה לו, ואין לומר בשביל שמסופר כאן בשורת המלאכים, דאם זה הוא העיקר א״כ חלק ההכנסת אורחים הוא טפל כאן ורק במקרה, ומשמע דיש כאן בזה עיקר גדול, וגם הרי מבואר בחז״ל שעל כל דבר שעשה כאן, קיבל שכר לדורות, על הלחם קיבלו ישראל מן, ועל המים קיבלו באר במדבר, הרי דהכנסת אורחים דכאן, שונה לגמרי מכל מה שעשה בכל ימי חייו.

המילה גילוי הפנימיות

והנראה בעז״ה, דבאמת נעשה כאן מהפכה גדולה אצל אברהם ע״י הברית מילה. ונקדים דברי **השפת אמת** [כמעט כל שנה] על ה**מדרש** [**פמ״ח ב׳**] שמביא הפסוק **אחר עורי נוקפי זאת ומבשרי אחזה אלוה** [**איוב י״ט כ״ו**] על מילת אברהם. וביאר, כי בכל דבר יש נקודת חיות מהשי״ת, רק שצריכין להסיר הקליפה והחיצוניות שנקרא ערלה דחפיא ברית, וזה מרומז **בעור** שנתהפך **מאור** בחטא עץ הדעת, ובהוסר הערלה אשר סובבת הפנימיות ממילא נתגלה הפנימיות שהיא האור. וזה מה שמביא המדרש [**לקמן פמ״ט ב׳**] הפסוק **סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם** [**תהילים כ״ה י״ד**], דע״י הברית מילה נתגלה הסוד.

ביאור הדברים, דבעצם הרי נפח הקב״ה באדם נשמת חיים, אבל אין ביכולת הגוף לקבל הכל, ונשאר כח הנשמה שאינה נכנסת בגוף האדם

---

1 **הרע״ב בעמר נקא** הביא ג׳ תירוצים **א:** שהקב״ה רק א״ל שימול ולא אמר לו היכן מקום המילה וזאת העצה נתן לו שאמר לו מקום מילה כדדרשינן מוערל זכר. **ב:** שהיה אברהם מסופק אם המצוה אליו שימול את עצמו או דוקא למול את בניו אשר יולדו לו וילידי ביתו ומזה אמר שנתן לו עצה למול את עצמו ממש: **ג:** הי׳ מסופק אם ימול חדר בחדר להחבא או ימול לעין כל ולא יחוש לליצני הדור ונתן לו עצה להמול בגלוי כדכתיב בעצם היום הזה נמול אברהם, **ומזרחי** כתב ב׳ פירושים **א:** שהלך ונמלך כדי לנסותם אם הם יראי ה׳ כפי מה שהם מראים עצמם ויבטח בהם שיהיו בעלי בריתו כבתחלה, או אינם יראים את ה׳ אלא בפיהם, ושוב לא יבטח בהם. **ב:** אדרבה מפני שידע שהם לא יתנו לו עצה למול בקש להמלך עמהם כדי שימנעוהו, ועם כל זה לא ישמע אליהם ובזה יתקדש ה׳ יותר ויותר על ידו: **ומהר״ל בגו״א כתב ב׳** פירושים **א:** שלא יאמרו שאברהם עשה בלא עצה, ואילו היה שואל עצה - והיו נותנים לו טעם ועצה שלא למול - היה שומע שלא למול, לכך שאל עצה ושומע דבריהם, ואחר כך היה מל, והשתא כל העולם יאמרו אחר ששאל עצה ושמע דברי המוחין - ואפילו הכי עשה, ולא יוכלו לומר שהממו הקדוש ברוך הוא ולא ידע אברהם מה לעשות. **ב:** מפני שענר אשכול וממרא היו בעלי ברית אברהם ודרך בעלי ברית לבקש הסכמה מבעלי בריתו ולא שמחוייב לעשות מה שרוצים רק שכך הוא דרך ארץ. **וצידה לדרך** הביא מה שתי׳ **בימי חורפו** שקודם שנצטווה הלך ונמלך עם ממרא אם ימתין על הציווי דגדול המצווה ועושה או יקיימו מיד כיון שיודע שכך הוא רצון ה׳, ודוקא בזה לקח עצה דאחרי שכבר מל עצמו לא יכול למול שוב. **שוב** דחה זה מלשון המדרש עי״ש.

ואינה מאירה בגופו, וכשמתוקן הגוף ע״י המילה יכולה להתקשר בקדושת הנשמה, וזה״פ מבשרי אחזה אלוה, שע״י המילה יש דבקות לגוף להתדבק ברוחניות, וזה מתנה שנתן הקב״ה לבנ״י שיהי׳ עכ״פ מקום זה קדוש להשי״ת ועי״ז זוכה להארה בכל גופו, וממילא נקרא מקום זה **פתח האהל** דזהו **פתיחת הפתח בגוף** כדי להאיר הנשמה בתוך הגוף, ולכן נקרא ברית, כי מקום פתיחת הפתח הוא שורש ההתקשרות בגוף בכח שורשו, וכל האברים ידיים ורגלים וראש ובטן הם סתומים, ומילה הוא הפתח, וכמו שיש ברית בשבת דכתיב ״ששת ימי המעשה יהי׳ סגור וביום השבת **יפתח** וביום החודש **יפתח**״, דאלו הם הפתחים **בזמן**, ה״נ המילה הוא הפתח **בנפש**, ועי״ז נקרא **תמים ושלם**, שמעתה יהיו מעשיו דלמטה מתקשרין למעלה בשרשו ע״כ.

בפ׳ וירא ראה הכל במבט פנימי

מעתה יתבאר היטב כל ענין הפרשה, דאחרי פרשת **לך לך**, שהסברנו שענינה הי׳ הליכה ממדרגה למדרגה כדי להגיע לדרגת ישראל, הגיע לדרגה אחרת לגמרי ע״י המילה, שעיקר המילה של הפרשה הקודמת הי׳ ענין **וירא,** ד״**וירא אליו ה׳**״ היינו שנתגלה הארת הנשמה בגוף, ונתגלה לו כל הפנימיות. **והוא יושב פתח האהל** זה ע״י שישב בקביעות בבחינת פתח האהל, ובחינת פתח האהל הוא זה שהאיר לו כל הפנימיות. וז״ש אח״כ **וישא עיניו וירא** וגו׳ **וירא וירא שני פעמים** ופירש״י אחד ראיי׳ חושית ואחד להבנה, ולהנ״ל הכוונה דמעתה בכל מה שרואה, הוא רואה הכל במבט אחרת לגמרי, במבט פנימי בלי כיסוי, וממילא אף שהיו המלאכים בדמות אנשים, היה רואה הפנימיות שהם מלאכים. [עי׳ לקמן שביררנו דכן הוא לכו״ע] וא״ש דהגם דזה באמצע ענין, ושעל כן לא הוזכר אברהם, מ״מ התחיל בפרשה חדשה, כיון דענין גילוי הפנימיות היא היא עיקרו של המהפכה, שהי׳ אצל אברהם ע״י המילה. ומה שהערנו בענין אלוני ממרא ראה לקמן.

ההכנסת אורחים דפ׳ זו שונה מכל הכנסת אורחים

ובזה יוסבר, אריכות הכנסת אורחים של אברהם וגודל השכר שקיבל על כל פרט ופרט. וכדכתב **השפת אמת תרנ״ד בשם חידושי הרי״ם,** דעד עכשיו הי׳ גומל חסד בדרגת בן נח, ואיתא **במדרש משפטים** [**שמו״ר פ״ל ט׳**] לבני נח נתן מצוות גלמיות, היינו שמעשיהם אינם עושים שום רושם למעלה, אבל המצוות שניתן לבנ״י עושים רושם בשמים, וזהו בכח ברית מילה, שענינו כריתת ברית להיות להם התקשרות למעלה, ולכן אחר המילה כל החסדים שעשה אברהם היו מעוררין מדת החסד למעלה, ולכן כאן **בפרשת וירא** שענינו גילוי הפנימיות והתקשרות לנשמה ושורשו למעלה, יש אריכות בכל פרט ופרט מהמצוה.

ומכאן למדנו, שכל מי שרוצה לזכות שיאיר בו הארת הנשמה, ושעי״ז יזכה למדרגות גבוהות בתורה ויראה ודבקות בה׳, ראשית יראה לשמור בריתו של אברהם אבינו, וממילא יפתחו אצלו כל הפתחים, וכפי שידוע על כמה מרבותינו זי״ע וגם החיים אתנו היום, שהעידו, שכל השגתם וגדלותם הוא מחמת שמירת עיניהם.

וראה עוד מש״כ לקמן, בעונש אבימלך וביתו שנסתמו אצלם כל הפתחים.

אברהם התבטל ממציאותו לגמרי

ובמש״כ וירא אליו ה׳ ולא וירא ה׳ אליו, יש להביא בזה **דברים נוראים של הספר הקדוש בית עין,** ע״פ מש״כ **רבינו בחיי** על פסוק ויעל אלהים מעל אברהם ואברהם שב למקומו [**לעיל יח לג**] וז״ל ד״משכ ״למקומו״, היינו לגבול הרגשותיו ומדת גופו, כי בעוד שהשכינה היתה אצלו היה כולו שכלי מופשט מכל עניני החומר והרגשותיו בטלים, ולא נשאר לפני ה׳ בלתי אם צורה והנפש והוא השכל הזך והטהור, כיון שהסתלקה שכינה חזר להרגשותיו ולגבולי המדות הגופניות, וזהו: ״ואברהם שב למקומו״, כלומר לגבול מדות גופו, כי מקומו של אדם הוא המקיף אותו והמגבילו.״ **ע״כ דברי רבינו בחיי.** וכ׳ בית עין, דא״כ י״ל שזה שאברהם היה בבחינת תפיסת מקום היינו הרגשת גופו מקומו של אדם בלתי מופשט מחומריות, היה קודם שנימול, ולא היה יכול להיות בחינת התפשטות מלכותו בכל האברים מחמת שלא היו מופשטים מחומריות, לכך לא היה יכול להיות בבחינת קדושה שלא יתפוס מקום כלל. אבל אח״כ כשנימול והיה ממשיך בחינת קדושה על כל רמ״ח אבריו ושס״ה גידיו והיה בחינת התפשטות מלכותו בכל האברים שהיה נכלל בבחינת קדושה **בבחינת ביטול במציאות לגמרי ואז היה בלתי תפיסת מקום כלל שנתבטל הרגשת הגוף מקומו של אדם והיה כלול באורו אור א״ס ב״ה.**

וא״כ י״ל שלכך כתוב **וירא אליו ד׳ כביכול לעצמו היה התגלות** כי אברהם אבינו ע״ה אחר שנימול היה מופשט מכל מיני חומריות **בבחינת ביטול**

מציאות לגמרי כאלו אינו בבחינת יש כלל שהוא מופשט מחומריות והוא נכלל כולו בקדושת אור א״ס ב״ה **וזהו וירא אליו ד׳ לעצמו כביכול.** וזהו מה שאיתא בזוהר הקדוש אברהם קדמאה לא שלים אברהם בתראה שלים. היינו קודם שנימול לא היה בבחינת שלימותו שיוכל ליבטל במציאות עבור שהיה בו עדיין הרגשת הגוף. ואברהם בתראה היינו אחר שנימול היה בבחינת שלימות שיוכל ליבטל במציאות והיה יכול לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה על כל האברים עבור דהוא אברהם שלים באין מקום פגום כלל והיה יכול ליבטל וליכלל באורו אור א״ס ב״ה. **עכ״ד הבת עין.**

*בטעם שאחרי המילה הי׳ עליו להראות מסירות נפש במדת החסד

והנה במש״כ שלכן האריך כאן בהכנסת אורחים של אברהם אבינו כיון שאחרי המילה הי׳ משמעות אחרת לכל פרט שעשה, הנה לא הי׳ זה מיוחד רק למעשה הכנסת אורחים רק לכל מעשיו שהיה עושה מעתה, וא״כ עדיין יש לבאר למה דוקא ההכנסת אורחים של אברהם הוא העסק הראשון אחרי שנימול, ודוחק לומר שזה רק במקרה, שע״י שנמנע מאורחים ע״י החום הכבד ממילא הי׳ לו תשוקה לאורחים ולכן שלח לו הקב״ה מלאכים לבשרו ולרפאותו וממילא הי׳ יכול לעשות הכנסת אורחים דוודאי משמע שהכנסת אורחים שלו יש לו שייכות בעצם עם הברית מילה.

*עיקר הברית היא על מדת החסד

והנראה בעז״ה ע״פ דברים נפלאים שהראני **מו״ר הג״ר יצחק לוקסנבורג שליט״א** דהנה ברש״י **בכתובות ח:** במש״כ שם בגמ׳ ״א״ל קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים, פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, (שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו׳)״ וברש״י ד״ה בבריתו של אברהם **שגמל חסדים דכתיב ויטע אשל ראשי תיבות אכילה שתיה לויה.** וכתב **בזה הג״ר יצחק הוטנר זצ״ל [פחד יצחק ר״ה מאמר א],** שמכאן מבואר **שמדת החסד היא היא עצם הברית קודש של אברהם אבינו החתומה בנפשנו,** מה שלא מצינו בשאר מדות טובות ומעלות העליונות שיהי׳ להם ברית כזה, וכן מצינו שבשונה משאר המצוות שבתורה שמברכים עובר לעשייתן רק ברכת המצוות אבל במצות ברית מילה אנו מוסיפים לברך על הציווי **להכניסו בבריתו של אברהם אבינו,** ומנוסח ברכה זו אנו לומדים כי בריתו של אברהם אבינו איננה רק עובדא נתונה לעצמה אלא שהיא עובדא מחייבת, ברית זו מטילה חובה על כל המשתייכים לה לכוון את נפשם להכנס בה ולהכלל בתוכה, ולפ״ז גם ברית החסד של אברהם אבינו מחייבת אותנו כי ע״י התעלותנו במדת החסד נכוון את לבנו להכנס ולהכלל בברית זו.

וביאר שם הטעם, כי עצם הנהגת החסד אצל הקב״ה שונה מכל המדות, כי בעוד שבדרך כלל מדותיו יתברך מתגלות לנו רק באופני הנהגת הבריאה אחר התהוותה - הנה מדת חסדו יתברך מתגלה לנו בעצם העובדה של התהוות הבריאה וכמ״ש עולם חסד יבנה עצם יציאת העולמות מן האין אל היש - היא מציאות חסד של יצירת מקור לעונג בלי גבול. ורק אח״כ מתגלות שאר המדות בהנהגת העולם, ובכן כשאנו הולכים בדרכיו של הקב״ה הנה בשאר המדות עבודתינו היא ההשתדלות לקנות ולהתוות על פיהן את הליכות עולמנו, אבל בהתעלותנו במדת החסד יוצרים אנו את עולמנו. כי על ידי חנוך עצמנו בהלכות דעות של חסד, בחובות הלבבות של חסד, ובחובות האברים של חסד, הננו בוראים ומהווים את עולמנו הפנימי של אישיות - צלם - אלקים. וזה״פ שבריתו של א״א ע״ה הי׳ במדת החסד דכיון שכל הכרתו בהקב״ה הי׳ דרך הבריאה, ונתיב החסד היא הנתיב אשר עליו צעדה הבריאה בהתהוותה, והקו המוביל מן הבורא אל הבריאה קו החסד יקרא לו, הרי ממילא אתה למד כי בשעה שהכיר אברהם את בוראו ומתוך הבירה הציץ עליו בעל הבירה, בע״כ שעבר דרך נתיב החסד, ואותו קו החסד הנמשך ישר מהקב״ה אל תוך הבריאה אותו עבר אברהם בדרכו חזרה מן תוך הבריאה אל זכר קדשו. קיומה של בירה זו תלוי הוא בזה שבעל הבירה נמצא בה, ובעל הבירה אינו נמצא בה אלא במדת חסדו, אי אפשר לו לאדם שירגיש בהצצתו של בעל הבירה מתוך הבירה, כי אם על ידי ההשתייכות למדת חסדו של בעל הבירה. וכ׳ שם עוד שבעצם הי׳ עלינו לברך לפני כל מעשה חסד שאנו עושים שני ברכות **א:** על עצם המצוה ללכת בדרכי ה׳ **ב:** על הציווי להכנס לבריתו של א״א, וכעת שע״פ הלכה לא ניתן מטבע לשתי ברכות מ״מ התוכן הנפשי של הברכות בעינו עומד **ובשעה שאנו מזדקקים לעניני חסד עלינו להאיר**

את נפשנו באורן של שתי ברכות הללו דמיון הצורה ליוצרה והכנסת עצמנו לבריתו של אברהם אבינו. **ע"כ דבריו הנפלאים של הגר"י הוטנר זצ"ל.**

וביסוד זה תי' מו"ר שליט"א, מה שהערתי בפ' לך לך לפמש"כ החת"ס לתרץ קו' היעב"ץ סתירא בשי' ר' יוסי אי מילה בעי לשמה, ותי' חת"ס דרק אצל גוי צריך לשמה שהרי ע"י המילה צריך ליכנס לברית, אבל בישראל כבר נכנסנו לברית בשעת מתן תורה וא"כ המילה הוא כשאר מצוות שבתורה וא"צ לשמה, וצ"ע דא"כ איך אנו מברכים להכניסו בבריתו של אברהם אבינו הרי כבר נכנסו לברית במתן תורה, ולד' הגר"י הוטנר זצ"ל א"ש דאין הברכה על הברית לקיים תר"ג מצוות, רק על הברית להתחייב בהליכה בדרכיו של הקב"ה שכולל תיקון המדות בכלל ומדת החסד וההטבה בפרט וזה צריך שיעבוד והתחייבות מכאו"א.

אבל באמת כבר העיר **באילת השחר כתובות ח:** על דברי רש"י הנ"ל דאינו מבואר למה זה נקרא ברית, וגם לא מצינו שכרת ברית על גמילות חסדים. אולם י"ל ע"פ דברי **הספורנו [לעיל יז יא]** עה"פ ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית וגו' "לאות ברית. **זכרון תמידי ללכת בדרכיו,** בהיותו כחותם האדון בעבדו" ולעיל שם פסוק א' ב' עה"פ התהלך לפני והיה תמים "וקנה השלמות האפשר למין האנושי..., **בהדמותך אלי כפי האפשר אצלך**...וזה השלימות האפשר למין האנושי..., הרי שעיקר הדגשת הברית הוא ההליכה בדרכיו, וע"ע משי"כ בפ' תולדות **[לקמן כו ה]** עה"פ עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי "עשה תמיד המשמרת המיוחדת לי **שהיא לגמול חסד** כאמרו כל אורחות ה' חסד ואמת **[תהלים כה י]** ולהורות חטאים בדרך.. **וברשב"ם** שם פי' "וישמור משמרתי - כגון מילה דכת' בה ואתה את בריתי תשמור" ולהנ"ל א"ש שגם דברי הספורנו כלולים בד' הרשב"ם. וההליכה בדרכיו זה הי' עיקר מורשת אברהם אבינו וכמ"ש כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו' ועי' **רמב"ם סוף פ"א מהל' דעות** אחרי שביאר איך הוא צורת הליכה בדרכיו הישרים של הקב"ה כגון להיות רחום וחנון טוב ומטיב כתב "ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך זו דרך ה', **והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו'**, וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו". וא"כ זהו ההבנה בבריתו של אברהם להשתעבד ללכת בדרכו של אברהם להדמות להקב"ה בדרכיו הטובים והישרים.

עכ"פ אחרי אשר נתבאר לנו דעיקר בריתו של אברהם אבינו הי' על הליכה בדרכיו של הקב"ה בכלל ובמדת החסד בפרט יתבאר היטב למה מיד אחרי המילה אינה ה' לידו של אברהם מצות הכנסת אורחים מתוך מסירות נפש, דהרי החזקתו במדת החסד זהו עצם הברית ולכן בוודאי עליו להראות מיד שהוא מתנהג בברית זה במסירות נפש וגם מחנך את בני ביתו במדה זו ועלי' נאמר אח"כ כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו'.

שוב ראיתי **להג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א** בספרו **חשוקי חמד כתובות ח:** שכ' **נפק"מ לדינא** בדברי רש"י הנ"ל שחסד כלול בבריתו של אברהם אבינו, שהי' סיפור באדם מבוגר מעולי רוסיא שהזדמן לבית כנסת בשבת, וכשאמר את המילים גם במנוחתו לא ישכנו ערלים, הדהדו מילים אלו בראשו עד שהחליט מיד להזדרז ולערוך ברית מילה. הברית נערך, וכאשר סרה ערלת הלב, הנימול הוציא מארנקו צ'ק מכובד, ונידב אותו למטרות **שהשי"ת כרת עליהם ברית עם אברהם אבינו,** והפשטות היא לתת הכסף לאלו העוסקים בעריכת בריתות, **אולם לדברי רש"י הנ"ל אפשר לתת הכסף גם להקמת מוסדות חסד.**

ישיבת תמר אצל פתחו של אברהם אבינו

איתא בסוטה דף י. עה"פ הנאמר בתמר "**ותשב בפתח עינים**" **[לקמן ל"ח י"ד] א"ר אלכסנדרי מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם מקום שכל עינים צופות לראותו** [הובא ברש"י שם] **ופירש"י שהיו רגילין להתקבל שם וללון והי' חביב עליהם**" **וכתב בח"א מהרש"א [שם ד"ה שכל]** דיש הוכחה דקאי על ההכנסת אורחים דאברהם, כיון דהגמ' שם בהמשך מתייחס להכנסת אורחים של אברהם, עה"פ **ויטע אשל בבאר שבע [לקמן כ"א ל"ג]**, די"א דהכוונה לפרדס וי"א הכוונה לפונדק, ומשמע דגם כאן קאי ע"ז, ודלא כ**מזרחי** עי"ש.

וצ"ב מה הענין של תמר לשבת דוקא שם, הרי אברהם אבינו כבר נפטר לפני שנים רבות. ואולי האשל הי' עדיין קיים, ודחוק, עוד צ"ב, מהו

ההדגשה של **פתחו של אברהם**, הרי העיקר הוא הבית או האשל. עוד צ״ב, מהו ההדגשה ב**עינים** דאח״כ כתוב ג״כ דהיא **בעינים על הדרך** משמע דהעיקר היא העינים, והלא העיקר הוא האשל שהי׳ מקום נוח לכולם, ולא מציתי מי שיעיר בזה.[2]

והנה **בנחלת יעקב** [על הפסוק שם] פי׳ ע״פ מה דאיתא במדרש [**עה״פ שם פרשה פ״ה ז׳**] ״**א״ר אמי חזרנו על כל המקרא, ולא מצאנו מקום ששמו פתח עינים, ומה הוא פתח עינים, אלא מלמד שתלתה עיניה בפתח שכל העיניים תלויות בה, ואמרה יה״ר שלא אצא מן הבית הזה ריקנית**״ היינו שהשתוקקה ליכנס לביתו של אברהם כמו בתמנע. ועדיין לא מוסבר כ״כ ענין העיניים, וכן למה דוקא הפתח, **וברש״י ובמתנ״כ** שם פירשו דכל עיניים תלויין היינו לשמים כלפי הקב״ה, אבל ה**יפה תואר** שם מדגיש דהגירסא בגמרא הוא, שכל עינים מצפות לראותה, משמע דקאי על עצם המקום, ולכן פי׳ כ**מזרחי** דקאי על מערת המכפילה שכולן מצפות להתפלל שם כי היו בטוחים שיקובל שם תפלתם, וכבר העיר מהרש״א ע״ז דלא מצינו כן בגמרא, ועוד דצ״ב הדגשת הפתח והעינים.

והנראה בעז״ה, ע״פ דבריו הנפלאים של **השפת אמת** שהבאנו לעיל, עה״פ באיוב **אחרי עורי נוקפי** וגו׳ **ומבשרי אחזה אלוה**, ועוד כתב על משל״כ במדרש על אברהם אבינו **פתח טוב פתחת** וגו׳ ביחס למילה של א״א ע״ה, דהוא סבר דעי״ז יתרחקו ממנו הגוים אבל באמת עי״ז גופא נתקרבו הגוים עי״ש, ויסוד דבריו [בשנת תרל״ו ועוד מקומות] עפי״י הנ״ל, דקדושת אברהם אבינו נשתנה אחרי המילה לגמרי דנתגלה הפנימיות, וזהו ההבדל בין עור לאור, דשבעים אומות שהם בחינת עור מכסים האור הפנימי, אבל בני ישראל זכו לברית מילה שהוא להסיר העור הנ״ל ונתגלה להם הנקודה הפנימית שמשם שורש הכל, וזה נקרא **פתח האהל** כי משם מתחיל ההתפשטות לכל הע׳ אומות, ובני ישראל זוכין להיות דבוק לפתח האהל קודם כל ההמשכות הבאים לעולם, ועי״ז גופא שבני ישראל דבקים בפתח האהל יוכלו גם הגוים להתקרב, דזה היה העצה של הקב״ה, שיהי׳ אומה אחת מיוחדת אליו ועי״ז יתמשכו אליו כל הברואים, וזה **הפתח** הוא פתח בתוך המכסה של העור שנתכסה בו אדם הראשון אחר החטא עי״ש כמה פעמים באריכות.

הפתח של אאע״ה הוא גילוי הפנימיות

ולפי״ז י״ל, דזהו מה שקורא בגמרא ״**פתחו של אברהם אבינו שכל עיניים צופות לראותו**״ דהיינו דאותו פתח הוא מקום גילוי הפנימיות לכל באי עולם, וכל מי שיש לו **עיניים** ורוצה לראות הפנימיות של העולם, צריך להתקשר לאותו פתח, ולכן כשבאתה תמר לגלות אורו של משיח, שהי׳ צריך להיות באופן פנימי ביותר, דמצד החיצוניות היה נראה כזנות, לכן התקשרה לפתח עינים של א״א ע״ה.

ונראה להעמיק יותר, ע״פ משל״כ **הרמב״ם בפי״א מהל׳ מלכים ה״ד** ד״כל הדברים האלו של ישוע הנוצרי ושל הישמעאלי שעמד אחריו אינו אלא ליישר דרך למלך המשיח, ולתקן את כל העולם כולו לעבוד את ה׳ ביחד, שנא׳ כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה׳ ולעבדו שכם אחד וכו׳ וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום״ נמצא דהמטרה של מלך המשיח הוא לפרסם אור האמת בכל העולם, וא״כ א״ש דבבוא תמר להתעסק בהבאת אורה של משיח, אין לך מקום יותר מתאים מפתחו של אברהם אבינו, שמשם מתפשט אור הפנימי לכל באי עולם.

וזה ג״כ מתקשר להכנסת אורחים של אברהם אבינו כדמוכח מהמשך הגמרא וכדכתב מהרש״א, כיון דכל התעסקותו של אברהם באשל שלו, היה להביא האור הפנימי לכל באי עולם, ולא רק סתם להטיב עמהם, כמבואר בגמרא שם, דהכריחם לברך להקב״ה.[3]

---

2 שו״מ בשם הג״ר **חיים קמיל זצ״ל** שביאר, שרצתה להתקשר לחלק המסירות נפש של אברהם בחסד, אולם עדיין לא יתיישב הדגשת ענין העיניים. **ובאמרי אמת וישב תרע** פי׳ ע״פ ד׳ אביו **השפ״א** בליקוטים שפי׳ הא דותשב בפתח עינים היינו להודיע שעשתה כל המעשים לשם שמים דכל החוטא אין חוטא עד שנכנס בו רוח שטות ומסמא את עיניו **[עי׳ סוטה ג.]** אבל היא היתה בפתיחת עינים, ולפ״ז י״ל הכוונה במה שישבה לה בפתחו של אברהם אבינו וכו׳, היינו דאברהם אבינו היה לו עין טובה כדאיתא **[אבות ה יט]** תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה וכו׳ וזה הפירוש שישבה בפתחו של אברהם, וגם בדוד המלך ע״ה שבא ממנה כתיב **[שמואל א׳ טז יב]** יפה עינים וטוב רואי, וזה בפתח עינים.

3 **ודבר נפלא הראני אאמו״ר שליט״א בספר אהבת חסד ח״ג פ״א** [הבאנו לקמן] דכתב דהכנסת אורחים של א״א הי׳ לו מעלה של **תורה** לענין לבטל תורה גם באפשר לעשותו ע״י אחרים, כיון דעי״ז פירסם ייחוד ה׳ בעולם ולכן הי׳ חסרון בפעולות שעשה ע״י שליח ולא הי׳ היתר מצד דאפשר לעשותו ע״י אחרים.

התבטלותו של ממרא לדרגתו של אאע״ה

בזה יל״פ הדגשת **אלוני ממרא**, ובהקדם מש״כ שפ״א בהא דכ׳ רש״י דהוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה אליו בחלקו. וק׳ דלמה נכתב זה ומה יש לו לממרא מזה ותי׳ כי וודאי הבינו דע״י המילה נכרת ברית להיות מיוחד הוא וזרעו להשי״ת להיות נבדל מכל האומות וענר ואשכול לא הסכימו, אבל ממרא האמין כי כך צריך להיות ושאינו כדאי להתדמות אליו, והסכים עמו, אף שידע שע״ז יתרחק וע״ז גופא זכה להתקרב והי׳ לו שייכות ע״י הריחוק גופא,[4] [5] **וזה לימוד לכל איש ישראל שא״א לעשות דבר רק ע״י התבטלות לכלל ישראל**, ויש לו לגמור בדעתו שאם יהי׳ יותר כבוד שמים ע״י חבירו יבטל עצמו וע״ז גופא ימצא תמיד מקום. [תרל״ד]

ובמקום אחר כ׳ דמה ששאל א״א ע״ה מהם עצה הי׳ רק לטובתם ע״י העצה שיתנו יהי׳ להם קצת זכות במצות מילה. [תרל״ו]

נמצא עכ״פ דענין זה **דאלוני ממרא לא בא רק לציין מקום המצאו של אברהם בשעה שנגלה אליו הקב״ה,** אלא בא לבטא השייכות שקבלו גם לאותם שלא הי׳ בכלל כריתת הברית, וא״כ זה מרמז למשנ״ת לעיל דפתח האוהל הוא הפתח שממנו כל האומות יונקים וגם ממרא הוא זה שינק מאברהם ע״י שהתבטל אליו.

אולם בעיקר מש״כ כאן דעיקר תכלית אברהם בנטיעת האשל הי׳ לפרסם שמו ית׳ בעולם עי׳ מש״כ בזה לקמן כ״א ל״ג עה״פ ויטע אשל.

4 וכבר כתבנו לעיל בפ׳ לך לך בהא דיש לאו ועשה לקורא לאברהם אברם **[ברכות י״ג.]** דא״כ למה יש ספר **״ברית אברם״ להמגיד מזאלאשיץ** וספר **בעלי ברית אברם להג״ר אברהם אזולאי** [ע״ש שהבאנו הפשט האמיתי ע״פ מש״כ בהקדמת ספריהם] וביארנו שם בדרך צחות דבעלי ברית אברם קאי על ענר אשכול וממרא, שבעצם הי׳ מבעלי בריתו רק בהיותו אברם, אבל כשנעשה אברהם הפסידו בריתו, וענר ואשכול לא הסכימו, וממרא הסכים, ובזכות זה נתעלה, ולכן מה שנשאר לנו מאברם הוא רק חלק הבעלי ברית אברם, **ונשאר לממרא זכות שנקרא ספר על שמו.**

5 ובזה א״ש דדוקא בענין ברית מילה נטל עצה ולא בשום דבר אחר כמו עקידת יצחק, כיון דהברית הי׳ זה שגרם שיתרחק לגמרי ממדרגתו, וע״י שיסכים לו בזה גופא יזכה להיות לו איזה שייכות. וע״ע **בספה״ק בת עין [לקמן ד״ה בפסוק ויסע]** דפי׳ דעובד ה׳ מבקש עצה מחבירו גם אם מוחלט אצלו בלי ספיקות, כדי לזכות את חבירו להכניסו לקדושה במה שמסית שלו לטוב, ולכן גם באברהם הגם דפשוט דלבו הי׳ מלא ברשפי אש לקיים מצות מילה במסירות נפש, מ״מ הי׳ משפיל עצמו לפני ממרא כאילו שהוא מסתפק בדבר כדי לזכות אותו שיתן לו עצה על כך וממילא יקרבם בזה תחת כנפי השכינה.

משמעות ענין עובר ושב

פתח האוהל [שם]

וברש״י לראות אם יש עובר ושב ויכניסם לביתו. יל״ע בייתור לשון רש״י ״עובר ושב״ הרי העיקר לראות אם א׳ עובר כאן. **ובפרדס יוסף** תי׳ דהנה האורח שהיה פעם אחת אצל אברהם היה בוש לבוא עוד הפעם אליו בזמן קרוב, וישב אברהם על פתח ביתו להכניסו עוד הפעם ולא יתבייש. וזהו שאמר אם יש עובר ושב, היינו שכבר עבר דרך ביתו ועתה שב בחזרה. וזה הפירוש **[אבות פ״א מ״ה]** ויהיו עניים **בני ביתך**, כמו בני בית אכלו אתמול ואוכלים היום. ודודי **הגה״צ ר׳ יצחק אלימלך ראקאוו שליט״א פי׳** בדרך צחות דקאי על רוב בני אדם שיש להם קצת התעוררות תשובה ושוב מתקררים מזה וממילא הם עוברים על פתחו של אברהם אבינו שהוא הצדיק, ולא נכנסים, רק אח״כ שבים שוב, ואז נכנסים. וכעי״ז כתב **באמרי אמת** [שנה לא ידועה] שישב לראות אם יש עובר ושב היינו מי שעבר עבירה ורצה לשוב, אבל אלו שנתקו עצמם לגמרי מאברהם כנמרוד נפלו לגמרי. ואפשר להוסיף ע״פ ד׳ **השפ״א תרל״ב** בביאור ״והוא יושב פתח האהל״ שצריך האדם לידע אף כי יש להקב״ה נחת רוח ממעשה בו״ד וכל העולמות תלוין בהתעוררות מעש״ט מהתחתונים שע״ז מתגלה השגחתו ית׳ עכ״ז הוא בפתח והיינו שהשי״ת עשה כן להיות נתלה דברים עליונים במעשה המצוה שע״י המעשה גשמיי נפתח המשכה במה שלמעלה ומשם יותר עד אליו ית׳ ממש. אבל להאדם רק פתח כחודה של מחט. אף שהוא כחום היום והוא בחי׳ אברהם אהבה שהוא ביטול באחדות גמור עכ״ז זכר כי הוא רק בשר ודם בפתח האהל **עכ״ד השפ״א.** ולפ״ז י״ל דכל עיקר מה שהי׳ בכוחו להכניס את העוברים ושבים אליו הביתה כיון שהוא בעצמו הרגיש שהוא רק בשר ודם וכל מעשיו הוא רק גדר פתחו של מחט, ועוד שהוא נמצא רק בפתחו והתחלתו של עבודת ה׳, וע״ז ממילא לא הי׳ מתביישים כ״כ ממנו, שהרגישו שאין הוא מתגאה עליהם. [וע״ע מש״כ לעיל בהג״ה בשם **בת עין** בטעם למה ביקש אברהם עצה מממרא]

כל העולם סובל בשביל הצדיק

כחום היום: [שם]

וברש״י הוציא הקב״ה חמה מנרתיקה כדי שלא להטריחו באורחים, ולפ״ז כל מקום בעולם שהי׳

שם השמש הי׳ החום בלתי נסבל, ונמצא דכולם היו צריכים לסבול מחום עצום כדי שלא להטריח אברהם באורחים, וכן מצינו לעיל בפ׳ לך לך שהי׳ רעב בארץ, ופירש״י י״ב י׳ דבאותה הארץ לבדה הי׳ רעב כדי לנסותו אם יהרהר אחר דבריו של הקב״ה שא״ל ללכת לארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה, ולפי״ז נמצא דכל אנשי ארץ כנען סבלו מרעב בעבור נסיונו של אברהם, וביאר בזה **באילת השחר שם**, דכיון דכל הבריאה קיימת בזכות האדם השלם ולולא הוא אין להם כלל זכות קיום, לכן שייך שכל העולם יסבלו כשהוא צריך להתנסות.

ועד״ז י״ל באופן כללי דכל מה שקורה בעולם הוא עבור כלל ישראל, וכמ״ש ״**הִכְרַתִּי גּוֹיִם נָשַׁמּוּ פִּנּוֹתָם הֶחֱרַבְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדּוּ עָרֵיהֶם מִבְּלִי אִישׁ מֵאֵין יוֹשֵׁב: אָמַרְתִּי אַךְ תִּירְאִי אוֹתִי תִּקְחִי מוּסָר** וגו׳ [צפניה ג ו-ז] נמצא דגוים סובלים כדי שאנחנו ניקח מוסר, וכן בזמנינו שיש הרבה שמאשימים את ישראל שמחמתם מתעורר כח הטעראר של האיסלם וכל הגוים מפחדים מהם, וחושבים שאם לא הי׳ לנו סיכסוך אתם לא היו מרימים ראש בשאר מקומות, אבל האמת **דכל העולם צריך לסבול אם ישראל צריכים לסבול מישמעאל**, כיון דלגוים אין כלל זכות קיום רק בשביל ישראל ואם בשביל לעורר אותנו צריך הקב״ה לשלוח עלינו פחד ישמעאל צריך כל העולם לסבול מזה.

הרמת עיניים של אברהם אבינו

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים וגו׳ [שם ב׳]

מבואר דבעצם לא הי׳ מרים עיניו, ובדיוק כשהרים עיניו ראה המלאכים וכן בסוף הפרשה כ׳ ״**וישא אברהם את עיניו** וירא את המקום מרחוק״ [כ״ב ד׳] וכן ״**וישא אברהם את עיניו** וירא והנה אילו״ וגו׳ [שם י״ג] **וצ״ע איך ידע מתי להרים את עיניו**, וצ״ל דכיון דכל תנועה של אברהם אבינו הי׳ ע״פ רצון ה׳ הרי כבר ממילא הרגיש מתי יש לו להרים את עיניו. ואמר דודי הנ״ל דבאמת גם אצל לוט מצינו לשון זה [לעיל י״ג י׳] וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן וגו׳ וכן אצל עשיו לקמן [ל״ג ה׳] וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים, **אלא ההבדל היא דאצל צדיקים כשמרימים עיניהם רואים מלאכים ומקום המקדש וקרבנות, אבל רשע שלבו חורש רע ותאוות רעות מיד כשמרים את עיניו רואה ככר ירדן עם תאוות או נשים כמו בעשיו.**

האם הכיר אברהם שהם מלאכים

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו׳ [שם ד׳]

וברש״י כסבור שהם ערביים שמשתחווים לעפר רגליהם וכו׳ וזה מגמ׳ **ב״מ פ״ו:** מבואר דסבר שהם ערביים, וכן מבואר בגמ׳ **קידושין ל״ב:** במעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק וכו׳ והי׳ רבן גמליאל עומד ומשקה עליהן וכו׳ מה זה יהושע, אנו יושבין ורבן גמליאל עומד ומשקה עלינו, א״ל מצינו גדול ממנו ששמש, אברהם גדול הדור הי׳, וכתוב בו והוא עומד עליהם, ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו, **לא נדמו לו אלא לערביים** וכו׳ הרי מפורש דלא ידע שהם מלאכים, וכן נקטו **מפרשי רש״י** דהקשו עמש״כ רש״י ״וסעדו לבבכם לא כתוב כאן דאין יצה״ר שולט במלאכים״, דהלא לא ידע שהם מלאכים. ותי׳ **בגור אריה** דכיבדם בזה שהחשיבם כמלאכים. וכן מבואר **בשטמ״ק בכורות ו: בשם ר״י מפאריש** דמה דא״א להוכיח מאברהם היתר לשתות חלב, כיון דסבר שהם בני נח, והוסיפו אחרונים דגם אי איסור חלב הי׳ מצד אבר מן החי אבל רק מדין יוצא וזה ל״ש בבן נח הרי דנקטו דכערביים נדמו לו. וכן לענין קושית **הלב ארי׳ חולין קד**: איך האכילן אברהם בשר בחלב י״ל ג״כ דכערביים נדמו לו.

דעת הרמב״ן ואוה״ח הקדוש

מאידך **דעת הרמב״ן** [בפסוק ג׳] הוא, דהכירם שהם מלאכים, ולכן אמר שם אדני לשון קודש, דקראם בשם רבם באלף דלת, **כי הכיר בהם שהם מלאכי עליון** וכו׳ ובפסוק ו׳ הקשה, למה הרבה כ״כ לחם לשלשה אנשים [6] [הנה ג׳ סאין הוא איפה דהוא י׳ פעמים שיעור חלה דלחזו״א הוא 25 ק״ג] ותירץ, **דאולי ידע הסתלקות המאכל ראשון ראשון, והוא כמרבה עולות במזבח״** [עי׳ בתחלת הפרשה שהסביר ענין האכילה במלאכים דראשון ראשון מסתלק ודימה למנוח] הרי מבואר להדיא, דנקט כדבר פשוט שהכירם. **ורבינו בחיי** הוכיח כרמב״ן, ממש״כ וסעדו לבבכם ולא לבכם וכקו׳ הנ״ל על רש״י.

גם **באוה״ח הקדוש** נקט כרמב״ן, דכתב בפסוק ב׳ ד״ה עוד ירמוז ״**והכיר בהם כי הם מלאכי**

---

6 **בטעמא דקרא** תי׳ על הצד דנדמה לו כערביים, דהרי הי׳ יו״ט ממנ״פ או פסח או סוכות, ואסור לאפות ביו״ט לצורך גוי אבל מבואר בביצה יז. דממלאה אשה תנור פת כדי שיהא הפת נאפית יפה ולכן הי׳ צריך הרבה פת שיתמלא התנור ויהא מותר לאפות הכל. ועיקר הדבר כ׳ **בחזקוני** דלכן אפתה כ״כ הרבה כדי שהתנור יהי׳ מלא בפת ויאפה יפה.

אלהים הם, כי צורת המלאך לא תתעלם וצא ולמד מאשת מנוח ומכש"כ אברהם שמכירם לשעבר" וכן להלן בפסוק יקח נא מעט מים פי' או שלא רצה לשנות מהנהוג שנהג באורחים, או דקאי על לימוד פשטי התורה ופנימיות התורה,[7] ובפסוק כי על כן עברתם על עבדכם פי' כדי שלא יאמרו איך מזמינם לאכול אחר שהכיר שהם משרתי עליון לזה אמר ע"כ עברתם פי' "**כן בסדר הזה בדמות אנשים שישנם במזון הגשמי ג"כ**" והסכימו לזה. עכ"פ מבואר ג"כ דפשוט שהכירם. **וכן מבואר בזוה"ק.**

ולכאורה לפ"ז יש לנו מחלוקת ולא ידענו מה היה האמת. עוד העיר **ידידי הרב אהרן הכהן ארנטרוי שליט"א** דאי נימא דהכיר שהם מלאכים א"כ לא הי' להם צורך באכילה ושתי' כלל [8] ואין מקום להכנסת אורחים, **נמצא דכל העסק של ההכנסת אורחים, לא הי' כי אם הצגה בעלמא ואיזה חסד הוא זה,** וגם לא היה כאן שום דבר מיוחד דמי לא יטריח עצמו למלאכי עליון. [באמת זה קשה גם לצד שסבר שהם ערביים דכיון שבאמת הם מלאכים נמצא דאין כאן הטבה כלל]

אברהם התנהג אתם כאילו היו ערביים

והנראה בעז"ה דאין כאן סתירא ואלו ואלו דברי אלקים חיים, דהנה אברהם השתוקק מאוד לקיים מצות הכנסת אורחים כפשוטו, לערביים פשוטים הצריכים לזה, ושיוכל גם להשפיע עליהם וללמדם עבודת ה', וזה ברור דגם אילו לא ידע שהם מלאכים הי' מתנהג ממש כמו שהתנהג כאן, ולא שייך כלל לומר דע"י שידע שהם מלאכים עשה המצוה ביותר חשק. וא"כ י"ל דבוודאי הכיר מיד שהם מלאכים כמ"ש בזוה"ק ורמב"ן ואוה"ח הק', אלא דכיון שראה שהם בדמות וצורת ערביים הבין שנשלחו לו דוקא בצורה כזאת כדי שיוכל להתנהג אתם כאורחים פשוטים, ולקיים בהם מצות הכנסת אורחים כפשוטו, וא"כ היה לו כאן מבט פנימי ומבט חיצוני מצד אחד התנהג אתם כמלאכים ומצד שני כאורחים פשוטים.

ובזה יתפרש היטב ענין "**וירא וירא ב"פ**" דבעצם ראה מיד שהם מלאכים, אלא דהתבונן דמה דנדמו לו כערביים, הוא כיון שמלבד מה שהקב"ה שלחם כמלאכים לצורכו, שלח לו גם ערביים פשוטים, ורצון ה' שיתייחס עליהם כאילו הם באמת ערביים פשוטים ויהי' נחשב לפניו כאילו הי' כן באמת, וכדכ' אור החיים הקדוש ד"על כן עברתם על עבדכם" בדמות כזו, אבל התייחס עליהם גם כמלאכים **לחומרא**, דהיינו לקראם בשם אדונים ולהשתחוות להם, ולומר להם שילמדו פשטי ופנימיות התורה, וגם הוסיף להם הרבה לחם, כדכתב הרמב"ן וא"ש הכל בעז"ה. ולפ"ז ל"ק כלל מגמרא קידושין, דלא כתוב בגמרא דאברהם **לא ידע** רק "**נדמו לו כערביים**" דבאמת היה נדמה לו כן בצורה החיצונית והתנהג כאילו היו ערביים ואכתי אפשר ללמוד ק"ו מאברהם, דעל כן עברתם על עבדכם בצורה כזו דוקא כדי שיוכל לקיים אתם מצות הכנסת אורחים כהרגלו.[9]

האם רחיצת המים הי' לשם סילוק ע"ז גרידא

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו' [שם]

ובב"מ פו: והובא ברש"י כאן דכסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק שברגליהם. עוד שם דכל מה שעשה אברהם בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל מה שעשה ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, פת לחם הביא בעצמו לכן הנני

---

7 הנה כפשוטו כ' בפסוקים שרק האכילם והשקם, אולם לדברי אור החיים הק' למד אתם תורה, **ונר' דמרומז כאן שתי שיטות בעשיית בעלי תשובה,** דיש אלו שהעיקר מדגישים ענין האהבה והחום ואכילה ושתי' וסעודות שבת וכדו', ועי"ז להראות להם היופי של יידישקייט, אולם יש מרבותינו שהדגישו דהעיקר הוא מתחלה ללמוד אתם משהו עד כמה שמבינים או חומש או משניות או גמ' בלי הבדל באיזה סוגיא דהתורה הוא זה שיתחיל לסלק הספיקות שלהם, וא"כ הפשטות של הפסוקים מורה כמהלך הראשון, ולדברי אור החיים הק' מורה על מהלך השני ולכ"כ מעט מים דסגי ללמוד ממש מעט שלא יכביד עליו.

8 וזה אם ננקוט דבאמת לא אכלו ושתו כלל וכמפורש בב"מ שם ד"אכלו ושתו ס"ד אלא נראה כאכלו ושתו" וכד' רש"י כאן עה"פ ויאכלו, אולם למש"כ **תוס' שם ד"ה נראין** דאכלו ושתו ממש יתכן דנשתנו לבני אדם ממש והי' רעבים ממש והוצרכו לאכילה ושתי'.

9 שו"מ **בערוך לנר כריתות טו. ד"ה שהלכו,** דהתם בקידושין הי' זה רבי יהושע שהוכיח מאברהם דנשיא שמחל על כבודו כבוד מחול ולכן יכול רבן גמליאל לשמש אותם דהוא ס"ל כשיטה דכערביים נדמו לי' לאברהם, אבל רבי אליעזר שם חלק, דס"ל כשי' **רבי לוי** במדרש דכיון שראה שהשכינה ממתנת להם ושחולקין כבוד זל"ז ראה שאנשים הגונים הם, [לאו דוקא מלאכים אבל עכ"פ חשובים] וא"כ אין ראי' מאברהם דכבר ידע שחשובים הם.

וע"ע **בחכמה ומוסר ח"ב סי' ריב** בתוך מכתב שכתב **הגרש"ז מקלם** להכרת טובה לאחד שאמו עשה עמו הכנסת אורחים והוכיח מאברהם גודל השכר של הכנסת אורחים וסיים "אמרתי לסיים דבר שלום. פן יאמר אדם: דוקא אאע"ה שגמל עם מלאכים שילם לבניו שכר מרובה. משא"כ מי שעושה חסד עם בני אדם. **זה טעות! חדא דהם נדמו לו כערביים.** ועוד איתא במדרש (ויק"ר לד) להיפוך. וז"ל "והרי דברים קל וחומר ומה מי שעשה חסד עם מי שאינו צריך לחסד פרע הקדוש ברוך הוא לבניו, מי שעושה חסד עם מי שצריך עאכו"כ" **עכ"ל.** הרי להדיא להיפוך. וע"ע במכתב שכתב לבנו **בח"א סי' קנ"ב** העתקנו אותו לקמן עה"פ ויטע אשל, שכתב שכל העסק של הכנסת אורחים בתחלת הפרשה הי' רק דמיון בעלמא שלא היו צריכין לזה, ואעפ"כ האריכה בה תורה יותר מויטע אשל להורות שהעיקר הוא הכוונה.

ממטיר לכם וגו׳ מים נתן ע״י שליח לכן רק והכית בצור וכו׳.

וצ״ע למה באמת לקח אברהם המים רק ע״י השליח וביאר **הגרי״ז** [רשימות תלמידים] דרחיצת רגלים הי׳ רק משום שלא רצה א״א להכניס ע״ז לביתו, ולא היתה הרחיצה משום הכנסת אורחים כלל שהרי לא היתה הרחיצה למענם ולכן לא עסק בו אברהם בעצמו. אלא דא״כ צ״ע מה שמבואר שנתבע אברהם ע״ז והרי לא הי׳ שום טעם שיעסוק אברהם אבינו בעצמו בהבאת המים, וגם למה קיבל שכר ע״ז לדורות הרי מ׳ דהשכר הי׳ על שכיבד את המלאכים וזה לא הי׳ לכבודם רק בשביל עצמו, ותי׳ בנו **הג״ר מאיר הלוי זצ״ל בשיעוריו** דהרי רש״י ממשיך שלוט הקדים לינה לרחיצה כיון שלא הקפיד על ע״ז, וא״כ תק׳ למה אמר למלאכים שירחצו רגליהם, הרי לא הקפיד על הכנסת ע״ז לביתו, ומבואר דרחיצת רגלים הוא חלק מהכנסת אורחים אלא שההבדל בין אברהם ללוט הי׳ רק שאברהם הקפיד שירחצו לפני כניסתם לביתו ולכן נתבע ע״ז. ולהעמיד דברי הגרי״ז י״ל דאכן עיקר כוונת אברהם הי׳ שלא להכניס ע״ז לביתו וגם אילו לא הי׳ צריכים מים לרגליהם הי׳ מצוום לרחוץ רגליהם ולכן עשה ע״י שליח. וע״ע מש״כ **החפץ חיים בספרו אהבת חסד** [ח״ג - בהערה לפרק א] דהגם דבעלמא אין לבטל תורה משום מצוה שאפשר לעשותו ע״י אחרים מ״מ לא הי׳ לו לעשותו ע״י שליח, דהכנסת אורחים דא״א שאני שהקריא ע״ז שמו של הקדוש ברוך הוא בפי כל בריה, **ע״כ כל פעולותיו בזה הוא בכלל תורה שהודיעם ע״ז יחודו של הקדוש ברוך הוא והשגחתו על העולם. ובעבודת ישראל** [**להמגיד מקוזניץ**] ביאר דענין רחיצת רגלים דכאן הוא מה שלפני שיכנס אדם אל הקדושה צריך לרחוץ את עצמו ולטהר ולנקות מחלאתו ומטומאת מעלליו ורק אחר כך והשענו תחת העץ הוא העץ החיים להכניסם אל הקדושה. ולכן לא רצה להתעסק בקיחת המים שזה ניקוי ליכלוך העבירות, ואעפ״כ הי׳ עליו תביעה בזה **כי לפי גודל רחמנותו של הקדוש ברוך הוא על הברואים היה מהראוי שיטה אברהם את עצמו להם אפילו בבחינת הרחיצה ולהרחיצם בעצמו ולבטוח על בוראו שישמרנו מכל רע.**[10]

זכור הנולד בבשורת יקח נא מעט מים

והנה בפיוט של תפלת גשם כשמזכירים זכותו של יצחק אומרים ״**זכור הנולד בבשורת יקח נא מעט מים**״ היינו שהקב״ה יזכור את יצחק שנולד ע״י הבשורה שנא׳ לאברהם ושרה אחרי שאמר אברהם למלאכים יקח נא מעט מים, וצ״ע טובא מה שייכא הא דיקח נא מעט מים לבשורת לידת יצחק, **והגר״י קמינצקי זצ״ל** [אמת ליעקב בפ׳ חיי שרה לקמן כג יט] פי׳ דברי הפייטן דאפשר שבזכות מצוה זו דהכנסת אורחים גופא זכה ללידת יצחק, וכעי״ז כתב **באברבנאל** בתחלת הפרשה דהתועלת בסיפור כל זה בכל זה היתה להודיע שסיבת היותו זוכה לבנים היא נדיבותו, אבל עדיין צ״ב למה נקט ענין קיחת המים דוקא, ובפרט אי נימא כדי הגרי״ז דיקח נא מעט מים לא הי׳ מגוף הכנסת אורחים כלל, א״כ איך שייכא הבשורה לזה. ובכלל צ״ב מה ענין הבשורה לכאן הרי הבשורה הי׳ לכ׳ רק היכי תמצי לגלות לשרה שיהי׳ לה בן אבל עיקר ההבטחה כבר הי׳ בפ׳ לך לך, וזה בלא״ה ק׳ דמבואר דכל עיקר עסק הכנסת אורחים דאברהם הי׳ בשביל לבשר לשרה על לידת יצחק וצע״ט דל״ל עסק כה גדול ושליחת מלאך מיוחד לבשר לשרה, הרי זה רק גילוי מילתא בעלמא. ואין לומר דהפייטן הי׳ צריך למצוא קשר יצחק למים לכן הכניס יקח נא מעט מים ולקשר ליצחק ע״י הבשורה, דהרי ר׳

---

10 הראני ידידי **הג״ר מנחם מרמורשטיין שליט״א** שעוסק רבות בקירוב רחוקים והוסיף לבאר ענין הרחמנות דאילו היינו מאמינים באמת איזה רחמנות יש בעולם הנשמות ליהודי חילוני שלא קיים תורה ומצוות, היינו מוסרים את נפשינו לקרבם והיינו מרגישים כמו שמצילים אדם גוסס ממות לחיים, אלא שאנו מתפתים לאלו שמלמדים עליהם זכות שהם תינוקות שנשבו והם לא גרועים כ״כ וא״כ לא יהי׳ עליהם עונש כ״כ, וכן שאם נהרגים בצבא יש עליהם דין קדושים ומתעלים במדרגות עצומות בעולם הבא גם בלי שעסקו בתורה ומצוות, והשווה לזה מה ששמע ממקור ראשון אודות **הג״ר רפאל דוד אויערבך זצ״ל אחיו של מרן הגרש״ז,** שהי׳ לו תלמיד מאנשי המזרחי שלא למד כלום ולא הי׳ חזק כ״כ בתו״מ, והלך לצבא ונהרג במלחמת יו״כ, והתגלה אליו בחלום לומר שהוא במקום טוב מאד **אבל זה נורא מאד ומבקש ומתחנן שיעזור לו,** מתחלה לא פנה לזה שלא הבין כוונתו, עד שהתגלה אליו פעם שני, ופעם שלישי בשבת אחה״צ, התחנן אליו מאד ״**אנא אנא עזור לי**!!״ ונתעורר ונתבהל שלא הבין פשר החלום והלך רגלי לשערי חסד לאחיו הגרש״ז, שהסביר לו דוודאי נמצא במקום גבוה, ומ״מ כיון שלא למד מעולם לא מועיל לו כלום בזה שנמצא שם, דזה צער נורא שיושב במקום כזה בלי אפשרות ליהנות מזיו השכינה, ולכן יראה לסדר שילמדו לעילוי נשמתו, וחזר למקומו וארגן שבחורים ילמדו לע״נ ואכן הבחור חזר אליו בחלום בשמחה רבה והודה לו ע״ז מאד. הרי לן דמי שלא למד ולא עשה מעשים טובים לא יעזור לו גם אם נהרג במלחמה ע״י גוים, גם אי נימא דבנהרג ע״י גוי יש לו כפרה וכדהארכנו בפ׳ נח, מ״מ כ״ז שלא עסק בתורה ובמעשים טובים בעצמו מה יועיל לו הכפרה, ולכן זהו גודל המבט הרחמנות שאנו צריכים כלפיהם ומתוך הרגשה זו אנו צריכים לקרבם ולזכותם בלימוד תורה ועשיית המצוות.

אלעזר הקליר חיברו וכל דבריו כגחלי אש ונתחברו ברוה״ק.

והנר׳ בעז״ה ע״פ ביאור נפלא ששמעתי מפי הג״ר ישראל דוד שלזינגר שליט״א דהנה באמת אין לנו השגה בתשוקת אברהם אבינו להכניס אורחים ושירגישו אצלו טוב מאד, ויש להתבונן דבאמת לא נעים כ״כ להגיד לאורחים שיניחו הע״ז שלהם בחוץ, אולם בזה נתייחד אברהם דהתבטל כולו לרצון ה׳ דאף דרצונו הי׳ להכניס אורחים מ״מ לא רצה שיהי׳ על חשבון טהרת וקדושת הבית ולכן הקפיד מאד שלא יכניסו אורחים שום חשש ע״ז לביתו. [ויש מדרש דהעץ הי׳ מקום שהי׳ בוחן בזה את אורחיו דאם הי׳ חשש ע״ז לא הי׳ מיצל עליהם וא״ש דוהשענו תחת העץ הוא המשך ליקח נא מעט מים] ועד״ז מצינו בזה שא״ל הקב״ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה לגרש את ישמעאל **[לקמן כ״א י״ב]** דכיון דיש חשש שישפיע לרעה על יצחק הי׳ לו לבטל רצונו ולגרש את ישמעאל, ועי׳ לקמן עה״פ למען אשר יצוה את בניו וגו׳ **[פסוק י״ט]** בשם מרן **החת״ס** דמעלת אברהם הי׳ בזה שוויתר על התעלות עצמו למען הדורות אחריו. וא״כ זה המעלה התבטא ב״יקח נא מעט מים״ שידע איך לאזן אהבת הכנסת אורחים שלו לקדושת ביתו וידע איך לומר בצורה יפה יקח **נא** מעט מים, כדי שלא יפגעו. וא״כ י״ל דזה הי׳ מבחן בשבילו לדעת אם ביתו ראוי להיות מקום דירה ליצחק שהי׳ עולה תמימה והי׳ צריך להיות מרוחק ומנוקה מכל סוג השפעה רעה, וכיון שאמר יקח נא מעט מים להנקות מע״ז גם על חשבון שלא נעים כ״כ להגיד כן לאורחים בזה הי׳ ראוי בית זה להיות מקום דירה ליצחק. **עכ״ד מדברי הרב שליט״א.**[11]

ולפ״ז י״ל דענין הבשורה לא הי׳ הודעה בעלמא לגלות לשרה מה שכבר הובטח לאברהם, אלא ענינה הי׳ התייחסות לביתו של אברהם אבינו דשם יהי׳ מקום גידולו של יצחק בפועל בעיקר ע״י שרה אמינו, ולזה באו המלאכים לראות איך מתנהגים בביתו של אברהם שיש הרבה אורחים האם אי״ז על חשבון נקיות וקדושת הבית, וכיון שראו שעם גודל הפלגתו בהכנסת אורחים מ״מ נזהר מאד מחשש השפעה רעה לזה הביאו הבשורה על לידת יצחק. ועי׳ מש״כ לקמן בשם **שם משמואל** דבשורת לידת יצחק הביא כוחו של יצחק לעולם שהוא מדת הדין ועי״ז הי׳ אפשר להביא מדת הדין על סדום הרי לן דע״י הבשורה גופא חלה כוחו של יצחק בפועל. [וילי״ע באמת תמיד כשמבקשים שאליהו הנביא **יבשר לנו בשורות טובות** האם הבשורה הוא רק גילוי מילתא בעלמא שע״י הבשורה גופא חלה הברכה]

וממילא א״ש מה שאנו מבקשים **זכור הנולד בבשורת יקח נא מעט מים** היינו שיזכור הקב״ה את יצחק שגדל כ״כ בקדושה וטהרה, עד שגם הבשורה על לידתו בא בעקבות התרחקות מחשש ע״ז, וא״ש מה ששילם הקב״ה שכר לבניו גם על עצם קיחת המים דלא הי׳ סתם סילוק ע״ז גרידא רק דזה הי׳ ביטוי לצורת הכנסת אורחים שלו שלא הי׳ על חשבון קדו׳ הבית. [ואעפ״כ ניתן המים לישראל ע״י שליח להורות לדורות דמצד עצם הדבר לקרב רחוקים לולא חשש ההשפעה לבנים, צריך להוריד עצמו עליהם לרחוץ אותם מליכלוך שלהם וכרחמנות הקב״ה וכד׳ עבודת ישראל הנ״ל]

צריך הוכחה מה״ת דפת סועד הלב

וסעדו לבכם אחר תעבורו וגו׳ [שם ה׳]

וברש״י בתורה בנביאים ובכתובים מצינו דפיתא סעדתא דלבא וגו׳ וצ״ע ל״ל קרא על דבר שהוא מציאות שפת סועד הלב. **ובשפ״א** [תרנ״ג] ביאר דקאי על מזון רוחני ששייך גם למלאכים ע״ש, אולם הפשטות אינו כן.

וביאור נפלא שמעתי מפי דודי הגה״צ ר׳ בנציון סניידערס שליט״א אבדק״ק באזעל, דהנה כתוב בפ׳ עקב **[דברים ח׳ ג׳]** ״למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי׳ האדם כי על כל מוצא פי ה׳ יחי׳ האדם״, הרי דע״י המן השריש לנו משה רבינו שנדע שבעצם מה שמזין את האדם הוא רק מוצא פי ה׳ וענין הלחם הוא רק לבוש למוצא פי ה׳. וא״כ כיון שכל אחד מישראל מושרש כ״כ באמונה זו הי׳ יכול לחשוב שא״צ לאכול פת כלל דבלא״ה מה שמזין אותו הוא מוצא פי ה׳, לזה הי׳ צריך ראי׳ מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שהקב״ה העמיד הפת להיות מזין לאדם ואדרבה רצון ה׳ הוא להיות ניזון מן הפת, אף שאמת ונכון הוא שזה רק לבוש בעלמא מ״מ כך הוא רצון ה׳, וכן הוא האמת בכל דרכי הטבע

[11] וי״ל דבזה התבטא החילוק בין הכנסת אורחים דאברהם והכנסת אורחים דלוט, דהגם דגם לוט מסר נפשו על הכנסת אורחים מ״מ הי׳ זה גם על חשבון קדושת ביתו, דאף שגם הוא אמר שירחצו רגליהם אבל אמר קודם ולינו ורק אח״כ ורחצו רגליכם הרי שלא הקפיד שיכניסו ע״ז בביתו, ועוד דאמר לאנשי סדום [לקמן יט ח] ״הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קרתי״ הרי שהפקיר את בנותיו לזנות בשביל הכנסת אורחים.

שבאמת הכל זה רק דבר ה' רק שמתלבש הכל בדרכי הטבע ויש לו לאדם להתנהג ע"פ דרך הטבע ואסור לו לסמוך על הנס. **ע"כ דברי דודי שליט"א וראוים הדברים למי שאמרם.** ויש להוסיף דלכן נרמז דבר זה דוקא כאן באכילת המלאכים שניזונים תמיד רק ממוצא פי ה' ממש בלי התלבשות גופני, ומ"מ כיון שהיו אצל אברהם הי' רצון ה' שיאכלו לחם, כך הוא אצל כל בן אדם שיש לו לאכול כיון שכך הוא רצון ה'.

בנוס"א י"ל דגם על מציאות הנראה לעיניים צריך ראי' מה"ת, **וביותר** דעיקר מציאות כל דבר הרי הוא ע"י התורה דאסתכל באורייתא וברא עלמא וא"כ דבר זה שהפת סועד הלב בא מן התורה, ולכן שייך להראות איפה בתורה כתוב מציאות זו.

הקבלת פנים המיוחדת אצל אברהם אבינו

עוד כ' רש"י "לבבכם אין כתיב כאן אלא לבכם מלמד שאין יצה"ר שולט במלאכים" והק' **בגו"א ודברי דוד** הלא לד' רש"י לא ידע אברהם שהם מלאכים, ותירצו שרצה לדבר בהם בלשון כבוד שמחשיבם כאילו אין להם יצה"ר. ויש להוסיף ע"פ **גמ' סוטה י.** במש"כ ותשב בפתח עיניים "**פתח עינים שהכל צופות לראותה**" ופירש"י "דהיו רגילין **להתקבל שם** וללון שם" מבו' דהיה שם ענין קבלת פנים מיוחדת, ונראה דמה שהיו כולן אוהבים ללכת שם, לא הי' כ"כ עבור האכילה ושתי', אלא בשביל הקבלת פנים המיוחדת שעשה אברהם לכל אחד ואחד שהגיע, שכל אחד הרגיש שהוא איש מיוחד, וכל אחד יצא בכזה התרוממות ובכזה סיפוק, ולכן היו כולם משתוקקים לחזור לשם, ולכן לא רחוק לומר דלא הי' הבדל אצלו אם הם מלאכים או לא, ול"ש לומר דלכן כיבדם יותר בעבור שהם מלאכים, דעשה שכ"א ירגיש שהוא כמלאך, וכדכתבו המפרשים הנ"ל.

ה' לימודים מהכנסת אורחים של אברהם אבינו

ובעסקינו בגדלות הכנסת אורחים של אברהם שאנו צריכים ללמוד מזה לדורות נביא חמש לימודים שיש ללמוד מאברהם.

א: יקח "**נא**" מעט מים וגו' [**פסוק ד'**] בלשון תחנונים דהגם דהיו עובדי ע"ז ולכן רצה שיתנערו מן האבק שלהם וזה נגד כל ההשקפה שלו, מ"מ אמרו בצורה יפה שלא ירגישו שלא בנוח.

ב: וימהר אברהם וגו' ואל הבקר **רץ** וגו' **מהרי** שלש סאים וגו' [**שם ו'-ז'**] הא דמיהר כ"כ, פי' **הרשב"ם** כיון שהיו נחפזים ללכת לדרכם, וכ"פ **הרמב"ן** על הא דאמר להם בתחלה רק "יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ" "דהכיר בהם שהם עוברי דרך ואין חפצם ללון שם, ולכן לא בקש מהם שיכנסו לביתו, רק שיהי' להם קצת מים קרים לנפש עיפה ולהשען תחת העץ לנוח", ולכן אמרו "**כן תעשה כאשר דברת להשען ולעבור מיד שנחפזים אנחנו**" ולכן עשה עוגות, דהיינו מצות, שאין להם זמן לחכות עד שתחמיץ העיסה. וצ"ב בכ"ז, **הרי ראה הקב"ה שמצטער ורוצה אורחים, ולמה לא נשתלחו בצורה שיהיו יכולים לישאר הרבה זמן ויהי' לאברהם תענוג ונח"ר בזה שיכול לכבדם כראוי בנחת בלי בהלה,** ואז גם אם הי' נטמא העיסה הי' לו זמן לאפות עוד הפעם.

אלא נראה דבא ללמדינו פרק בצורת הכנסת אורחים, דיש להשקיע בהרגשת נוחות האורחים, ולאזן בדיוק המשקל שלא להכביד עליהם, ואם יודע שעליהם לצאת לדרך, יראה לכבדם בצורה שלא ירגישו שמוכרחים להשאר כאן זמן רב, וגם לדעת לנצל הזמן הקצר שנמצאים אצלו בצורה הכי טובה, ומצד אחד להגיד להם שלא ידאגו ושמיד יוכלו לצאת לדרכם, ושהם ישבו באמת במקום כזה שירגישו שיוכלו לצאת מיד, ומצד שני להנעים שהייתם אצלו בצורה הכי טובה.

ג: כי על כן עברתם על עבדכם [**פסוק ה'**] וברש"י "כי הדבר הזה אני מבקש מכם מאחר שעברתם עלי לכבודי" ללמדינו שידאג שירגיש האורח **שזה כבוד גדול בשבילו שמתארח אצלו,** וזה טובה בשבילו אם ירשה לו לכבדו, וממילא לא ירגיש לא נעים, ועד"ז יכול גם כל אדם לעשות שלא ירגיש האורח לא נעים, וכמו שאמרתי פעם **לדודי הגה"צ ר' יצחק ראקאוו שליט"א** שהתארחתי אצלו הרבה בהיותי בחור, שהרגשתי כ"כ בבית עד שלא הרגשתי כאורח כלל, ואמרתי אז **שעיקר הכנסת אורחים הוא, אם מצליחים להפקיע שם אורח,** ואינו מרגיש שעושים אתו טובה.

ד: ויקח חמאה וחלב וגו' [**פסוק ח'**] ופירש"י **ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה** וכו' אף שבזה טרח והבטיח להביא, ומיהר את שרה לכך ובסוף הי' צריך להשליך הכל לפח,[12] **ולא הי' יכול לגלות**

12 וצ"ע לפ"ז איך הי' אח"כ כוס של ברכה [**רש"י לקמן ע"פ ר' יוסי בר חנינא ב"מ פז.**] ותי' **בטעמא דקרא** דס"ל לריב"ח כשי'

לאורחיו למה לא הביא מה שהבטיח ולא קיבל שום טובת הנאה מכל טירחתו, ללמדך שפעמים יש עסקן או בעל חסד או גבאי מסור בלב ונפש וכדומה, שטרח הרבה בענין מסויים, ובסוף לא יצא שום דבר לפועל ואינו יכול לגלות מה שהי׳ ואף אחד לא יודע הטירחה והעמל שהשקיע, ומ״מ הוא עושה הכל בשמחה.

עוד יש ללמוד מזה, דהנה בשעה שפירסה נדה הי׳ אפש״ל דשמח מאוד דהנה נראה שמתקיים ההבטחה, אולם כבר הקשו **תוס׳ ר״ה י״א: ד״ה הגה״ה** ממש״כ אח״כ ״חדל להיות לה ארח כנשים״. ותירצו שמה שפירסה נדה הי׳ דרך מקרה ולא מחמת ההבטחה [13] נמצא דהי׳ באמת סבה לעגמת נפש ובהלה דהרי אברהם ממהר כ״כ להגישם עוגות יפות, ובדיוק אז בשעת ההכנה נטמאה ולא רגע אח״כ ולא קודם שיוכל להזהר, **והי׳ יכול להתעצב מזה למה עושה לו ה׳ ככה להפריע טירחתו,** ואברהם לא נבהל כלל רק אם זה רצון ה׳ אז ביישוב הדעת וביטול גמור יעשה מה שיכול. ללמדך שפעמים יש לאדם תוכנית גדול בעשיית חסד, ופתאום הדברים משתבשים וצריך ביישוב הדעת להתבטל לרצון ה׳ ולפעול בכוון אחר, דכך רצה ה׳ עכשיו שעליו רק להשתדל, וע״י מחשבה זו יוכל ביישוב הדעת לעשות בצורה אחרת.

ה: והוא עומד עליהם תחת העץ [שם] כך הוא דרכו של בעל חסד שאינו מתיישב, רק עומד הכן כל הזמן כדי שלא יהי׳ לו קשה לעזור, אם אחד צריך עזרה. וכן היה אצל **זקנתי הרבנית דבורה סנייידערס ע״ה, שמעולם לא התיישבה רק על קצה הכסא** כדי שתוכל לקום מיד אם אחד צריך עזרה.

אי יש ללמוד היתר שתיית חלב מאברהם אבינו ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה וגו׳ [שם ח׳] [14]

הנה זה הפעם הראשון בתורה שמוזכר ענין חלב ובוודאי יש מקום להעמיק בענין חלב הרבה. ויל״ע למה בחר אברהם אבינו לכבדם דוקא בחלב, ולמה כאן הוא המקום הראשון שמוזכר בתורה.

והנה מקודם נברר קצת עניני הלכה בעצם היתר החלב וגם אי הי׳ כאן חשש בשר בחלב ואח״כ נבוא לחלק הפנימי בעז״ה.

הנה בגמ׳ בכורות ו: מבואר דעצם זה דחלב מותר הוא חידוש, ולכס״ד דגם חלב טמאה מותר ולכ״צ קרא דגמל לאסור חלב טמאה. וטעם שזה חידוש תלוי בפלוגתא, דלר״מ דס״ל דטעם דדם נדות מסתלק אחרי הלידה הוא כיון דדם נעכר ונעשה חלב, א״כ הו״ל להיות אסור כיון דבא מן הדם, ולמאן דחולק על ר״מ וס״ל דמה דדם נדות מסתלק זה לפי שאבריה מתפרקין, וא״כ חלב אין מקורו מדם, צ״ל דהחידוש הוא דהוי דבר הבא מן החי ומ״מ מותר. והגמ׳ מביא ג׳ מקורות להיתר החלב.

והק׳ **בשטמ״ק** שם דלמה לא הוכיח הגמ׳ מאברהם אבינו שהגיש לאורחיו חלב, דבוודאי

רע״ק ברכות מד. דאפי׳ אכל שלק והוא מזונו מברך אחריהם ג׳ ברכות א״נ שהביא להם פירות מז׳ מינין וכר״ג דגם על שבעת המינים מברך ג׳ ברכות.

13 אולם **עי׳ ח״א מהרש״א [נדה ו: ד״ה קבלה]** דנטמא הלחם רק מדין מעל״ע שבנדה.

14 בס׳ **אור פני יהושע להגה״ק רבי יהושע בוקסבוים מגאלאנטא הי״ד** כאן [הובא ג״כ **בקובץ זכור לאברהם רשימות תלמידו הג״ר אברהם הלוי שישא זצ״ל** בפ׳ וירא] הביא **שהגה״ק החוזה מלובלין זי״ע שאל את הגה״ק בעל ישמח משה זי״ע,** דלמה לא הגיש אברהם אבינו דגים לאורחיו הלא דגים הוא מאכל חשוב אצל הצדיקים, [וכ״ה **בקדושת לוי** כאן ד״ה ונבאר] ותי׳ דהנה הרב מלאנצוט [הכוונה **להג״ר אלעזר שפירא זצ״ל בן בעל בני יששכר**]

פי׳ **דגים** ר״ת **י״ג מכילין** דרחמין והכוונה דהקב״ה משגיח עלינו בעינא פקיחא תמיד ע״י י״ג מכילין דרחמין ואנו רוצים ע״י מאכל זה לעורר עלינו הי״ג מדות, [עי׳ במאמרו של **הרב יונתן בוכינגער בקובץ עץ חיים באבוב כ״ה** שהביא מהרבה ספרים שכתבו יסוד זה דאכילת דגים והסביר בזה הרבה דברים סתומים] אבל בסעודת אברהם אבינו הי׳ סעודת ברית מילה א״כ כבר הי׳ התעוררות י״ג מדות דרחמים ע״י הי״ג בריתות וא״צ לדגים.

הנה מש״כ סעודת ברית מילה לאו דוקא והכוונה לסעודת יום שלישי דמילה וכמבואר **בס׳ הנהגת מהרש״ל לתלמידו בעל מטה משה אות נ׳** שאמר שיותר גדול סעודת שלישי למילה מסעודת ברית מילה שהרי סעודת שלישי למילה כ׳ להדיא אצל אברהם וסעודת מילה דיצחק כ׳ רק ברמז ״ביום ה״ג מל את יצחק״ לקמן כ״א ח׳ כמבואר **בתוס׳ שבת ק״ל. ד״ה שש** וכן שמע מחמיו רבי קלונימוס, ובס׳ **פסקי תשובה סי׳ קצ״ד** מביא **שהאבני נזר** חיבב מאד סעודה זו **והחי׳ הרי״ם** חיבבה עוד יותר מסעודת ברית כי בסעודת המילה של יצחק הי׳ רק אבימלך ושם ועבר אבל בשלישי למילה הי׳ הקב״ה בעצמו, והטעם ששלישי למילה עדיף פי׳ **בשם משמואל פ׳ וישב תרע״ה** דאז מתפשטת קדושת הברית על כל האברים **ובאמרי אמת ליקוטים עמ׳ צ״ו** שכמו שאליהו מגיע לכל ברית כן אברהם אבינו מגיע לכל סעודת שלישי למילה- כ״ז מספר **פסקים ותשובות יו״ד סי׳ רס״ה** סי״ב.

ולעיקר הקושיא דלמה לא הגיש אברהם דגים, חידש **הג״ר בעריש מביאלא [הובא בפרדס יוסף פ׳ נח אות ל״ד]** דלא הי׳ היתר לאכול דגים עד מ״ת ע״פ **הרמב״ן פ׳ בראשית** דעיקר היתר לאכול בעלי חיים כיון דניצלו בזכות נח, ודגים שבלא״ה לא קילקלו דלכן לא נגזרה עליהם הגזירה כמבואר **בריטב״א קידושין יג:,** לכן נשאר באיסורו עד מ״ת דלא הי׳ המשך וקיום לבריאה לולא מ״ת, והסכים לזה האבנ״ז ואמר שלכן יש לאכול דגים בשבת דבשבת ניתנה תורה וזה חידוש עצום ול״מ כן מפשטות הפסוקים בפ׳ נח וכבר הארכנו בענין היתר אכילת הדגים בפ׳ נח. וי״א דעיקר גדלות אכילת דגים מצד נשמות צדיקים המגולגלים בו ובזמן אברהם עדיין לא הי׳.

לא האכילם איסור דהרי אברהם קיים כה״ת כולה עד שלא ניתנה. ותי׳ **הר״י מפריש** דהי׳ סבור שהם בני נח כי אין זה מז׳ מצוות בני נח. והוכיח השטמ״ק שאכלו בשר בחלב ממה דאיתא בפסיקתא דא״ל הקב״ה למלאכים שאינם ראויים לקבל התורה כיון שאכלו בב״ח אצל אברהם. [וצ״ב מה כוונת השטמ״ק להוכיח הרי הנדון לא הי׳ כאן לענין בב״ח רק לעצם אכילת החלב]

והק׳ **מהרי״ט אלגזי** [**פ״א אות ב׳ סק״ז**] דבשלמא אי החידוש הי׳ מצד דם נעכר, א״ש דל״ש לבני נח דקי״ל דמותרים בדם מן החי כמבואר **בסנהדרין נ״ט.**, אבל אי החידוש מצד שבא מן החי הרי גם ב״נ מצווה על אבר מן החי, וא״כ אכתי יש להוכיח מאברהם, ונדחק דרצו להוכיח מקראי דוקא מה שיהי׳ הוכחה לפי ב׳ הטעמים. אולם **בפלתי סי׳ פ״א סק״ז** הוכיח מחמת קושיא זו דלא הי׳ כוונת הגמ׳ מחמת איסור אבר מן החי ממש רק מחמת איסור ״יוצא״ מאבר מן החי, ואיסור יוצא נתחדש רק לישראל מצד הטמאים לרבות צירן ורוטבן. וכן נקט **המנ״ח** [**מצוה תנ״ב סקט״ו**] **ובשו״ת חת״ס** [**יו״ד סי׳ ע׳**] **ובנוב״י** [**תניינא יו״ד סי׳ ל״ו**].

האם אכלו המלאכים בשר בחלב

והנה איתא בפסיקתא שהזכרנו לעיל, שהמלאכים שאלו מה אנוש כי תזכרנו, ואמר הקב״ה משה חזור להם תשובה וכו׳ הלא אכלתם בשר בחלב אצל אברהם אבינו. הרי מבואר דאכלו בב״ח, וצ״ע מנ״ל הרי יתכן דהגיש להם בזה אח״ז וגם אכלו בזה אח״ז. ובאמת הדבר שנוי במחלוקת, כפי שהעיר **בדעת זקנים** כאן, **דבמדרש הגדול כ״ו ה׳** מבואר דאברהם אבינו קיים כה״ת כולה אפי׳ **תערובות** בב״ח מדכתיב ויקח חמאה וחלב ורק אח״כ בן הבקר, ואח״כ כ׳ והוא עומד עליהם לשמור שלא יאכלו בב״ח, הרי מבואר דלא אכלו בב״ח, ועל הצד שסבר שהם ערביים צ״ל דהא דהקפיד ע״ז כמש״כ **רבינו בחיי** על הא דלא רצה להביא לחם טמא, דלא רצה להאכיל מה שבעצמו לא אכל. וכ׳ דעת זקנים דכ״מ מרש״י שכ׳ קמא קמא שתיקן אמטי ואייתי קמייהו, והבין הדעת זקנים דקאי גם על החמאה וחלב דכיון שהחמאה וחלב הי׳ מוכן קודם הביאו קודם. [אולם בגמ׳ מבואר דקאי רק על הבשר]

והנה עה״פ **ויאכלו** הביא רש״י מגמ׳ **ב״מ פו:** שלא ישנה אדם מן המנהג, דמשה עלה למרום ולא אכל לחם ומלאכים ירדו למטה ואכלו לחם, ופריך אכלו ס״ד אלא אימא נראו כאילו אכלו ושתו. **ובתוס׳** [**שם ד״ה נראין**] הביא **מסדר אליהו רבה** דאוכלין ושותין ממש, ויתכן דלמדרש שהי׳ טענה עליהם שאכלו בב״ח סבר דויאכלו הכוונה אכילה ממש. ולכ׳ זה כוונת **החזקוני** כאן.

אלא דצ״ע דאיך הי׳ כאן איסור בב״ח, דהרי בב״ח דאורייתא הוא רק דרך בישול ואי בישלו אברהם אבינו הרי עבר בעצמו על בב״ח ואי לא בישלו אין כאן בב״ח דאו׳, ותי׳ **הקהלות יעקב בספרו ברכת פרץ** דבאמת הוא רק איסור מדרבנן וזה גופא הטענה שעברו איסור דרבנן, עוד תי׳ כיון דגופם אש מיד בנגיעתם לאוכל נתבשל וא״כ הו״ל בב״ח, והק׳ **הג״ר אליהו דיסקין שליט״א** [**-ושלח השאלה להקה״י בעצמו-**] דהוי כבישלו בחמה שזה שלא כדרך דבעינן אש טבעי. עוד י״ל דאי הכוונה אכלו ממש א״כ הכוונה שגופם נהפך כאדם ממש גם הבני מעיים וא״כ לא הי׳ שם אש כלל.

ושמעתי שהעיר על דבריו **מו״ר הג״ר יצחק לוקסנבורג שליט״א** בשיעורו ברבים בענין בב״ח, **משבת לט.** דמפורש דאש של גיהנום נחשבת אש לענין חיוב חטאת על בישול בשבת, דהרי לד׳ ר׳ יוסי דהתיר תולדות חמה ולא גזר אטו תולדות האור הטעם לאסור בישול בחמי טבריי הוא משום דחליף אפיתחא דגיהנום וא״כ מ״ש אש המלאכים.

אולם באמת יש לחלק בזה עפ״י ד׳ **מרן הגריש״א זצ״ל** בהערות שם שביאר מ״ש באמת אור של החמה ואור של גיהנום וצ״ל דאור של חמה מיועד להאיר על הארץ וכמ״ש בתורה ״את שני המאורות״ משא״כ באור של גיהנם שבא לכלות להבעיר ולשרוף וכאמור **בב״ב עד.** דמהדר להו גיהנם כל תלתין יומין ״כבשר בקלחת״ ע״ש. ולכך אף דחמה גם מחממת מ״מ עיקרה לאור הוא, ומשא״כ אש גיהנם עיקרה לבער וכדרך בישול. עכ״ד. ולפ״ז י״ל דאש המלאכים איננו לכלות ולהבעיר רק עצם מציאותם הוא אש וא״כ דמי יותר לאור החמה.

אלא שבלא״ה הסוגיא צ״ע דאי הכל תלוי בדרך בישול, מה איכפ״ל דחמי טבריי הוי תולדות האור ע״י גיהנום הרי סו״ס אין דרך לבשל שם וצ״ל דכיון שבעיקר האור הדרך לבשל אז כל מה שמוגדר כאור שמציאותו לכלות ולבער ולבשל כבר אסור מדאורייתא גם אם במקרה אין דרך

לבשל בזה דאין דנין על כל אור בפני עצמו. וכ״כ **באילת השחר שבת שם**.

ע״י בן פקועה לא היה בשר בחלב

והנה כתב **המשך חכמה וזה לשונו ״והענין, דאברהם קיים כל התורה כולה, וכפי הנראה, דהבן הבקר היה בן פקועה, ושחיטת אמו התירתו, ואין בה משום בשר בחלב דחלב שחוטה מותר. ועי׳ שער המלך, ולכן על כרחך דיצא מכלל בן נח דאל״ה עדיין אסור משום בשר בחלב, ועוד דאין שחיטה מתירתו והוי אבר מן החי, וכיון דכבר נתקדש בקדושת התורה, מדוע תצעקו מה לילוד אשה ביניינו, הלא שלו הוא נוטל״** עכ״ל.

ביאור דבריו, דבא ליישב מה שהקשו רבים, איך האכיל אברהם אבינו בשר בחלב הרי קיים כה״ת כולה, ולומר שבעצם לא הי׳ כאן חשש בב״ח מאיזה טעם, (למשל שהגיש קודם החמאה ורק אח״כ הבשר) גם זה אינו, דהרי מפורש בפסיקתא הנ״ל דהי׳ טענה על המלאכים שאכלו בב״ח.

לזה חידש המשך חכמה, דכל מה שלא הי׳ כאן חשש בב״ח, לא הי׳ אלא מטעם דאברהם כבר יצא מכלל בני נח להקל, וא״כ בן פקועה דינו כשחוט, וממילא לא יהי׳ דין בב״ח ולא אבר מן החי,[15] וזה גופא הי׳ ההוכחה למלאכים שאברהם ראוי לקבל תורה, שכבר אז נתקדש בקדושת התורה. ולדבריו מיושב ג״כ קו׳ הקה״י דלעולם בישלו לפני זה, אלא דלא הי׳ כאן חשש בב״ח כלל כיון שהי׳ בן פקועה דאין בו בב״ח, ובאמת לא נכשלו המלאכים בב״ח, רק שאכלו מציאות של בב״ח שלא הי׳ היתירו רק ע״י שנתקדש אברהם כבר בקדושת התורה. ולפ״ז גם מיושב למה בחר אברהם לתת להם דוקא בב״ח על הצד שהם מלאכים, להראותם שכבר נתקדש מעכשיו בקדושת התורה.

ההיתר דבן פקועה מתייחס לחלב דוקא

אבל עצם דבריו צ״ע טובא, שנראה מלשונו דהבן הבקר גופא שהגיש אברהם הי׳ בן פקועה ודינו כשחוט ולא שחטו אברהם אבינו כלל, ולכן אין חסרון דאמה״ח כיון שיצא מכלל בני נח, ומטעם זה גופא גם ליכא משום בב״ח, דבשחוטה ליכא משום בב״ח, ומשמע דאין בבשר זה משום בשר בחלב.

והנה לענין **חלב של בן פקועה** אי יש בו משום בב״ח, כבר הסתפק **רעק״א [בהגהותיו על הש״ד יו״ד סי׳ פ״ז סקי״ד]** כיון דזה דנתמעט חלב שחוטה ילפי׳ **בחולין קי״ג:** בחלב אמו ולא בחלב שחוטה, ופירש״י דאמו משמע הראוי׳ להיות אם ולא משנשחטה, וא״כ י״ל בבן פקועה דדינו כשחוט יהי׳ מותר, או דנימא דסו״ס ראוי להיות אם, ונשאר בצ״ע. **[ובאתוון דאורייתא כלל י״ד** תלי ספק זה בגדר בן פקועה אי דנחשב כשחוט ממש, או היתר בעלמא דא״צ לשחיטה] וציין **לשער המלך פ״ג מאיסו״מ הי״א** דפשיטא לי׳ להקל, וכ״ל **למהריט״א שם סק״ו** והוכיחו מהא דמוכיח בבכורות שם מעיקר איסור בשר בחלב דמ׳ דחלב לעצמו מותר, הרי י״ל דמיירי בחלב בן פקועה דכיון דדינו כשחוט אין בו משום אבר מן החי, ומוכח דחלב בן פקועה אין בו בלא״ה משום בב״ח. אולם שי׳ הנו״ב שם להחמיר, **שלא מצינו בשום פוסק שיחדש דמותר מה״ת. ובשו״ת חת״ס יו״ד סי׳ י״ד** מתחלה סבר כנו״ב ובסוף העלה כשי׳ מהריט״א.

אבל עכ״פ כל הנדון הוא רק לענין **החלב** היוצא מבן פקועה, אבל לענין **הבשר** של הבן פקועה פשיטא דיש עליו דין בשר לכל דבר, וכמפורש **בחולין שם קי״ג: גדי לרבות את השליל** וכ״פ **בשו״ע יו״ד סי׳ פ״ז ס״ז** ופי׳ המפרשים דקמ״ל לאסור גם בבן פקועה דאל״ה פשיטא דאסור, וא״כ מה שאצל אברהם לא הי׳ משום בב״ח הוא רק אי נימא **שהחלב** בא מבן פקועה ולא מעלה ומוריד כלל מה שבן הבקר של אברהם הי׳ בן פקועה. **[וכן הוא בהגהות מצפה איתן בכורות ו:** שכתב ליישב קו׳ השטמ״ק דלמה לא ילפינן היתר חלב מהא דהאכיל אברהם אבינו למלאכים חמאה וחלב, ותי׳ די״ל שהיה החלב מבן פקועה, ומוכיח כן מזה גופא שהאכילם בתערובות בשר דבן הבקר ולא חש לאיסור בב״ח ובהכרח דהחלב הגיע **מאיזה בן פקועה** אבל לא כתב שההיתר מחמת **שבן הבקר של אברהם** הי׳ בן פקועה.]

ודברי המשך חכמה קשים מיני׳ ובי׳, שבתחילת דבריו כתב שכנראה **בן הבקר הי׳ בן פקועה,** ואח״כ ציין לשעה״מ **דחלב שחוטה מותר** הרי דמצד החלב אתי עלה, והו״ל לפרש שהוציא

---

15 ועיקר דבר זה הציע מרן **החת״ס לרבו הגה״ק רבי נתן אדלר זי״ע** בילדותו להיפך, (שו״ת יו״ד סי׳ ע״ג) דאי נפרש דממה שהקדים להביא החמאה וחלב לפני הבשר משמע שהקפיד גם לא לערב תבשילי בשר בחלב, וזה״פ **עירוב תבשילין**, וכדברי המדרש הגדול שהבאנו, א״כ מוכח דלא הי׳ חלב שחוטה, דא״כ בלא״ה ליכא משום בב״ח, ובהכרח דהי׳ חלב חי׳, וא״כ הי׳ לו להיות אסור משום אמה״ח, ומוכח דאברהם יצא מכלל בני נח להקל ושוב אין בחלב משום אמה״ח עי״ש.

החלב מבן הבקר הזה, ואולי זה באמת כוונתו,[16] וראה **במועדים וזמנים ח"ד סי' שי"ט** שכתב דלפי הנו"ב שהחמיר בחלב שחוטה, נצטרך לומר דהא דלא הי' חשש בב"ח, ע"פ **המלבי"ם** ועוד שכ' דהבן הבקר שעשה אברהם הי' מה שברא בעצמו ע"י ספר יצירה כיון דהבן בקר הראשון ברח מפניו, ואם הבן הבקר הי' מספר יצירה, בוודאי אינו ראוי להיות אם.[17] עכ"ד. גם ע"ז יש טענה הנ"ל דלא איכפ"ל מה הי' **הבן הבקר** העיקר הוא החלב היוצא, וא"כ לא מהני להוכיח דבן הבקר של אברהם הי' מספר יצירה, דהרי עד כמה שנחליט דבקר הנברא מספר יצירה אינו ראוי להיות אם, גם חלב אין לו, וא"כ ל"ש לדון מחמת חלב היוצא, רק על הבשר, ובבשר אין היתר וכנ"ל, רק אי נחדש דבשר דספר יצירה אין עליו שם בשר כלל וכדכתבו באמת **המלבי"ם** ועוד ספרים.[18]

וראיתי מחברים רבים שערבבו בין הנושאים, וסברו דעל בשר בן פקועה ליכא חשש בשר בחלב, וזה מכשול גדול להלכה, ויש אחד בזמנינו שמגדל עדר של בני פקועה גם כדי להרויח חששות דבשר בחלב על בשר זה, [לבד מעיקר הריווח שלא יהי' כ"כ חשש מצד הל' שחוטה וטריפות] **והכל מבוסס על טעות הנ"ל, וכבר הרעיש ע"ז ידידי הג"ר יעקב יוסף בלומינג שליט"א ר"מ ישיבת קרלין סטולין.**

לא הביא לחם שלא יצטרכו להפסיק בין חלב לבשר

והנה בספר **באר מים חיים** כאן, [**לבעל סידורו של שבת**] הלך בדרך המדרש דאכן אברהם הקדים חלב לפני הבשר, **דבוודאי ח"ו לא הכשילם במה שאינו ראוי למלאכי ה',** אלא דלפי סדר הפסוק כ' שהביא קודם החלב ואח"כ הבשר, ובין גבינה לבשר סגי בקינוח והדחה כמבואר **בשו"ע יו"ד סי' פ"ט ס"ב**, ובזה יישב קושיית חז"ל מה שלא הביא הלחם, כי אף שא"צ בין גבינה לבשר רק קינוח והדחה מ"מ אסור להיות בסעודה אחת, ואם אוכל לחם יש לו לברך ברכת המזון קודם, ואף **דבמג"א סי' תצ"ד סק"ו** כ' להדיא דבשבועות א"צ לברך כמבואר ביו"ד, אבל המעיין היטב **ביו"ד ובתורת חטאת כלל ע"ו ובמנחת יעקב סק"ה** יראה להדיא דבעי' ברכת המזון **ואולי זה ט"ס במג"א,** ולכן לא הביא אברהם הלחם דאז לא יקבעו סעודה גמורה על החלב, ולא יהי' נקרא סעודה אחת עם הבשר.

[ועי"ש עוד מהלך לד' חז"ל שאכלו בשר ואח"כ חלב דג"כ לא הכשילם ממש בב"ח רק היקל בקולות מסויימות בשביל האורחים היינו שלא המתין כ"כ כיון דמעיקר הדין סגי בשעה אחת ובלי לחם ג"כ אין חשש של סעודה אחת עי"ש עוד].

מחלוקת אי צריך הפסק בין חלב לבשר

והנה במש"כ דאחר חלב צריך לברך, ודלא כמ"ש במג"א לפנינו, הביאו **בדרכי תשובה יו"ד סי' פ"ט,** הנה **ברמ"א פ"ט ב'** הביא שיטה כזאת וכ' שאין המנהג כן, וכוונת הרמ"א לחומרת **הזוה"ק** שאין לאכול בשר וגבינה בסעודה אחת לעולם והביאו **ב"י או"ח קע"ג,** והחמיר בזה הלבוש שם מאד גם **השלה"ק** ועוד אחרונים, ולכ' לזה כוון הבאר מים חיים.

והנה **הג"ר ישכר שלמה טייכטהל הי"ד בעל שו"ת משנה שכיר הדיין בפישטיאן** בא פעם לבקר גיסו **אא"ז הג"ר בנציון סניידערס הי"ד אבדק"ק ראאב,** והתווכחו בדין זה, דהמשנה שכיר אסר לאשתו לאכול בשר אחר גבינה בלי בהמ"ז, ואא"ז זצ"ל הראה לו דברי המג"א בהלכות שבועות שמתיר להדיא בלי בהמ"ז, אבל הוא טען שבמקור הדין ביו"ד מ' דאסור, שוב הגיע לביתו וכתב תשובה לאא"ז [**בשו"ת משנה שכיר סי' כ"ט**] שחיפש ומצא דברי הבאר מים חיים הנ"ל שכ' ג"כ לאסור, וכ' שהוא ט"ס במג"א ונהנה מאד ומצא כן גם **בפמ"ג שפ"ד סי' פ"ט סק"ו** דלמאן דנזהר מלאכול בשר אחר חלב מצד הזוהר והביאו **דברי הלבוש סי' קע"ג** והחמיר מאד בדבר, ממילא צריך גם לברך ברכה אחרונה אחר הגבינה וכ' דבשבועות המנהג ג"כ לברך ברכת המזון אחר הגבינה.

אלא שהק' **דבמג"א סי' קצ"ו סק"א** לענין זימון כ' להדיא דג' שאכלו כאחד שנים אוכלים בשר וא' גבינה מי שאוכל גבינה יכול לאכול עם האוכלים בשר ולכן יכול לזמן מ' שא"צ לברך

---

16 וע"ק טובא, דאי נימא כלשון הרמב"ן סו"פ אמור ועוד דאברהם יצא מכלל בני נח ע"י **הברית**, א"כ בהכרח דהבן פקועה שממנו הוציא החלב כבר הי' בן שנתים או שלש, דאל"ה עדיין לא מניקה וכמבואר **בכורות יט:** וא"כ כבר נשחטה אמו בהיותו עדיין בן נח, ושוב אין דינו כשחוט? ולזה צ"ל כלשון החת"ס יו"ד ע"ג **דכ"כ התעצם אברהם בשמירת התורה עד שיצא מכלל בני נח** וא"כ זה כבר הי' לפני הברית.

17 הצעה זה לא מהני לד' רעק"א דהגם שצידד דחלב בן פקועה אסור, כיון דראוי להיות אם, מ"מ הסתפק בחלב טריפה אף דסו"ס אינו ראוי להיות אם ומ' שלא פשיטא לי' כ"כ לומר דאם מאיזה סבה אינו ראוי להיות אם ממילא מותר דחז"ל קיבלו דוקא אם אי"ר להיות אם מחמת שחוטה. ולדעת המועדים וזמנים אם מאיזה סבה שלא יהי' אינו ראוי להיות אם כבר החלב מותר.

18 **ונוגע בזמנינו, אם ימציאו בשר בהמה במעבדה האם יהי' לו דין בשר.** וסברת המלבי"ם לכ' ל"ש רק בבשר מן השמים, אבל לסברת המועדים וזמנים הרי סו"ס לא ראוי להיות אם.

לפני שאוכל בשר, וזה דלא כפמ״ג ובאר מים חיים ותמה על הדרכי תשובה שלא הביאו.

והנה **במשנ״ב** בין בהל׳ זימון [קצ״ו סק״ט] בין בהלכות פסח [תצ״ד סקט״ז] העתיק כדברי המג״א כפשוטו, **ובערוך השלחן יו״ד** כ׳ דרוב העולם נוהגים להקל בכך וכן **בחכ״א** לא הביא חומרא זו ובס׳ **פרי הדר על הפמ״ג יו״ד סי׳ פ״ט** כ׳ דהגם דבתו״ח וד״מ מבואר כמג״א, מ״מ כיון דהתו״ח סיים בד׳ הב״י קע״ג שעפ״י הזוה״ק אין לאכול בשר וגבינה בסעודה אחת מ׳ שחשש לזה. וכ׳ דבעצם ד״ז מח׳ בין ש״ס דילן שמפורש להתיר וכ״פ המג״א, לבין הזוה״ק שמחמיר וכ״פ הבאר מים חיים. וכבר כ׳ **השל״ה הק׳** ועוד גדולי הפוסקים שיש להמתין לפחות שעה [וי״א חצי שעה] בין גבינה לבשר חוץ ממה שלא הי׳ בסעודה אחת.

פנימיות ענין חלב

והנה לבאר עומק הענין למה באמת הביא אברהם חלב דוקא ובשר בחלב, יש להקדים במשנ״ת לעיל דס״ל **לרבי מאיר נדה ט.** דסבת סילוק הדם במניקה הוא כיון דדם נעכר ונעשה חלב, ויליף לה ממש״כ מי יתן טהור מטמא לא אחד, היינו דהחלב הטהור יוצא מדם הנדות המסואב, וברש״י שם כ׳ דקאי על חלב בהמה וצ״ל דמהתם ילפי׳ גם לחלב אשה [**ובצל״ח ברכות י.** כתב דבבהמה אינו בא מדם נדות אבל עכ״פ בא מן הדם האסור] ופי׳ **מהרש״א ומהר״ל שם** דזה מורה על אחדות הבורא דלא נימא שיש שני רשויות א׳ לרע וא׳ לטוב דא״כ איך יתכן שהטוב יבוא מן רע גופא. **ובבן יהוידע** פי׳ דהטעם למה באמת עשה כן הקב״ה להורות תשובה לכל יחיד דגם אם נטמא בעוונות מ״מ בכוחו להתהפך לטהור.

מה שאוכלים חלב בשבועות

ובחת״ס שם פי׳ ע״פ מג״א סי׳ תצ״ד בטעם שאוכלים מאכלי חלב בשבועות, דבמצרים היינו טמאים וז׳ שבועות היינו כז׳ נקיים דנדה עד שנתהפך לרחמים ודם נדה נעכר ונעשה חלב מדין לרחמים. וכ׳ חת״ס דהיינו דע״י התורה גופא התהפך הדין לרחמים, וזה נרמז במי יתן טהור מטמא לא אחד, דטמ״א בגי׳ נ׳ שהוא נגד חמישים שערי טומאה, וגי׳ טמ״א במלוי הוא תר״י וכשתוסיף אלף יהי׳ תריי״א בגי׳ תורה היינו שהתורה מוציאה מן הטומאה, ע״י״ש משי״כ לענין כח״ל דמרמז למדת הרחמים הכלול מחסד ודין, [והביא שם **מההפלאה** דשער הנו״ן שהוא היותר גורם לטומאה הוא גופא הגורם לטהרה, לפי שאין הקב״ה רוצה בהשחתת עולמו, וזה מי יתן טהור מטמא לא אחד הא׳ האחרון של שבא אחר מ״ט גורם לטהרה].

והנה על ד׳ המג״א הק׳ **הפמ״ג** שם דהרי זה מח׳ בגמ׳ דרק לר״מ דם נעכר ונעשה חלב, ולהלכה קי״ל כשיטה דהטעם מחמת אברי׳ מתפרקין, אולם כבר ציין **דעת תורה שם** למש״כ **החת״ס בחידושיו שבת קמ״ג:** דלא יתכן שיהי׳ בזה מח׳ בין לפי חכמי הטבע בין לפי המקובלים מה שרמוז בזה. רק הנדון מאיזה דמים זה מגיע אם מדם הנדה או משאר הדמים. אבל אכתי ד׳ המג״א קשים דכל דבריו הוא רק אי בא מדם הנדה, אולם בחת״ס בנדה נקט בפשיטות דיש מח׳ במציאות כדמוכח ממה שנחלקו איך לפרש הפסוק מי יתן טהור מטמא ע״י״ש באריכות.

עכ״פ לפ״ז יתכן דלכן הגיש אברהם לאורחיו חלב כיון שהי׳ רוצה לקרבם בין לאמונה באחדות הבורא בין לשוב על פשעיהם, וכן הי׳ שרצה לקרבם לתורה, **א״כ החלב מרמז על שלשת הענינים** למהרש״א ומהר״ל מרמז על אחדות הבורא, לבן יהוידע מרמז על היכולת לשוב בתשובה, ולחת״ס בא לרמז על כוחה של תורה.

ע״י״ל ע״פ מש״כ **החת״ס [בתורת משה לקמן כ״א ז׳ ד״ה אך]** דענין נס הנקת שרה חלב הרבה הי׳ כדי להשליט מדת רחמים וחסד של אברהם שמרומז בחל״ב על יצחק שהוא בחי׳ הגבורה, א״כ כיון דבסעודה זו נתבשר על מועד לידת יצחק הגיש חלב כדי להפך דין לרחמים.

חלב מרמז לתורה שבע״פ

עוד י״ל בטעם שהגיש אברהם למלאכים דוקא חלב, דחלב מרמז על תורה שבע״פ כמבואר **בעירובין נד:** דדיה ירווה בכל עת נמשלו ד״ת לדד מה דד זה כ״ז שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם אף ד״ת כ״ז שהוא הוגה בהן מוצא בהן טעם. וא״כ י״ל דבזה רמז למלאכים דאף דיש להם תורה שבכתב בצורה שונה מ״מ ענין תורה בע״פ ל״ש אצלם דזה דבר שמתחדש אצל כלל ישראל.

והארכנו בזה טובא בעניני ר״ה, ע״פ **רמ״ע מפאנו מאמר חיקור דין ח״ה פי״א ור׳ צדוק בספרו רסיסי לילה אות מ״ו סק״ז** דבסיסרא הי׳ נמצא נשמת רע״ק דהוא שורש תורה שבע״פ וביארנו לפ״ז מה שיעל השקתה את סיסרא דוקא בחלב, שנא׳ ויאמר אלי׳ השקיני נא מעט מים כי צמאתי

ותפתח את נאד החלב ותשקהו [שופטים ד' י"ט] ודבורה הדגישה את זה בשיר שלה **"מים שאל חלב נתנה" [שם ה' כ"ה]** כיון דחלב מרמז על תורה שבע"פ וכנ"ל, וא"ש דדוקא רע"ק הוא זה שהתווכח עם חכמים **בפ"ו דמכשירין מ"ח** והובא **בשבת קמד.** בחשיבות משקה דחלב דס"ל דכל סוג חלב מטמא בין לרצון בין שלא לרצון ועדיפא ממי גשמים, כיון דכל יצירת רע"ק בא ע"י השקאת חלב, ועי' **נדה נה:** דעיקר המקור דחלב נקרא משקה נלמד ממש"כ אצל יעל ותפתח את נאד החלב ותשקהו, וברש"י **שבת קמג:** ציין לפסוק זה למקור לחלב אשה ג"כ וביארו המפרשים ע"פ **רוקח פ' בשלח** דאכן יעל השקתה אותו מחלב שבדדי' וזה צ"ב טובא למה עשתה זה, ולנת' א"ש דהי' בזה חשיבות גדול כדי להוציא נשמת רע"ק מבין הקליפות והי' צריך להיות דוקא ע"י חלב שלה.

וידידי **הרב יוסף דוב פאלק שליט"א** אמר לי **שאביו הג"ר פסח אליהו זצ"ל שמע מהג"ר צבי הירש פרבר זצ"ל** לפרש הא **דדבש וחלב תחת לשונך [שיר השירים ד' י"א]** וי"ל דקאי על תורה שבע"פ [דבפסוק לפני זה כ' מה טובו דדיך מיין דקאי על דברי סופרים כמבואר **בע"ז לה.**] דטעם חילוק דבש היוצא מן הטמא דמותר וחלב היוצא מן הטמא דאסור דדבש רק עובר דרך גוף הדבורה, אבל חלב בא מעצם הבהמה, וה"נ בתורה מצד אחד צריך להיות רק צינור להמשיך המסורת דומיא דדבש, מצד שני צריך לחדש ולהוסיף מעצמו דומיא דחלב נמצא דחלב מרמז לתורה שבע"פ.

[וי"ל **בדרך צחות** דלכן עיקר הדגשת גזירת חז"ל בש"ס שנא' בו כי טובים דודיך מיין שטובים ד"ס יותר מיינה של תורה ולא רצו לגלות הטעם הוא לענין **גבינת עכו"ם שנעשה מחלב בע"ז לה.**]

בשנה שר"ה שחל בשבת מתגלה ביותר בחינת החל"ב

והבאנו דבשנה שר"ה שחל בשבת מתגלה ביותר ענין החלב ע"פ **מש"כ בדרשות חת"ס [שנ"ט א']** כ' דגם לד' הבבלי דמה שאין תוקעים בשבת הוא דרבנן לא נדחה ס"ד דהש"ס בפ"ד דר"ה דלמדו מפסוקים ולא יצא ריקם ח"ו דוודאי דאורייתא לפמ"ש היודעים דבשבת הדינים ממותקים ממילא **[זהר ח"ב פח:]** וא"צ תקיעה לשתק הקטיגור כי ממילא שבתו הדינים בש"ק. [ולשונו בדף שס"א א' דזכות השבת מגין עלינו כמו זכות השופר] ורמז לזה תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגינו ר"ת **שב"ת חל"ב** ע"פ מש"כ **מג"א סוף הל' פסח [סי' תצ"ד סק"ו]** דמה שנוהגים בשבועות לאכול מאכלי חלב דבשבועות דם נעכר ונעשה חלב ר"ל כי הדינים הם בבחי' דם והרחמים בחי' חלב, וא"כ בשבת שזה בחי' חלב ומתמתקים הדינים א"צ לשופר. [רמז זה כ' ג"כ **במאור ושמש רמזי ר"ה ד"ה א"י תקעו** דעיקר השופר הוא לערבב הסט"א ובשבת אין שליטה לסט"א ו**הלבונית** העליון מאיר בכל העולמות וא"צ לתקיעה בשבת וזה נרמז בתקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו ר"ת למפרע **שב"ת חל"ב** דבשבת קודש מאיר **הלבונית** העליון מגודל קדו' שבת וא"צ שופר[19]] עוד מבואר בחת"ס דעיקר מה שמגין עלינו בשבת הוא **קיום דין דרבנן** שגזרו לא לתקוע בשבת ולהנ"ל דחלב מרמז לתורה שבע"פ א"כ בר"ה שחל בשבת יש לנו פעמיים רמז חלב ובוודאי יש בזה ריבוי של רחמים.

מה שהביא בשר בחלב דוקא

ובהא שנתן בשר בחלב י"ל דהנה **ברבינו בחיי [שמות כ"ג י"ט]** ביאר טעם איסור בשר בחלב, ע"פ הנ"ל דדם נעכר ונעשה חלב, הרי שורש החלב בעצם בא מדבר שגורם אכזריות וטבע רע ומדות רעות רק שע"י ההתהפכות לחלב נשתנה טבעו, וע"י שמערבו בבשר חוזר טבעו הרע, וא"כ י"ל לפי הצד במדרש דאברהם הקפיד שלא לערב בב"ח, ולכן הביא החלב קודם ועמד לשמור שלא לערבו רצה לרמז אחרי כל הרמזים שרמזנו לעיל בחלב, דיש לו ליזהר לא לאבד כל מה שקיבל ע"י החלב דבקל אפשר שוב להתהפך למזגו הרע. אולם עדיין לא נתבאר לפי הצד שכן אכלו המלאכים בב"ח למה הניחם אברהם לעשות כן.

דברי הנועם אלימלך בענין זה

והנה בספה"ק **נועם אלימלך [פ' משפטים ד"ה לא תבשל]** ביאר הטעם למה נאסר לנו בב"ח והמלאכים כשהיו אצל אברהם אבינו נתן להם דוקא בב"ח, וגם אנחנו בשבועות התירו לנו חז"ל שלא להמתין אחר הגבינה כשיעור שאר ימות השנה, וביאר כיון שהבשר רומז לגשמיות, וע"י שהצדיק אוכל הגשמיות עם יחודים הוא שואב השפעות מעולמות עליונים וכמש"א חז"ל דם נעכר ונעשה חלב כי הצדיק באכילתו הכל נעשה חלב היינו השפעות שנקרא חלב. אבל בדרך כלל אין לנו כח לעשות יחודים אלו, לכן צוה ה' לא

19 עפי"ז פירשנו ד' הגמ' **כתובות קיא:** טוב המלבין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנא' **ולבן שיניים מחלב,** ובגמ' שם דקאי גם על כנס"י שמבקשים מהקב"ה שיראה לנו השיניים דבסים מחלבא די"ל דחלב מרמז לרחמים ולכן הוא בצבע לבן, ולזה גופא עשה הקב"ה דהשיניים יהיו לבנים כדי שיוכל לחייך לחברו ולהראות לו אהבה ורחמים וזה יוכל להיות כוונת האדם כמצחצח השיניים בדבר המלבנו.

לאכול בב״ח שלא לערב מה ששייך למטה עם מה ששייך למעלה, אבל המלאכים יש להם כח לעשות ייחוד אמיתי למטה כמו למעלה ולכן לא היו צריכין דוקא לשאוב מלמעלה ולכן אכלו בב״ח. ולכן בשבועות שהוא שעת מתן תורה ואנו מראין עצמינו כמלאכים, לכן יש איזה קולא באיסור בב״ח שא״צ כ״כ הפסק ביניהם. ע״ש עוד איך שביאר הפסוק לא תבשל גדי בחלב עמו.

האם יש להקל בשבועות יותר

ובמש״כ הנוע״א דבשבועות הקילו יותר, הנה **בפמ״ג בסי׳ תצ״ד** כ׳ דיש ליזהר בענין מאכלי בשר בחלב בשבועות בכל מה שנזהרין בכל ימות השנה ושלא יצא שכרם בהפסדם, וכ״כ **השלה״ק.** ויש מפרשים בדברי הנועם אלימלך שכוונתו לקולות אחרות כמו מה שמותר לברך ע״מ לאכול אח״כ בשר [20] או דקאי על אלו שלא אוכלים בשר עם גבינה באותו יום, בזה יש להקל בשבועות. [וע״ע בספר **פסקים ותשובות יו״ד סי׳ פ״ט ס״ב** מה שהביא ע״ז]

אולם באמת לשון הנוע״א מורה דקאי על רבותינו שהתירו לא להמתין כשאר ימות השנה, וכנראה כוונתו לדברי המג״א הנ״ל שכ׳ להדיא דא״צ לברך בהמ״ז ולא נזכר שם חומרת הזוה״ק ומ׳ שא״צ להחמיר בחומרת הזוה״ק, הגם דבשאר ימה״ש יש ענין להחמיר בזה. **וזה כשי׳ אא״ז הג״ר בנציון זצ״ל** שהסתמך על המג״א הנ״ל.

והנה אחרי כ״ז יתבאר היטב כל מה שהקדמנו לשאול למה הביא אברהם דוקא חלב, ולמה דוקא בשר בחלב, בפרט אי נימא דאברהם הכיר שהם מלאכים, דהנה החלב רומז על השפעות גדולות של רחמים וכדברי הנוע״א והמג״א בה׳ שבועות, ורצה שהם יאכלו בשר בחלב שעי״ז יעשו ייחוד גדול ויגרמו השפעות טובות ורחמים גדולים, ומ״מ הוא הביא קודם החלב ואח״כ הבשר לרמז דגם אצל כלל ישראל יש מצב של בשר אחרי חלב מיד היינו בחג השבועות דאז א״צ הפסק כלל רק קינוח והדחה, ולכן כשעלה משה למרום א״ל הקב״ה למלאכים הרי אכלתם בב״ח בביתו של אברהם, ולא לגנאי ח״ו אלא לשבח לומר שהרי אתם כ״כ גבוהים ואתם נמצאים בעולם אחר לגמרי, והתורה נצרכת רק למי שנמצא בעולם גשמי בעולם של בשר, שאין ביכולתו לערב בב״ח רק שהוא ממשיך עניני חלב בנפרד. ולכן בחג השבועות אנו מקפידים לאכול בשר אחרי חלב להורות על הסעודה שכיבד אברהם אבינו את המלאכים שעי״ז קיבלנו התורה.

[וע׳ במש״כ לקמן בביאור העסק בסעודת הגמל את יצחק וריבוי החלב שה׳ שם להניק כל הילדים]

אברהם נכנס רק עכשיו לסוכה

והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו: [שם]

צ״ב מה איכפ״ל שעמד ג״כ תחת העץ, וזה מצטרף לשאלה דלמה הדגיש שישענו תחת העץ דוקא. **ובתוס׳ שבהדר זקנים** פי׳ דתחת העץ הכוונה במקום העץ, היינו שא״א ע״ה הגין עליהם בצילו, כי הי׳ האדם הגדול בענקים וכנר׳ שזה הי׳ יותר טוב מהצל של העץ שכבר ישבו תחתיו.

אולם **גיסי הג״ר רפאל הלוי דינר שליט״א בספרו נפלאות מתורתך** פי׳ בזה דבר נפלא, ע״פ מש״כ **בטעמא דקרא** עה״פ והשענו תחת העץ, דלפי היוצא **מפשטות הסוגיא ר״ה י״א.** דאם בפסח נולד יצחק א״כ בסוכות באו המלאכים לאברהם לבשרו, דלמועד הבא שהוא פסח יולד לו בן [וע״ש בתוס׳ דלהרבה מדרשים ופיוטים באו המלאכים בפסח ולמועד הבא היינו לשנה האחרת ע״ש] א״כ הרי הי׳ לו עכשיו סוכה ומש״כ תחת העץ היינו תחת עץ תלוש דהוא הסכך, וכן משמע בפיוט רבי אלעזר הקליר ליל א׳ דסוכות שאא״ע הושיב את המלאכים תחת עצי סוכה, אבל אאע״ה בעצמו לא ישב בסוכה רק בפתח האהל כיון שהי׳ חולה ומצטער מחמת החום ופטור מן הסוכה ולזה גופא הודגש בקרא כחום היום כדי שלא יק׳ למה ישב בפתח האהל ולא בסוכה, עכ״ד ד׳ טעמא דקרא, [21] ולפ״ז י״ל דמכיון שבאו המלאכים הרי נתרפא מיד וכמ״ש **בח״ח עה״ת** דלא מצינו מתי נתרפא, רק מיד וירא וירץ לקראתם מ׳ שנתרפא, ולכן שוב נתחייב בסוכה ולכן הי׳ יכול לעמוד תחת העץ. עוד פי׳ באופ״א גם על הצד דלא נתרפא עדיין, לפי מה שאמר **הג״ר חיים עוזר זצ״ל לבעל שרידי אש** דבהכנסת

20 דקולא זו נקט לה הפמ״ג לענין שבועות אולם **בבדי השלחן יו״ד שם בציונים אות ק״ס** כ׳ דלאו דוקא רק דבר הווה נקט דמ״ש שבועות.

21 עוד פי׳ לפ״ז מה שאמר אברהם **כי על כן עברתם על עבדכם,** משום דהולכי דרכים פטורים מן הסוכה, אך מבואר בסי׳ **תר״מ ובמ״ב סק״מ** שאם נזדמן לו סוכה בלי טורח חייב סוכה, וז״ש כי ע״כ עברתם על עבדכם ונזדמן לכם סוכה בלי טורח ולכן תכנסו ותאכלו פת לחם בסוכה.

אורחים אין פטור של מצטער, ולכן כשאורחיו הי׳ בסוכה גם הוא הלך לשם דל״ש הפטור דמצטער.

מקור שנשים לא ישבו בסוכה ויזכו לבנים טובים

והנה לענין מצות סוכה דקי״ל דנשים פטורות אולם נהגו לשבת בסוכה כמו כל מ״ע שהזמ״ג, ידוע דעת ה״**דברי חיים**״ דנשים לא ישבו בסוכה ואשה שתעשה כן יהי׳ לה בנים טובים, וכ״ה המנהג בצאנז ולכן הם פוסלים חלק מן הסוכה כדי שיוכלו לשבת ביחד ולקיים כעין תדורו, ובטעם הדבר פי׳ בערוגת הבושם, דהנה יסוד מצות סוכה הוא קידוש החומריות וענין בכל דרכיך דעהו שכל עניני הגשמיות יהי׳ לש״ש, ולזה כתוב בסוכה לשון אזרח לרמז על אברהם אבינו שנקרא איתן האזרחי, דהנה הנשמה הוא גר בעולם והגוף הוא אזרח, ואברהם אבינו חידש יותר מצדיקים שקדמו לו לקדש הארציות והחמריות, וע״י אכילה שתי׳ לינה הנרמזות ב״ויטע אש״ל״ קירב בני אדם להקב״ה, ולפי״ז א״ש מיעוט נשים, כיון דכל עצמותן שהם עוסקים בגשמיות הוא כדי לסייע לקיום תורה ומצוות של הבית שלהם, וא״צ החידוש של הסוכה, וא״ש דנמעט ממלת אזרח, ולכן יש קפידא שלא ישבו בסוכה דזה יהי׳ בזיון בשבילם.

והוספתי לפי״ז דיש לזה מקור בתורה כאן, דלנתבאר לעיל הי׳ מעשה המלאכים אצל אברהם בסוכות והושיבם כאן תחת עצי סוכה, וא״כ י״ל דלכן שאלו המלאכים איה שרה אשתך למה היא לא יושבת בסוכה, ולזה ענה ״הנה באהל״ היינו עיקר עבודתה היא באהל שלה שמה היא מקדשת כל החומר ע״י אפי׳ ובישול לש״ש, והוסיף ע״ז **מו״ר הגרמ״י רייזמן שליט״א** דא״כ כתוב כאן גם המקור שזוכה לזה לבנים טובים דע״ז אמר המלאך שוב אשוב אליך כעת חי׳ והנה בן לשרה אשתך וזכתה לבן שנעשה לאחד מאבות של כלל ישראל.

האשה שעומדת מאחורי ההכנסת אורחים

ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל: [שם ט׳]

אמר אאמו״ר שליט״א בהספידו על האשה החשובה מרת ליטקע ע״ה מלונדון דכשראו המלאכים פרויעקט עצום כזה של הכנסת אורחים וכן ישיבתו של אברהם אבינו במאות תלמידים, הבינו שלא שייך להנהיג כל זה בלי אשה משכלת שמנהלת הכל, לכן שאלו איה שרה אשתך שמנהלת כל זה לא רואים אותה ולא שומעים אותה, וע״ז ענה אכן היא מנהלת את הכל אבל היא נמצאת באהל בצניעות ולא רואים אותה.

ומה דנקטו בדבריהם השם שרה והול״ל רק איה אשתך, שמעתי מש״ב **הג״ר זאב פרידמן שליט״א** דהנה כבר העיר **הרמב״ן** לעיל דאיך יתכן שאברהם לא הגיד לה עדיין הבשורה שא״ל הקב״ה בפ׳ לך לך שיהי׳ להם בן, ותי׳ דהי׳ מדי חלש ע״ש, וי״ל עוד דהרי התנאי לזה הי׳ שיקרא שמה שרה, ושינוי השם יתכן רק אם יש כאן קהל שיקראו לה כן, אבל כיון דלא הגיעו שום אורחים לא חלה השם עדיין עד שהגיעו המלאכים ואמרו אי׳ **שרה** אשתך וע״ז נקבע שמה בעצם. וי״ל קצת בנוס״א דאף אם אחרים יקראו לה כן לא יקבע כן במציאות האמיתית עד שמלאכים יקראו לה כן.[22]

השייכות בין ביקור המלאכים להפיכת סדום

ויקומו משם האנשים וישקיפו ע״פ סדום וגו׳ [שם ט״ז] ויפנו משם האנשים וילכו סדומה: [שם כ״ב]

משמעות הפסוק הוא דכדי ללכת לסדום הי׳ להם לקום מביתו של אברהם ולפנות משם ומשמע שזה המשך, ולפו״ר, דרך מקרה היא, דבעצם המלאך שבא להפוך הי׳ הולך מיד לסדום ורק שיבואו שני מלאכים לבשר לשרה ולרפא אברהם, וגם לא הי׳ צריך להיות בזמן אחד, אלא דבמקרה הי׳ הפיכת סדום אחר ביקורם אצל אברהם, ולא משמע כן, דנראה דיש המשך ישיר, דרק אחרי שהיו אצל אברהם היו יכולם להפוך סדום, וביותר, דאין שום הפסק פרשה כלל אחר שכתוב ואברהם שב למקומו לפני שכ׳ ויבואו שני המלאכים [23] [אף ששם הוא שלישי] ומשמע דהכל המשך אחד, והלא דבר הוא.

וכנר׳ **שהספורנו** נתק׳ בזה ולזה פי׳ וישקיפו לרעה ע״פ סדום שהי׳ **היפך ביתו של אברהם** כמו שהעיד הנביא באמרו **הִנֵּה זֶה הָיָה עֲוֹן סְדֹם**

22 אגב – מש״כ **״והוא אחריו״** י״א במדרש **[פמ״ח סי׳ טז]** דזה ישמעאל, להציל מפני היחוד, עי׳ מש״כ בזה **במשך חכמה**, ור׳ **אברהם בן הגר״א** [נדפס בישורון כרך כ״ד] פי׳ דקאי על שרה שדאגה מה שיקרה לישראל באחרית הימים מישמעאל.

23 הערת **ידידי הרב יצחק הלוי דינר שליט״א**, וזה ניכר למי שמעביר סדרה פרשה פרשה.

אֲחוֹתֵךְ גָּאוֹן שִׂבְעַת לֶחֶם וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט הָיָה לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ וְיַד עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה: [יחזקאל טז מט] ועה״פ ויפנו משם האנשים פי׳ **פנו מבית החסד,** מבואר דהחסד שהי׳ בביתו של אברהם חיזק את מדת הדין והתביעה שהי׳ על סדום וזהו ההמשך.

וע״ד פילפול שמעתי מידידי הג״ר מאיר דוד דיסלר שליט״א, דהנה הצלת לוט היה רק בשביל שני בנותיו הנמצאות שמהם יוצא מלכות בית דוד, [עי׳ **ב״ב צא:** שדימה **מצאתי** דוד עבדי, למש״כ שתי בנותיך **הנמצאות**]. ויסוד ההיתר לבוא בקהל הוא רק דמואבי ולא מואבית, וזה מיוסד על הא דאין דרך אשה לקדם, וענין זה הוברר אצל אברהם, ששאלו אותו אי׳ שרה אשתך ויאמר הנה באהל, וכמבואר **בגמ׳ יבמות עז.** דזהו המקור דאין דרך אשה לקדם, ורק אז יכלו לילך להציל את לוט. [שו״מ פי׳ זה **בליקוטי יהודה** בשם **מוצל מאש** והוסיף חי׳ הרי״ם דאין מלאך יכול לעשות דין אא״כ מוסכם כן למטה וע״י אברהם גופא נעשה הדין דמואבי ולא מואבית] עוד תי׳ לפמ״ש לעיל דהחלב הי׳ מבן בקר שנברא מספר יצירה ושלכן לא הי׳ כאן חשש איסור בשר בחלב, כיון דאינו ראוי להיות אם, הרי דאזלינן בתר טעם המיעוט, ה״נ נלך בתר טעם פסול מואב שהוא מצד שאין דרך נשים לקדם. אבל זה יישוב רק לחלק הצלת לוט ולא לחלק הפיכת סדום.

עוד צ״ב דא״כ אין לזה שייכות כלל לבשורת לידת יצחק, ומשמע דכל פרשת וירא קשור ליצחק, בתחלה הבשורה על לידתו, ואחר מעשה סדום ע״י שהתפלל אברהם על אבימלך זה שנפקד שרה, אח״כ פקידת שרה ואיך שישמעאל הפריע לגידול יצחק ואז מעשה עקידת יצחק, וא״כ איך נכנס כל מעשה סדום לכאן.

כח הדין דיצחק והסכמת מדת החסד דאברהם

ונראה בעז״ה, וכבר הרחיב בזה **בשם משמואל תר״פ** ועוד מקומות, דכדי לפעול מדת הדין על סדום הי׳ צריך לעורר מדת הדין של יצחק ורק אחרי שנתבשרו על לידת יצחק כבר הי׳ בעולם כח מדת הדין, ואז היו יכולים להפוך את סדום, והליווי של אברהם ותפלת אברהם הי׳ כדי שמדת החסד גם יסכים למדת הדין בזה, וא״ש דהכל הוא פרשה אחת ואין שום הפסק פרשה ביניהם.

ומפי הג״ר ישראל דוד שלזינגר שליט״א שמעתי קצת באופ״א דהנה עיקר כוחו של יצחק הי׳ מדת הגבורה דנכלל בזה ההתגברות על היצר ותאוותיו, ולכן הי׳ אצלו ענין העקידה דעיקרו התגברות על רצון עצמי, וזה הי׳ היפך ענין סדום שהלכו אחרי שרירות לבם, ולכן רק אחרי שנתבשר שרה על לידת יצחק הי׳ כבר כח זה של התגברות על התאוה בעולם, ולכן הי׳ אפשר לסלק סדום מן העולם.

התפלות לא היו לריק

וה׳ אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהי׳ וגו׳ [שם י״ז-י״ח]

צ״ע השייכות בין הפסוקים ועי׳ רש״י וראשונים, ומש״כ בפסוק הבא בשם ס׳ **תולדות יצחק ומוח״ז הג״ר יצחק צבי שרייבער זצ״ל.**[24]

וידוע הפי׳ של **המגיד מדובנא** שביאר ע״ד משל לאדם זקן שנכנס לחנות לקנות חליפה, הוא מהסס אם החליפה מתאימה לו או לא, אחריו נכנס אדם צעיר, הוא קונה חליפה אחת ועוד אחת בלי למדוד. שאל אותו הזקן: ״איך אתה יכול לקנות בלי למדוד״ עונה לו הצעיר ״אם החליפה לא טובה היום היא תהי׳ טובה בשביל מחר, אם החליפה לא טובה בשבילי תהי׳ טובה בשביל הבן שלי, לחליפות אלו בכל מקרה יהי׳ שימוש.״

ובזה מובן שכן אמר הקב״ה וכי יכול אני להעלים מאברהם את הגזירה, אלא שכעת יקשה ומה עם כל התפלות שהוא יתפלל במסירות נפש על סדום, ע״כ אמר הקב״ה הרי יהי׳ לגוי גדול הוא יבנה כלל ישראל, והם ישתמשו עם התפלות שלו, ואם לא היום אז למחר.

והנה כתוב כאן חידוש דאף דנוסח תפלתו הי׳ על סדום מ״מ הקב״ה לוקח אותם תיבות ומייחסו לאדם אחר, ויוצא מזה שגם כאשר מתפללים על חולה והחולה נפטר, בל נחשוב שהתפלות היו לבטלה שגם תפלות שלא עזרו לחולה זו יעזרו לחולה אחר גם אם יש לו מצב אחר ואולי בצרות אחרות, גם יתכן לאותו נפטר שצריך זכיות בב״ד של מעלה, דשום דבר אינו חוזר ריקם.

---

24 **עוד פי׳ יש** ע״פ מש״כ במדרש [ב״ר מ״ט, ב] המכסה וכו׳ אמר ה׳ ערובי חצרות גליתי לו, למחר הפוכה של סדום ולא אגלה לו, **ובפרדס יוסף** הביא לפרש דאיתא **בעירובין כו:** בכל מערבין ומשתתפין חוץ ממים ומלח, **וב׳ירושלמי [עירובין פ״ג ה״א]** מפרש משום דיש בהם קללה, מים מבול, ומלח אשתו של לוט נציב מלח. וזה הפירוש עירובי חצרות גליתי לו, וא״כ מוכרח אני לגלות לו הפוכה של סדום, **משום שנולד עתה דין חדש** לעירובי חצרות שמעתה אין מערבין במלח משום אשתו של לוט.

ונראה דדבר זה הוא חלק ממה שאברהם אבינו מלמד אותנו במדת החסד, וכמו שביארנו לעיל לענין מה שנטמא הלחם, דעל האדם להשקיע בחסד ובמחשבה על אחרים עד הסוף, אף שבסופו של דבר נראה שלא יצא מזה כלום. [25]

חביבות אברהם שוויתר ממדרגותיו למען אחרים

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' [שם י"ט]

וברש"י לשון חבה וכו' עיקר לשון כולם לשון ידיעה שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו ולמה ידעתיו למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. ובמש"כ **"ביתו"** מבואר **בסנהדרין נז: וברש"י ד"ה ביתו** דהכוונה לנשים, [26]וטעם הדבר י"ל שהם שייכים להיות בבית דוקא מצד צניעות וכמבואר לעיל אצל שרה, [27] **ובשבלי הלקט המובא בב"י רצ"ב** מבואר דבניו זה יצחק וביתו זה יעקב. וכתב **במשך חכמה** דקאי על מה שצווה אברהם את בניו בקטנותם על המצוות ומכאן הוא מקור למצות חינוך למצות עשה שלא נזכרה מצות חינוך לבנים אלא במצות ת"ת שנא' ולמדתם אותם את בניכם. וכ' **החת"ס [דרשות לשבת שובה תקצ"ה ל"א א' ד"ה אקדים]** דלכן סמך הקב"ה ולא הטיל מצות חינוך רק מדברי קבלה ולא עוד אלא קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרידו **[יבמות קיד.]** כי כיון דכתיב לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' והתורה מחזרת על אכסניא שלה סמך הקב"ה כי חוט המשולש בני אברהם יצחק ויעקב חבל נחלתו א"צ חינוך וזירוז ולכשיגיעו לכלל מצוות ממילא התורה תחזור אל האכסניא שלה.

והנה הדבר נפלא למתבונן שלא מצינו בכל התנ"ך כולו שהקב"ה מבטא חביבות כ"כ גדולה למישהו עד כדי שכותב עליו לשון ידעתיו דהיינו שמחבבו ויודעו ומכירו היטב, וכאן כתוב הטעם למה אוהבו, וכבר העיר **הג"ר לייב חסמן זצ"ל [אור יהל כאן]** דהרי אברהם כבן שלש הכיר את בוראו ואברהם העברי שכל העולם בעבר אחד והוא בעבר השני והשליך עצמו בכבשן האש עבור כבודו יתי ונתנסה בעשרה נסיונות זה גדול מזה, האם חסר לנו טעמים מפני מה הקב"ה אוהב אותו, אבל בפרשה כתוב הטעם שאני אוהב אותו לפי שהוא מצוה את בניו וגו' וא"כ ראוי מאד להתבונן איזה מעלה מיוחדת כתוב כאן.

ובפשטות הטעם דבזה דאג ביותר לכבוד שמים לדורות דלולא מה שחינך בני ביתו גם אם בחייו מתרבה כבוד ה' בעולם מ"מ כשימות לא יהי' המשך לזה אבל ע"י חינוך בני ביתו יומשך ענין זה לעולם. וכן מבואר בספר **חומת הדת להח"ח זי"ע בפ"ג** דזה הי' מעלת אברהם כי באמת הי' בזמנו עוד עובדי ה' שהרי הי' בית המדרש גדול של שם ועבר שהי' במדרגות נביאים והתקבצו לעבוד את ה' ואעפ"כ לא יצאה משם אומה שלימה עובדי ה', ולכן גילתה התורה דהם היה עיקר מגמתם בשביל עצמם, אבל אברהם מחמת רוב אהבתו לה' התבונן על סוף הדבר שהרי לא יחי' לנצח ויתבטל כבוד ה' ע"כ זכה שיצא ממנו יצחק ויעקב ושבטים ומזה עם שלם עובדי ה'.

ובתורתו של מרן החת"ס מצינו יסוד גדול על פסוק זה שחזר ע"ז פעמים רבות וזה הי' ליסוד מוסד בהשקפתו בלימוד לתלמידים, [ראה דרשות שבת שובה תקפ"ט כ"ג ד', ושם בהגה"ה ציינו לכל המקומות שכ' החת"ס ענין זה, והגר"ש סופר בהקדמתו לחת"ס יו"ד הנקרא פיתוחי חותם ליקט מהרבה מקומות בחת"ס בענין זה] ויסוד הדבר כ' רבו **ההפלאה** לעיל בתחלת הפרשה, במה שראינו שוויתר אברהם על גילוי שכינה כדי להכניס אורחים ולקרבם לעבודת ה' וכן מה שלקח אתו לוט הגם שעי"ז לא דיבר אתו הקב"ה, שמבואר מזה, דיש לו לאדם להפסיד מלימוד עצמו והתעלות במדרגות עצמו כדי לקרב וללמד אחרים, ופי' ההפלאה בזה מש"כ **במו"ק יז.** אם הרב דומה למלאך ה' צבאות וכו' היינו דמלאכים נקראים עומדים **[זכרי' ג' ז']** לפי שאינם מתעלים יותר, ורב המלמד לתלמידים עליו להיות כמלאך והיינו שעיקר כוונתו להעלות התלמיד אף אם הוא עצמו ישאר עומד כמלאך, וזה"פ מש"כ אצל אברהם והוא **עומד** עליהם ואברהם עודנו **עומד** שהי' מדרגת עמידה. עי"ש עוד.

---

25 וד"ז עבר על כלל ישראל בשנת תשפ"ב בפטירתה הטראגית של הילדה אלטא פיקסלר ע"ה, [לא יכלה לחיות בלי מכונת הנשמה ובאנגלי' החליטו השופטים לטובת הבית חולים דשם שאין טעם להחזיקה בחיים] אשר אחרי השקעה והשתדלות עצומה מטובי העסקנים ועורכי דין בעולם, להעבירה למקו"א, אשר עלה גם בדמים מרובים, וגם ריבוי עצום של תפלות עמך בית ישראל זרעם של אברהם אבינו עד הרגע האחרון, וההורים עוד האמינו עד הסוף שיקרה נס ותשאר בחיים, ובסוף נפטרה, מ"מ כולם מאמינים ששום דבר לא הי' לריק, וכפי שכבר הזכירו בהספידה דברי המגיד מדובנא הנ"ל.

26 **ובמשך חכמה** כאן הוכיח מפסוק זה דיש חיוב חינוך על בנות, נקט בפשיטות דביתו לא קאי רק על נשיו.

27 **ובשו"ת רדב"ז ח"א תקכ"ד** נקט בפשיטות דנשים פטורות מהשבת אבידה כדין זקן ואינו לפי כבודו שאין כבודה להיות בשוק.

ועד״ז כ׳ החת״ס דאף שאין לשער עוצם אהבתו ותענוגיו של אברהם להשי״ת מ״מ הפסיק כ״ז לגייר גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה ולהדריך בני ביתו **והי׳ לו בזה צער גדול לבלות זמנו עם המתחילים בעיון** מ״מ סבל צער זה כדי שישארו אחריו עבדי ה׳ ומכירים נפלאותיו, וע״ז הגיע לו שכר והיינו כי ידעתיו וגו׳ היינו כי על עבודתו בעצם לא מגיע לו שכר כיון שהוא לו לתענוג אך לעומת זה הוא לו לצער מה שמלמד ביתו אחריו ושמרו דרך ה׳, ובזה פי׳ הא **דחגיגה ג.** טף למה באים כדי לתת שכר למביאיהם היינו דע״י שבאים יצטרך להבינם הדברים הפשוטים ויתבטל מהתענוג לשמוע דברי המלך במקום הקדוש וביום הקדוש, ולא איכפ״ל בזה כי בטבע בני אברהם אבינו דכל אחד מתאוה וחושק להעמיד בנו לעמוד חזק ביראת ה׳ ותורתו ואע״פ שע״ז הוא מפסיד לעצמו מ״מ כאש בוער בו תשוקה זו ללמד בניו תורת ה׳ ויראתו ושכרו של האב גדול יותר שמעמיד בן צדיק ות״ח ע״ש עוד.

הרי לנו שעיקר האהבה לאברהם הי׳ שלא חשב על עצמו כלל ואף שהפסיד מעבודתו ומדרגתו חשב רק איך יוכל להעמיד דורות יראי ה׳.

והנה כאן מבואר דעיקר החביבות לאברהם על שחינך את ביתו אחריו **ויל״ע בפ״ה דאבות מ״ג** כ׳ ״עשרה נסיונות נתנסה א״א ועמד בכולם להודיע חיבתו של א״א ע״ה״ הרי דחיבתו של אברהם הי׳ מחמת הנסיונות, ופי׳ **הגרי״ד שלזינגר שליט״א** דלנתב׳ **ברוח חיים שם** דלכן הדגיש שם אברהם ״אבינו״ ולעיל אמר עשרה דורות מנח עד ״אברהם״ ולא אמר אבינו דכל העשרה נסיונות הי׳ להשריש אותם בקרבינו, ובזה הוריש כח עמידה בנסיונות לדורות, א״כ י״ל דזהו עיקר חביבות שהמשיך הכח לדורות. ונרמז זה במש״כ **ועמד** בכולם היינו שנשאר בבחינת עומד.

אולם אכתי צ״ב בכ״ז, דאה״נ זה סבה למה הקב״ה אהב אותו כ״כ, אבל למה זה טעם שלא יכסה ממנו ממה שהוא עושה בסדום, ולעיל פירשנו ע״פ המגיד מדובנא דכלל ישראל לדורות צריכים את כח התפלה של אברהם אבינו, אבל א״כ אי״ז קשור לעצם זה שמחנך את בניו, רק לזה שיהי׳ לאברהם דורות שהולכים בדרך ה׳.

וביאר בזה **נכדו של מרן החת״ס מוח״ז הג״ר יצחק צבי שרייבער זצ״ל** [**בספרו שוקל וסופר דברי אגדה סי׳ ב׳**] דכיון דאברהם הי׳ מזהיר לבניו ולבני ביתו לשמור דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט רצה הקב״ה להראות לו דוגמא בפועל כדי לקחת מוסר וידעו עונש המר ממי שאינו נוהג בצדק ומשפט, ואילו הי׳ מתכסה מאברהם אף שהי׳ נודע לכל מהפכת סדום ועמורה היה תולים אותו לדבר טבעי ולא הי׳ לוקחים ממנו מוסר, לכן גילה הקב״ה לאברהם שידע שהטעם שהם מקבלים עונש זה הוא כיון שזעקתם רבה וחטאתם כבדה מאד, ובכן יוכל אברהם להשריש לדורות ביתר חוזק גודל החיוב להתנהג בצדקה ומשפט. שו״ר כן בס׳ **תולדות יצחק** [**לר׳ יצחק קארו דודו של הב״י**] שמנה מתוך פסוקים אלה ששה סבות למה ירצה הקב״ה לגלות לאברהם וסבה החמישית כיון שאברהם מוכיח גדול להביא בניו וביתו לעבוד את יי׳, **וצריך שיהיו לו דברי תוכחה להוכיחם וליראם ולהפחידם,** והוא שיאמר להם שישמרו דרך יי׳, שאם לא תשמרו, יעשה בכם משפט, כמו שעשה בסדום, כמו שאמרו רז״ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון [**רש״י ויקרא טז א**], ולזאת הסיבה ראוי לגלותו לאברהם לפי שיוכיחם תוכחה גדולה ממה שעשה בסדום. ועד״ז כתב **רש״ר הירש** ע״ש בדבריו הנפלאים.

בלי עשיית חסד אין זכות קיום

ויאמר ה׳ זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד ארדה נא וגו׳ [שם כ׳ כ״א]

הנה מבואר **ביחזקאל** [**ט״ז מ״ט**] דעיקר עון סדום הי׳ שיד עני ואביון לא החזיקה, והק׳ בספר **לבנת הספיר** דהיכן הוזהרו בני נח על הצדקה, וכבר העירו ע״ז מחי׳ **הר״ן ומהרש״א סנהדרין נ״ו:** דהוזהרו, כדציין **בהג׳ רעק״א ברמב״ם רפ״ט ממלכים** עי׳ עוד **קו״ש ב״ב אות כ״ד ואות נ״ד.** אבל עדיין ק׳ דגם אי הוזהרו ע״ז האם זה יותר חמור מע״ז ג״ע שפ״ד שנכשלו בזה מצרים וכנען ומ״מ לא נגזר עליהם כליון מוחלט כמו הפיכת ואיבוד המקום.

ובליקוטי יהודה הביא בשם **אמרי אמת** דבעצם הי׳ עוונם שאר עבירות רק אילו הי׳ עושין צדקה הי׳ מגין עליהם. אולם הפשטות הוא דזה הי׳ עיקר עוונם.

ותי׳ בזה **הג״ר אליהו דיסקין שליט״א** ע״פ **משל** לא׳ שלקח אשה אלמנה להיות המנקה שלו. פעם אחת תפס אותה בגניבת שעון זהב, ורצה לפטרה עד שהפצירו בו העסקנים והרבנים שירחם על

אלמנה ולא תעשה זה עוד ואכן ריחם עלי׳ והחזירה. אחרי תקופה עזבה את המקום ולקח אלמנה אחרת למנקה, אולם ביום הראשון כבר הביאה איתה אוכל ועיתונים לרוב, וככה ישבה במפרסת כל היום וכן למחר, וביום ג׳ כשעשתה כן שוב, אמר לה ״שלום ולא להתראות״ שוב הפצירו בו העסקנים והרבנים לרחם על אלמנה, אבל בזה לא הסכים בשום אופן, והסביר דהראשונה היתה בעצם מנקה רק שהתגבר עלי׳ היצר לגנוב, ולא חסר בשם מנקה, אבל היא לא מנקה כלל, ולא מוכן לתת לה סתם צדקה, דבשביל זה יש קופת העיר והוא כבר יתרום לשם.

הנמשל מובן, הקב״ה בנה את העולם עם חסד, דעולם חסד יבנה, וכל זכות קיום של בן אדם בעולם הוא עד כמה שמוכן לתרום בשביל אחר, ואם יש מקום שמפקיעים עצמם לגמרי מעשיית חסד אין להם זכות קיום, [ואולי גם א״צ ציווי מיוחד בשביל זה] משא״כ במצרים וכנען אף שנכשלים בעבירות גרועות מ״מ מדי פעם הם עוזרים לאחרים ונותנים צדקה לעניים.

שחיתות המעוגן בחוק גרוע ביותר

הכצעקתה הבאה עלי עשו כלה וגו׳ [שם]

ברש״י צעקת ריבה אחת שהרגוה במיתה משונה על שנתנה מזון לעני. וזה כמבואר **בסנהדרין קט:** ששמו אותה בדבש ואכלוהו הדבורים. וצ״ע איך הגיעו לכזה דרגה של שחיתות ואכזריות.

והנראה בהקדם **המשנה דאבות** [פ״ה מ״י] דמדת סדום שהוא שלי שלי ושלך שלך הוא גרוע ממדת הרשע שזה שלי שלי ושלך שלי, וצ״ב הרי הרשע יותר גרוע שגוזל משל אחר. ותי׳ **הג״ר אליהו דיסקין שליט״א** דסדום גרוע דעשו מזה חק ושיטה. [וזה בנוסף למשנ״ת לעיל] וכן מבואר ממה דמסופר בגמ׳ שם על אליעזר עבד אברהם שא׳ פצעו והוציא ממנו מנה אחד דם, ותבעו למשפט וחייבו את אליעזר לשלם ע״ז כיון שעשה אתו חסד וחסך ממנו הקזת דם ודמי אישפוז, הלך אליעזר וזרק על השופט אבן גדול והוציא ממנו ד׳ מנות דם, וא״ל שהשופט ישלם למי שהוא חייב והשאר יתן לו. ונר׳ בגמ׳ שהשופט הסכים. היינו שהי׳ הכל כ״כ חוקי וע״פ משפט עד שגם השופט הסכים לשלם. ועיקר החוקים שלהם הי׳ ע״פ הסברא המבואר בסנהדרין שם דכיון שהשפיע להם הקב״ה כ״כ טובה אמרו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלא לחסרנו ממונינו בואו ונשכח תורת רגל מארצינו, היינו שבאמת חששו שע״י צדקה יחסר להם ממונם ובסוף הם בעצמם יגיעו לעניות ואולי גם ימותו מרעב ולכן העמידו חוקים דבשום אופן אין לתרום לאחרים.

ובזה יובן דאם ראו ריבה שנותן צדקה לעני היא גורמת לכל העיר למות מרעב בסופו של דבר, והחוק להמיתה הוא מאד הוגן שעי״ז מצילין את העיר והיא נידונת כרוצח.

ומכאן דכל שחיתות המעוגן בחק שהוא ע״פ סברא וצדק, אין שום עצה להתנגד לזה, ובהרבה מדינות אפשר למצוא נקודות אלו של סדום שגם אם באופן כללי הם עוסקים בחסד, אולם יש להם חוקים מסויימים שיכול להביא למיתת בני אדם, וכגון אם לא מרשים להכנס למדינה רק אם מישהו יקבל אחריות על פרנסתו, וזה שעת מלחמה ואם לא יוכל להכנס ימות במלחמה, מ״מ לא יתחשבו בזה, דסו״ס זה יהי׳ למעמסה על המדינה וכמו שהי׳ אחרי השואה בכמה מקומות.[28]

ד׳ פעמים נגינת שלשלת בתורה

וַיִּתְמַהְמָהּ| וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וגו׳ [י״ט ט״ז]

---

28 ועד״ז נזדעזע כל היהדות החרדית בשנת תשפ״ב, בפטירת הילדה הנ״ל, [וסימנך בדיוק בפ׳ זו הכצעקתה של הריבה אחת] אשר כבר עשו כל ההשתדלות להביאה למקום אחר כדי שתוכל להמשיך לחיות, ומ״מ כיון שהחוק היא שבפחות מבן י״ח שנים המלכות הוא אחראי לטובת הילד, החליטו דאין זה טובת הילדה שתמשיך לחיות והוציאו המכונת הנשמה שעולה הרבה כסף למערכת הבריאות ונפטרה, ולא הרגישו בכלל שיש בזה איזה אכזריות, ואף שבכללות המדינה שהוא מלכות של חסד, ויש לנו להכיר טוב ע״ז, מ״מ יש בה ג״כ נקודות של סדום.
אולם באמת יש לדון לפי השקפת הגוים עצמם שאין ערך כלל לחיות כצמח בלי שום תועלת רק בצער ויסורים, הרי צודקים הם דהרי בגוי עצמו אין סבה שיחי׳, ורק בישראל אין לנו השגה מה שמועיל בזה שחי בעולם גם אם הוא צמח, אולם עה״פ ״וְאַךְ אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם וגו׳ מִיַּד **אִישׁ אָחִיו** אֶדְרֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם: **[בראשית ט ה]** דקאי בבן נח פי׳ בעל **הכתב והקבלה** דקאי גם כשהרציחה בגדר אחיו, דהיינו לטובת הנרצח כשהוא משוקע בצער גדול ויבחר מות מחיים, כאבימלך שאמר לנער שלוף חרבך ומותתני (שופטים ט׳) וכשאול לעמלקי עמד נא עלי ומותתני (ש״ב א׳) מ״מ אסור. מאידך **בשו״ת תשובות והנהגות ח״ה סי׳ שס״ה** כתב דגדר שפיכות דמים בגוי הוא מדין אכזריות, וכשכוונתו לטובה להציל חולה הנוטה למות מיסורים אינו רציחה וזה מה שנקרא **״המתת חסד״** עי״ש שיישב בזה כמה קושיות, ולכן התיר למנהל יהודי בבית חולים דגויים, שלא מגיעים שם יהודים, לחתום שמאשר על מצב החולה המתפתל ביסוריו, וזה יגרום להמיתו בסמים. ולפ״ז אין טענה על הגוים בזה, רק הטענה אם רואים שההורים כ״כ רוצים שהילדה ימשיך לחיות וטוענים שיש מקום להצילה במקו״א, וכל העולם מתערב, הרי אצלינו זה כן חשוב לחיות כן, א״כ למה מתעקשים לומר שהם אחראים על הילדה.

מה שיש על ויתמהמה טעם שלשלת, כתב **בשכל טוב ובטעמא דקרא** לרמז על מה שנתעכב כדי להציל ממונו. והנה בעוד ג׳ מקומות מצינו טעם שלשלת **א: באליעזר עבד אברהם** ״וַיֹּאמַר| ה׳ אֱלֹהֵי| אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה־נָא לְפָנַי הַיּוֹם וגו׳ [כ״ד י״ב] **ב: אצל יוסף,** וַיְמָאֵן| וַיֹּאמֶר| אֶל־אֵשֶׁת אֲדֹנָיו **וגו׳** [**ל״ט ח׳**] **ג: ואצל שחיטת איל המילואים** וַיִּשְׁחָט| וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ **וגו׳** [**ויקרא ח׳ כ״ג**] ופי׳ בטעמא דקרא דבכל אלה הי׳ ג״כ ענין שהיי׳, דאליעזר האריך בדבריו, ביוסף מיאן בתוקף שלא תפציר, בשחיטת האיל האריך בקבלה להוציא הרבה דם למתן בהונות ג״כ. [ע״ע **בשו״ת בנין שלמה** עה״פ שם, עוד שמעתי לפרש עד״ז מה שהאריך משה בשחיטת האיל דזה הי׳ העבודה האחרונה שעשה בתור כהן בשבעת ימי המילואים]

ופי׳ מו״ז הגה״צ ר׳ יעקב סניידערס זצ״ל [29] דשלשלת ענינו קשר, ולוט התמהמה בשביל שהי׳ קשור לכספו וזהבו שהשאיר אחריו בסדום, וכן ראינו בדור שלנו לפני המלחמה שכמה נפשות נאבדו בשביל שלא רצו להמלט על נפשם שהיו קשורים אל הונם, אבל יש גם שלשלת היוחסים שאנו מבני אברהם יצחק ויעקב, ויש בנו המדות של רחמנים ביישנים גומלי חסדים, וזה מרומז בשאר השלשלאות, אליעזר התפלל שימצא זיווג שיתאים למדותיו הטובות של האבות, ויוסף מה שהיה לו הכח להתגבר ולמאן נגד אשת פוטיפר, הי׳ ע״י שצייר לעצמו דמות דיוקנו של אביו ואחז עצמו היטב בשלשלת היוחסין שלו, ואצל אהרן הכהן, הא דזכה להתחנך להיות כה״ג ע״י שחיטת והקרבת המילואים היה, בשביל שנשא בתוכו מדות הטובות של האבות בהיותו לב טוב ואוהב שלום ורודף שלום.

מכת הסנורים בבעלי מחלוקת

ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים מקטן ועד גדול וילאו למצוא הפתח: [שם י״א]

וברש״י **מכת עורון וברש״י מלכים ב׳ ו׳ ח׳ ובמצודות שם** פירשו דאינו עוורון ממש, רק חולי שמבלבל הראיי׳, וכ״כ **בכור שור** דהיינו דרך שגעון ועוורון שסובר לראות ואינו רואה וכשיש לו לילך כאן הולך במקום אחר לפיכך וילאו למצוא הפתח. ויש לרמז בזה מה שדרש **מורינו הג״ר אפרים רוטשילד שליט״א** בגנות המחלוקת, אחרי שהביא דברי **החפץ חיים בשער הזכירה פט״ז,** דמי שכבר נכנס במחלוקת גם אם יראה בעיניו שהולך בדרך חושך ואפילה וירד לגיהנם עי״ז, מ״מ לא יחשוך מן המחלוקת דא״א כבר לרדת מן השיטה שלו, וכן כאן גם שהי׳ נראה כזה נס דהכו כולם בסנורים מ״מ לא הרפו מלחפש הדלת וגם הי׳ כמצחק בעיני חתניו, ולא התפעלו כלל וכלל מעוצם הנס **עכ״ד** וי״ל דזה גופא הוא מכת הסנורים, דכבר אינו יודע לאן הוא הולך, וסובר שהולך בדרך הנכונה, ורואה הכל בצורה לא נכונה ולא כלל שישוב.

כוחם של בנות לוט ודוד המלך

ויש להוסיף בזה, **מה ששמעתי מפי מו״ר הגרא״י ברזל זצ״ל** עה״פ ואת שתי בנתיך **הנמצאות [לעיל פסוק ט״ו]** ואיתא **ביבמות ע״ז. וברש״י שם ד״ה אני אמרתי** דדוד לא ידע שכבר מימי אברהם נכתב עליו כאן דכתוב כאן ״הנמצאות״, וכתוב ״מצאתי דוד עבדי״, דהוא סבר דאין לו קיום כלל דרק ע״י אדם הראשון הי׳ לו קיום, וא״כ מרומז כאן ענינו של דוד המלך. וא״כ י״ל דבהנהגת בנות לוט גופא מרומז סוד הקיום של דוד, דאנו מוצאים בבנות לוט כח מיוחד לא להסחף אחר הזרם, דהגם דשאר בנותיו וחתניו היו מצחקים וכנ״ל, מ״מ הם נשארו באמונתם, וכלשון התרגום על הנמצאות **״דאשתכחן מהימנן עימך״** וזה הי׳ סודו של דוד, שאף שכולם היו מרחיקים אותו וצוחקים עליו, מ״מ לא נבהל ונשאר חזק וזה היפך אנשי סדום ובעלי המחלוקת הנ״ל.[30]

---

29 **זכר זאת ליעקב** עמ׳ ק״ב וכן שמע **דודי הגה״צ ר׳ בנציון שליט״א** מפיו וכן אמר **ש״ב הר״ר ראובן בוכינגער זצ״ל** [הי׳ נשוי למרת **לאה שטראסטער שתחי׳** בתו של **הג״ר יונתן מו״ץ בראאב** חתנו **של א״ז הג״ר בנציון סניידערס זצ״ל.**] **בדרשה שמסר בק״ק באזל,** כפי שכתב במכתב שנדפס בספר זכרון **דברי ראובן** ע׳ קכ״ה.

30 **בגודל הענין לשבח בנות לוט ולא לזלזל בהם** יש להביא סיפור נורא שמובא **בהקדמה לשו״ת אגרו״מ ח״ח** שהי׳ מספר **הג״ר משה פינשטיין זצ״ל** כדי להראות שבעירו ליובאן שהי׳ שם רב לפני השואה היו בעלי מדרגה גדולים, וסיפר דפעם חלה א׳ מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו כאשר תקיף לי׳ עלמא, ובא ר׳ משה לבקרו ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לר׳ משה את סבת חליו, לדבריו שבוע קודם לכן בשבת פ׳ וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהי׳ מצאצאיהן אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהן ודיבר עליהן בדרך בזיון, בלילה הופיעו בחלומו ב׳ נשים זקנות מאד שראשן ופניהן מכוסים ואמרו שהן בנות לוט, הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו ובאו מעולם האמת לענות לו, הם טענו שהיו יכולות לומר דמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום לא היו תולים בהם מעשה זנות והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול ולייסד דת חדשה הנצרות, והם קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם, **בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח**

זכותו של לוט להנצל

ויהי בשחת אלקים ערי הככר ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה וגו׳ [שם כ״ט]

וברש״י מהו זכירתו של לוט על אברהם, נזכר שהי׳ לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם על שרה אחותי היא ולא גלה הדבר שהי׳ חס עליו לפיכך הקב״ה חס עליו.

ותמוה וכי איזה מעשה גדול יותר, מה שמסר נפשו להכניס המלאכים לביתו במסירות נפש ממש, או מה שלא גרם להרוג דודו האהוב לו המסור אליו בלב ונפש שמתלוה אליו תמיד, וידוע מש״א בזה **הסבא מסלבודקא,** דמה שהכניס את האורחים הי׳ ״**נאכגעמאכט**״ [חיקוי] ממה שראה אצל אברהם, אבל מה שלא גלה סוד אברהם הי׳ נקודה עצמית.

והג״ר אליהו דיסקין שליט״א פקפק על עיקר הקושיא דהרי מפורש בקרא שהקב״ה זכר את **אברהם** ולא כ׳ שזכר את **לוט**, וכן מה דאיתא **בברכות נד:** דמי שרואה המקום של סדום אומר ברוך זוכר הצדיקים והיינו את אברהם. ולכצ״ל דאין הפי׳ שהקב״ה זכר את צדקותו של לוט, רק כיון שהקב״ה אהב אברהם כ״כ, אז כל מי שיש לו אפי׳ משהו חלק בהצלתו, כבר יש לו זכות, וכיון דסו״ס נגרם ע״י לוט שאברהם ישאר בחיים ממילא יש לו זכות להנצל, אבל הכנסת אורחים שלו אין לו שום שייכות לאברהם. **ורש״ר הירש** כתב שמדת הדין חסה על הרשע כדי שלא יצטער אברהם הצדיק באבדן הרשע הקרוב אל לבו.

הנאמנות בין האבות לנשותיהם מיסודות האמונה

ויאמר אברהם אל שרי אשתו אחותי היא וגו׳ [כ׳ ב׳]

דבר תמוה מאוד מצינו בפרשיות אלו אצל אברהם ויצחק, שהאריכה תורה בדבר שנראה כמקרה בעלמא שכיון ששרה ורבקה היו יפות מראה, ממילא הוצרכו לשקר שאחותי הם, ועי״ז חשק בהם אבימלך ולבסוף יצאו בשלום, והלא ידענו דכל מה שכתוב בתורה בענין האבות, הוא רק מה שקשור להיותם אבות כלל ישראל, אבל מה שהי׳ להם במקרה בחייהם הפרטיים, אין מקומם בתורה, וא״כ יש להבין מה מונח בפרשיות אלו כ״כ יסודי שיש צורך להאריך בו כ״כ.

ושמעתי בזה דבר נפלא מפי הג״ר משה שפירא זצ״ל, דכיון דתפקידם של האבות הי׳ להפיץ אמונה בעולם, ויש לדעת, דשורשו של אמונה הוא נאמנות, היינו שאני כ״כ **נסמך** על הקב״ה ויודע ומכיר שכל המשך הקיום שלי תלוי עליו, ואני צריך **לסמוך** שגם למחר ימשיך להחיות אותי וימשיך כל מערכת הבריאה, והרי באמת כל אדם חי באמונה שהבריאה ימשיך לתפקד, רק הוא לא משייך זה להקב״ה, ואברהם השפיע שכולם יסמכו על הקב״ה כיון שבו תלוי הכל, וכן אברהם הי׳ **נאמן** להקב״ה בכל נסיונותיו וכיון שראה הקב״ה שאפשר **לסמוך עליו** בכל מצב, ומצא את לבבו **נאמן** לפניו, לכן בחר בו שכל המשך הבריאה יהי׳ עליו כיון שאפשר לסמוך עליו לגמרי.

והנה יעויין ב**מהר״ל בנתיב האמונה** ע״פ מש״כ בזוה״ק ״**איש היא אמת ואשה היא אמונה**״, דאיש הוא המשפיע, ואשה היא המקבלת, וכל משפיע לא ישפיע רק במקום שיש נאמנות ואמונה, וכידוע שאף אחד לא ישקיע במי שא״א לסמוך עליו לגמרי, וכפי דרגת הנאמנות כן ישקיע בו, ולכן היחס בין איש לאשה צ״ל בדרך נאמנות [עי׳ **בתענית ח.** גדלות בעלי אמנה מחולדה ובור ע״ש ברש״י דהבחור עבר על אמונתו ונענש, וארוסתו נשארה באמונתה], א״כ חיי אישות הם הם הדוגמא בעולמינו לחיבור ושותפות אמיתי בין משפיע ומקבל, ואז הם מצטרפים ומתחברים להיות אחד, וככה צריך להיות היחס להקב״ה, וא״כ זה הי׳ חלק מתפקידם של האבות לפרסם חיי אמונה וחיי חיבור להקב״ה.

וזהו מה שפרסמו בכל מקום **אחותי היא,** כיון **דאחותי** הוא לשון **איחוי** דהוא חיבור של שני חלקים שמיסודם היו אחד רק שהתפצלו, וזהו

האמיתי, עוד אמרו דחטא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך בזיון מאחר שדבר עליהן בזלזול הוא ייענש מדה כנגד מדה כמרגלים, ר׳ משה ראה בכך ענין אמיתי מאחר שההסבר נראה לו אמיתי **ע״כ.**

ובאילת השחר הביא סיפור זה והעיר דיל״ע מהיכן הגיעו בנות לוט להרגשות כאלו, האם הם הושפעו מאברהם. עוד העיר מהא דגמ׳ **הוריות י:** דהקב״ה משלם שכר על שיחה נאה שהצעירה קראתו בלשון נקיה וקבלה שכר בימי משה שנא׳ אל תתגר בם כלל, ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם בם אבל לצערן התיר לו, וא״כ נראה שנענשה ע״ז, ותי׳ שאין כונתו דזרעה נענשין על מה שהיא קראה לבנה בשם הזה, אלא שהצעירה קיבלה שכר על צניעותה, ולבכירה חסר הזכות לקבל שכר. וצ״ל דלפי עוצם מדרגתה נתבעה על שיכלה לעשות בצורה אחרת כמו בן עמי אבל באמת עיקר כוונתה שיתפרסם היטב שלא שייך ילד רק מבן אדם. ועי״ש בגמ׳ מיד בהמשך לעולם יקדים אדם לדבר מצוה דבזכות לילה אחת שהקדימה בכירה לצעירה קדמתה למלכות בד׳ דורות וכבר העיר **ח״א מהרש״א ב״ק לח:** דנר׳ כסותר למאמר הקודם ותי׳ שאינן סותרין דבדבר אחד זכתה הצעירה לפני הבכירה ובדבר אחד זכתה הבכירה לפני הצעירה והיה השכר והעונש לשתיהן לפי מעשיהם עי״ש.

החיבור האמיתי והיחס האמיתי, וחיי אישות של האבות הם הי׳ משל של היחס בינינו להקב״ה, וכמו שתורה נקראת אחותי ולכן יש בזה אריכות בתורה, שהם מפרסמים בעולם איך נראית החיבור האמיתי, דהיינו כזה ראה וקדש דזהו האחוה והחיבור האמיתי.

ענין סתימת הנקבים בבית אבימלך

כי עצר עצר ה׳ בעד כל רחם וגו׳ [שם י״ח]

ופירש״י הכוונה ״כנגד כל פתח״ וכדפירש״י לעיל דמש״כ וילדו הכוונה לפתיחת כל נקביהן גדולים וקטנים שנסתמו ולעיל פסוק ט׳ ״שהי׳ עצירת כל נקבים של זרע ושל קטנים ושל רעי ואזנים וחוטם״. ומקורו במדרש דדרשו מכפילות הפסוק ״עצר עצר, עצירה בפה, עצירה בגרון, עצירה באוזן, עצירה מלמעלה עצירה מלמטה״. **וצ״ב איזה מין עונש הוא זה ולמה זה מדה כנגד מדה**.

וי״ל לפמש״כ בתחילת הפרשה דיסוד המילה הוא שזה פתח הגוף שעי״ז מאיר הנשמה בגוף, ואנשי פלשתים הי׳ ממש היפך קדושת הברית, בזה שכל מחשבותיהם היו מלאים במחשבה האם היא אחותו או אשתו וכטענת אברהם לאבימלך, וכן מבואר ממה שאמר לשרה הנה הוא לך **כסות עיניים** דקאי על העיניים ששלטו בה, שכולם פגומים בשמירת עיניים, וא״כ גופם סתום וחתום לגמרי היפך מקדושת המילה, ולזה רמז להם בסתימת כל פתחי הגוף, והתשובה על ענין זה, גורם פתיחת כל פתחי הגוף דשמירת פתח זה משפיע על כל הגוף כדכתב שם השפת אמת.[31]

יצחק היה הראשון שנתקיים אצלו עיקר כוונת מצות ברית מילה

ויקרא אברהם וגו׳ [32] **וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר צוה אותו אלקים: [כ״א ד׳]**

צ״ע ל״ל להדגיש כאשר צוה אותו אלקים, ולעיל סו״פ לך לך י״ז כ״ג כ׳ ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו וגו׳ **כאשר דבר אתו אלקים**. **ובאור החיים הק׳ שם** הק׳ דל״ל לומר כאשר דבר אתו אלקים, הרי רואה אני כי כן עשה, ותי׳ דקאי על מה שלקח אותם בריצוי, עוד תי׳ שלא נתעכב מעשות מצות ה׳ אלא תיכף ומיד כאשר דיבר כן עשה ו״כאשר דיברי״ היינו סמוך מיד לדבר ה׳. וכאן ל״ש כ״ז דהרי לא הוצרך לרצות את יצחק וגם לא הי׳ סמוך לדבר ה׳. [**ובמשך חכמה ואזנים לתורה** פי׳ דקאי גם על שקרא שמו יצחק דזה לא מפני צחוק שרה רק מפני ציווי ה׳]

והנראה בעז״ה דבא לרמז דיצחק הי׳ הראשון שנימול בדיוק כפי רצון הקב״ה בשלימות, בין מצד זה שנימול כבר בהיותו בן שמונה ימים, ובין מצד עיקר כוונת קדושת פנימיות המילה, **דוודאי אברהם הכניס במעשה המילה כל הכוונות הנוראות והנפלאות שיכול להיות במצות מילה,** ואז נימול יצחק בדיוק כפי כוונת הקב״ה במצוה זו.

והנה בהמשך הפסוקים מבואר דאברהם עשה משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ובפשטות היינו אחרי כ״ד חודש, אולם **בתוס׳ שבת ק״ל. ד״ה שש ע״פ פרקי דר״א,** פירשו דקאי על סעודת ברית מילה, ומכאן מקור לסעודת ברית מילה, [ואף דפשטי׳ דקרא מ׳ דקאי על סעודת גמילה אחר כ״ד חודש תי׳ **בתורת משה לחת״ס ד״ה ביום** דבכל שנה ביום המילה עשה סעודה כעין יום הולדת וגמר ההנקה דכ״ד חודש הי׳ ביום א׳ דפסח ולא רצתה לגמלו בפסח שלא יצטרך להשקותו חמץ והמתינה עד אחרי פסח שהי׳ יום המילה שלו ונצטרפו ב׳ השמחות וע״כ עשה משתה גדול] וצ״ע למה לא כ׳ אצל אברהם שעשה משתה גדול על הברית, וי״ל ע״פ מה שנתב׳ לעיל שם בהג״ה בשם **מהרש״ל** דסעודת המלאכים הי׳ סעודת שלישי דמילה דאז מתפשט עיקר קדו׳ הברית על כל האברים, וא״כ י״ל דאצל אברהם כיון דנימול רק בהיותו בן צ״ט הי׳ נחסר מקדו׳ המילה עד אחרי ג״י ורק אז נתגלה לו הקב״ה, אבל יצחק שנימול בבן שמונה ועוד שנולד לאברהם שכבר הי׳ לו ברית מילה וכבר נתקדש בבטן, א״כ כבר מיד בברית שלו התפשט עליו קדו׳ עצומה והי׳ שייך לעשות סעודה גדולה.

---

31 במש״כ אח״כ וה׳ פקד את שרה ולמדו מזה חז״ל והובא ברש״י דכל המתפלל על חבירו וכו׳ ויל״ע אי דוקא במכוון עבור חבירו או באם כל עיקר טעמו שמתפלל על חבירו הוא מצד שהוא יענה, **והגרח״ק בטעמא דקרא** פשט **ממג״א סו״ס ר״ל** שכתב דהמתעטש יאמר לו חבירו אסותא וע״ז יענה המתעטש ברוך תהי׳ ויוכל להוסיף תפלה לישועתך קויתי ה׳ כיון דהמתפלל על חבירו וכו׳ והרי כל עיקר מה שאמר ברוך תהי׳ זה כדי שיוכל להתפלל ע״ע. וכן הי׳ מייעץ **הג״ר יעקב אדלשטיין זצ״ל** למעוכבי שידוך שיקחו שם של מעוכב אחר להתפלל ועי״ז יושעו ג״כ. וכפי מה שפסוקים גדולי תורה למטה כך פוסקים למעלה.

32 מה שקרא שמו לפני הברית מילה דלא כמנהגינו שקוראים השם בברית מילה כדי להתדמות לאברהם אבינו, כ׳ **המלבי״ם** הטעם כיון שכבר הי׳ לו ציווי ע״ז לפני הלידה אז מיד כשנולד הגיע זמן המצוה. ולזה כתוב **כאשר צוה אותו אלקים** דקאי גם ע״ז. וע״ע **בביאור הרד״ל על פרדר״א פכ״ט אות מ״ד** דגם כאן מתפרש שביום המילה קרא לו שם. וכ״פ **בספר הרוקח**.

ישמעאל מצחק על סעודת הברית

והנה כ' אח"כ ותרא שרה את בן הגר המצרית מצחק וגו' ולרש"י היינו ג' עבירות חמורות ושחולק על הירושה, **ורמב"ן** חולק דלא יתכן לומר שבביתו של אברהם יהי' ג' עבירות חמורות, [33] והטענה של ירושה ג"כ לא מסתבר דא"כ יהי' זה רק אחרי ימים רבים דבהיותו ילד לא יחשוב ע"ז, ולכן פי' שהי' זה ביום הגמל את יצחק וראתה אותו מלעיג על יצחק או על המשתה הגדול. ולדברינו י"ל דראה ישמעאל שאברהם עושה עסק כ"כ גדול מברית מילה של יצחק, וע"ז צחק ואמר הרי מצד ברית מילה אני גדול מיצחק שאני הייתי בן דעת ויצחק לא הי' לו דעת, ולא השכיל להבין דעיקר כוונת ברית מילה הוא חיות הקדושה הפנימית שמלווה את האדם כל ימי חייו, ושרה ראתה והבינה גודל הסכנה בזה שבזה יתחזק גם לקחת ממורשתו הרוחני של אברהם, ולכן רצתה לגרשו שלא יהי' לו חלק עם אברהם וכדהארכנו בזה לקמן.

נמצא לפ"ז דעיקר הלעג של ישמעאל הי' על המושג של מילת שמונה, והדברים מתאימים עם ד' **הזוה"ק שמות לב:** דשרו של ישמעאל טען לפני הקב"ה שגם לישמעאל יהי' חלק בשמו כיון שנימול ולא עוד אלא שעדיף מיצחק דנימול בבן י"ג שכבר הי' לו דעת, וענה לו הקב"ה שלא נימול כראוי וכדיאות ועוד דיצחק כבר נימול בשמונה אבל ישמעאל הי' מרוחק עד בן י"ג, וצ"ע מה הכוונה שלא נימול כראוי, ועוד מה החסרון במה שלא נימול לשמונה הרי גם ישמעאל הי' נימול בשמונה אילו הי' נולד לפני זה רק דבמקרה הי' הציווי לאברהם כשכבר הי' בן י"ג, ונראה ע"פ מה שהבאנו כבר בפ' לך לך דהכוונה במה שלא מל כראוי היינו שישמעאל מל ולא פרע והכוונה שהי' חסר לו פנימיות קדו' המילה, והיה לו רק עצם מעשה המילה בלי הפנימיות ולכן יקבל חלק באי' רק כשהיא ריקה מישראל, וא"כ י"ל דזה נכלל גם בהא דליצחק יש מעלת "מילת שמונה" דאילו אנו דנים מצד עצם מעשה המילה יתכן דישמעאל עדיף כיון שהי' לו דעת בשעת המילה הסכים מדעתו לצער המעשה, אבל כיון שעיקר כוונת המילה הוא שיתקדש בקדושה פנימית כדי שכל רצונותיו ומעשיו ישתעבדו להקב"ה בזה עדיף להקדים המילה כבר מיד משעת הלידה דאז יהי' כולו קודש מההתחלה. אבל ישמעאל שלא נימול עד בן י"ג כבר הספיק לפני זה להשתרש במעשיו הרעים.

מילת שמונה מקשר לאור דלמעלה מדרך הטבע

ובזה מובן ההדגשה במילת שמונה דוקא דנתב' בעז"ה בפ' תזריע עה"פ וביום השמיני ימול בשר ערלתו [**ויקרא י"ב ג'**] **ובגמ' שבת קל"ב:** דרשי' וביום אפילו בשבת, ושם **קל"ה.** דרשי' מכאן דכל שאמו טמאה לידה נמול לשמונה, וכל שאין טמאה לידה אינו נימול לשמונה, ופי' **רש"י** [**ד"ה כל**] דהיינו כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמנה אלא נימול מיד, ובהמשך הגמ' מבואר דגם האי דינא דנלמד מפסוק זה דמילה דוחה שבת הוא רק במילת שמונה, דהא בהא תליא, כיון דדרשא דמילה דוחה שבת כתוב לענין שמיני דוקא.

---

33 אולי מח' זה תלוי בדברי **הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל [במשנת ר' אהרן ח"ג עמ' קע"ד]** שנאמר באסיפת מחנכים לבאר עד כמה אנו צריכים ליזהר להשריש בתלמידים הגישה האמיתית לסיפורים הכ' בתורה ולאנשים שמדובר בתורה עליהם לא לפרשם ע"פ הבנתינו, ומביא שם כמה דוגמאות וא' מהם ענין ישמעאל ויצחק שלא הי' כאן וויכוח בעלמא בין אברהם ושרה, אלא דכיון דפגם כ"ש דק מן הדק באבות הקדושים משפיע לנצח על כל מציאות כלל ישראל, לכן הי' יצחק צריך להזהר מאד מאיזה השפעה דקה, וידוע שכל שהאדם גדול יותר השפעתו חזקה יותר וישמעאל הי' במדרגה גבוה מאד בחכמה הן משום היותו בן אברהם והן משום חינוכו שקיבל מאברהם על כל צעד ושעל, ולכן היתה השפעתו חזקה. שרה פחדה מהשפעה אפשרית דקה מן הדקה שעלול ישמעאל להשפיע, כי אע"פ שהי' יצחק במדרגה גבוה לאין ערוך והשפעתו של ישמעאל לא יכולה להזיזו אפי' כמלא נימה **בכל זאת הי' יצחק צריך להשקיע כח כל שהוא למנוע את השפעתו של ישמעאל ולולא ישמעאל הי' יצחק יכול לנצל כח זה לעליה נוספת.** ובמה שמביא רש"י שהי' זורק חיצים יתכן **שחיצים אלו היו מחשבות ורצונות הדקות וזעירות עד מאד** שהיו עלולים לפגוע במשהו ביצחק והי' צריך יצחק לדחותם מאליו ובאותה זמן הי' יכול לעלות יותר במדרגתו. עי"ש עוד. ולפ"ז יתכן מאד דלא הי' ניכר כ"כ רעת ישמעאל דלא הי' ג' עבירות חמורות כפשוטו ולכן לא רצה אברהם לגרשו, אולם דעת שרה דעד כמה שיגרם איזה חסרון דק מן הדק בשלימות העלי' של יצחק צריך לגרש את ישמעאל והקב"ה אכן פסק ששרה צודקת בענין זה. וא"כ י"ל דזהו טענת הרמב"ן דלא יתכן דמי שמתחנך בביתו של אברהם יהי' עסוק בג' עבירות חמורות כפשוטו.

והנה זה פשוט דבדמויות הצדיקים המוזכרות בתורה אין לנו שמץ השגה, וכן בחטאים הכתובים בהם, מיהו יל"ע בדמויות הרשעים כמו ישמעאל ועשיו עד כמה אנו צריכים לומר שאין לנו השגה ברשעותם דהיו אנשים גדולים וחכמים ואולי חטאם הי' יותר בדקות, ואולי תלוי במח' **הג"ר אייזיק שר זצ"ל ע"פ הסבא מסלבודקה והחזו"א,** שמובא בהרחבה **בגנזים ושו"ת חזו"א ח"ה מעמ' קכ"א ואילך** לענין דור יוצאי מצרים וכן עובדי ע"ז בנ"ך, דדעת ר"א שר כפי שקיבל מרבו הסבא, דכיון דאין לנו השגה בדורות הראשונים אנו צריכים לפרש איזה דברים בפסוקים וחז"ל שלא כפשוטו עי"ש באריכות, אבל חזו"א חולק בכל תוקף דא"א לנטות מפשטי המקראות דרק דברים בודדים מתפרשים לפעמים שלא כפשוטם, ואם יש רשות לומר שכל ישראל טועים בטלה התורה המצוי' בידינו וכ"א יבנה במה לעצמו ונקל לקבוע פילפולים בדברי אגדה, ואין לנו אלא מה שבפי המון ישראל החכמים והפשוטים יחדו שנקבעו בלבות ישראל משפע קודש פשטות המקראות עי"ש עוד.

ויל״ע בטעמא דהא מילתא, דלענין מילה שלא בזמנו הי׳ אפש״ל דהא דאינו דוחה כיון שלא קבוע לו זמן ויכול גם למחר, אבל כאן מיירי ביוצא דופן דנתמעט מדין שמונה ויש למולו מיד וא״כ אין לדחותו ולמה אינו דוחה שבת, ובאמת בלא״ה י״ל למה מילה דוחה שבת, **ורש״י [יומא פה: ד״ה ומה] ובר״ח [שם ד״ה מניין]** כ׳ דיש בזה פיקו״נ, לרש״י כיון שיש כרת אחר זמן אם לא ימול ולר״ח דמצינו מיתה ע״ז כמו במשה שהמתין במילת בנו ונסתכן, **ורמב״ן בס׳ אמונה ובטחון** פי׳ כיון דברית מילה אין לה הפסק ושבת יש לה הפסק במוצ״ש, אולם לפ״ז הוא לאו דוקא בשמיני. **[וע״ע מגיד משרים פ׳ וישב ושלה״ק פ׳ לך לך ע״פ קבלה]**

וביארנו ע״פ השפ״א, דשבעת ימי המעשה יש בו שלימות ע״פ טבע אולם עדיין צריך להכניס בעוה״ז אור של מעלה שהוא אור של **שמיני** וזה דוקא ע״י ישראל ששומר שבת והוא יש בו חלק **משמיני**, ועי״ז מתעלה כל הבריאה, וכל כח **שמיני** בישראל הוא ע״י הברית מילה, א״כ י״ל דכיון שעיקר תוקפו של שבת הוא רק ע״י מילת הישראל לכן המילה שלו דוחה שבת, אבל זה רק מילת **שמיני** אבל מילה שאין לו כח שמיני אינו דוחה.

והנה מבואר בסו״פ לך לך מבואר דעיקר הקמת הברית יהי׳ עם יצחק והברית כלל זה שיהי׳ לו לאלקים וביארנו שם דהיינו שיהי׳ מושגח בהשגחה פרטית באי״י למעלה מדרך הטבע, וא״ש דזה יתכן רק ע״י כח מילת שמנה שעל ידו מתקשר לאור של מעלה, וכן הוא משמעות הפסוקים שם י״ז ז׳ והקמתי את בריתי וגו׳ ואתה את בריתי תשמור וגו׳ זאת בריתי אשר תשמרו וגו׳ המול לכם כל זכר ונמלתם וגו׳ והי׳ לאות ברית **ובן שמונת ימים וגו׳** הרי משמע דגם כל ענין הברית תליא בשמיני, וישמעאל לא הי׳ לו ד״ז, ולכן לא הי׳ יתכן להקים אתו הברית.

המצוה המיוחדת של הטפת דם ברית

והנה בכל מעשה ברית מילה יש ג״כ דם הברית, ומבואר **ברש״י שבת קלד. ד״ה ה״ג ראיתיו** הא דלא רצה רבי נתן למול תינוק שהוא ירוק ולא ראה בו דם ברית, שהטפת דם ברית מצוה כדכתיב **[זכרי׳ ט׳] ״גם את בדם בריתך״**. ומבואר דיש מצוה מיוחדת בהטפת דם הברית, וי״ל דזה מכוון להקמת הברית שאמר הקב״ה לאברהם ואתה את בריתי תשמור, ושברית זה אקים את יצחק, ובשעת המילה יהי׳ ג״כ דם ברית כדי לחזק ברית זה. ולפ״ז חלק הטפת דם הברית שמכוון לענין הקמת הברית הוא ג״כ בשמיני דוקא. [ולפ״ז לישמעאל לא הי׳ צורך לדם ברית]

והנה **בשבת קלז.** יש נדון שלם האם יש דין הטפת דם ברית לקטן הנולד מהול וגר שנתגייר מהול, וכ׳ **תו׳ ד״ה לא והרא״ש סי׳ ה׳ בשם בה״ג** להלכה דקטן הנולד מהול א״צ הטפה וגר שנתגייר מהול צריך הטפה, וביאר הרא״ש דגר גרע שהיתה לו ערלה כשנולד משא״כ קטן, אלא שהק׳ **רבינו שמשון** דא״כ קטן שנימול תוך ח׳ שהי׳ לו ערלה יצטרך הטפה וידחה שבת והרי **בדף קלז.** מבואר דבמל את של שבת בע״ש לא ניתנה שבת לידחות אצלו, ועוד דא״כ בגר שנולד מהול לא יצטרך הטפה, ולכן פי׳ רבינו שמשון דמסברא אין חילוק בין גר לקטן אבל בקטן גילתה תורה מגזה״כ ד״ערלתו״ שא״צ הטפה וכ״כ תוס׳ שם. ולפ״ז בנימול תוך שמונה א״צ הטפה. ובביאור החילוק בין גר לקטן כ׳ אחרונים **[משנת יעב״ץ יו״ד סי׳ ל״ג והעמק שאלה וירא שאילתא י׳ אות א׳]** ע״פ **רמב״ן [בשבת שם במלחמות ד״ה וסוגיין]** דבקטן כל עיקר חובת הטפה הי׳ רק מצד חשש ערלה כבושה ולכן שייך שיתמעט אבל בגר חיוב המילה הוא ג״כ כדי להכנס תחת כנפי השכינה וכמו שצריך טבילה, ולכן גם חיוב ההטפה שלו הוא להכנס תחת כנפי השכינה. **ומאירי ד״ה ומ״מ** הק׳ על רמב״ן שגם קטן צריך הטפה להכנס תחת כנפי השכינה ותי׳ **בהעמק שאלה שם** שישראל קדוש כבר מלידתו. ולד׳ רמב״ן יוצא דבישראל א״צ כלל לדם ברית וצ״ע מדברי רש״י שהבאנו לעיל בביאור ד׳ גמ׳ שבת קל״ד. והעיר בזה בהעמק שאלה בהג״ה שם ותי׳ דצ״ל לרמב״ן דהוא רק מצוה לכתחלה דראוי להשתדל כן כשעושה ברית מילה אבל מצוה בפנ״ע בשעה שאין מילה ליכא בישראל, [והעיר ידידי **הרב אהרן הכהן ארנטרוי שליט״א** דא״כ איך דחה נתן הבבלי את הברית משום לכתחלה גרידא]

ביאור ד׳ הרמ״א דבנימול תוך ח׳ יצא

והנה **הב״י יו״ד סי׳ רס״ב ס״א** הביא שי׳ הרא״ש דבנימול תוך ח׳ א״צ הטפה, וכ׳ דלפ״ז ה״ה בנימול בלילה, אבל **בהג״מ פ״א ממילה אות ה׳** מפורש דבנימול בלילה צריך הטפה, ובהכרח שיש מח׳ אבל **הרמ״א בדרכי משה** כ׳ דיתכן דנימול תוך ח׳ עדיף ממילה בלילה. וכ״פ הרמ״א להלכה, והבינו האחרונים דבדיעבד דין שמיני לא מעכב, והק׳ **הש״ך סק״ב** דא״כ לא

יתכן שידחה שבת לנתב"ע **במנחות עב.** דכל שכשר בדיעבד שלא בשבת אינו דוחה שבת, ולכן פסק הש"ך דגם בנימול תוך ח' לא יצא וצריך הטפה. ומה שהוכיח הרא"ש ממה שלא ניתנה שבת לידחות למי שנימול תוך ח' תי' הש"ך דלא מצינו ששבת נידחית לחיוב הטפה. וכ"כ **ביאור הגר"א רס"ד אות י'** דרק בהטפה על ערלה כבושה יתכן דדוחה שבת אבל הטפה על מי שבוודאי אין לו ערלה כלל אינו דוחה שבת. אולם **השאג"א סי' נ"ב** כ' דמעולם לא התכוון הרא"ש לומר דיצא ידי מצות מילה אלא הכוונה דהוי מעוות לא יוכל לתקון והוי כנכרת גידו כיון דביום ח' כבר אין לו ערלה וההטפה אינה מתקנת וזה גופא נלמד מערלתו, וא"כ אין נפק"מ בין נימול תוך ח' ונימול בלילה.

והגר"ח [**הובא בחזון יחזקאל שבת קל"ה. ובכתבי הגר"ח בענין נימול תוך ח'**] כתב לחלק בין נימול תוך ח' לנימול בלילה, בהקדם מה שיסד דיש ב' מצוות נפרדות במילה עצם מעשה המילה להסיר הערלה ממש"כ וביום השמיני ימול בשר ערלתו ב' חלק קיום הברית שיסודו מקרא ואתה את בריתי תשמור, ודם הברית הוא בכלל קיום הברית [ודברי רש"י שהבאנו לעיל שהביא פסוק בזכרי' הוא לגלות דדם מהווה קיום לברית אבל עצם הקמת הברית נלמד ממש"כ ואתה את בריתי תשמור] וא"כ י"ל דאף דתוך ח' ל"ש לקיים מצות מילה כלל וכשי' הש"ך והשאג"א, אבל מצות הטפה מתקיימת גם תוך שמונה, והטעם דמערלתו נלמד דמצות הטפה אינו דוחה שבת וכל שלא נימול בשבת לא נאמר בו דין שמיני דשבת ושמיני תלוי זה בזה, ולכן מי שנימול תוך ח' א"צ הטפה כיון שכבר נתקיים ההטפה במה שמל תוך ח' אבל לילה הוא פסול בטפה ג"כ כמבואר **ביבמות עב.** וכוונת הרמ"א דתוך ח' יצא בדיעבד מצות הטפה. ומיושב קו' הש"ך איך נדחית שבת למצות מילה דזה לעיקר קיום מצות מילה שזה רק בשבת.

אלא שהרא"ש וודאי לא ס"ל כן דא"כ מה הוכיח דא"צ הטפה ממה שלא ניתנה שבת לידחות לתינוק של שבת שנימול בע"ש הרי ההטפה אינו דוחה שבת, וכן מבואר **ברמב"ם פ"א ממילה ה"ז** שקטן שנולד מהול מטיפין דם ברית ביום ח' הרי דגם הטפה צריך שמיני. **ובתשובות והנהגות ח"ה סי' רצ"א כ' ששמע מפי הגר"י אברמסקי זצ"ל** ראי' לד' הגר"ח דיש מצוה בפני עצמה להטיף דם ברית **משטמ"ק ב"ק פח. ד"ה שכן** לענין אשה דהי' שייך אצלה הטפה אף של"ש אצלה מילה. ועפ"י ד' הגר"ח פסק שם להלכה דמי שמל בלי הטפה מבטל מצות דם ברית דהוי מעיקר מצות מילה ולכ"כ שם דאין למול בסוג מגן הנקרא קלעמף הגורם שלא יצא דם מילה. עכ"פ מבואר דד' הגר"ח דמצות הטפה א"צ שמיני ודלא כמש"כ לעיל, ולכ' מקראי דפ' לך לך ל"מ כן וכדכתבנו לעיל וכן העיר **במועדים וזמנים ח"ז סי' רכ"א.**

עוד הביא שם במועדים וזמנים, מה ששמע מפי אא"ז הג"ר יו"ט ליפמן ראקאוו זצ"ל [**והביאו גם בתשובות והנהגות שם בשם גדול אחד זצ"ל ובספרו חכמה ודעת עה"ת פ' לך לך**] שתמה טובא על הגר"ח מגמ' מפורשת **שבת קלז.** דבמל של ערב שבת בשבת הו"ל טעה בדבר מצוה **ולא עשה מצוה** ומוכח שקודם שמיני לא קיים מצוה כלל, ודחה במועדים וזמנים, דאף דבדיעבד אם מל קיים מצות הטפה מ"מ כיון דכעת עדיין לא מוטל עליו כלל מצוה זו לא מספיק בשביל לפטור מחטאת משא"כ כל מילה שלאחר זמנו כבר הגיע זמנו רק דאיסור שבת רביע עלי', וידידי **הרב אהרן הכהן ארנטרוי שליט"א** דחה דדוקא מילה שהוא סוג מצוה שבעצמותו דוחה שבת רק דבלא זמנו אינו דוחה, בזה אם חשב שעושה מצוה זו מקרי שטעה בדבר מצוה, אבל הטפה שלעולם אין בכוחה לדחות שבת, לא מהני בשביל דינא דטעה בדבר מצוה. **אולם יש להעמיד קו' אא"ז זצ"ל** דהרי עיקר הא דבעשה מצוה פטור מחטאת כ' בגמ' שבת שם דילפי' לה מע"ז דחייב בחטאת רק היכא שלא עשה מצוה אבל בעשה מצוה לא דמי לע"ז, וא"כ עד כמה שקיים מצוה גם אם זה רק הטפה כבר לא דמי לע"ז, ועוד דלשון הגמ' לא עשה מצוה משמע שלא עשה שום מצוה.

[ומה שלא הק' אא"ז מגמ' זו על שי' הרמ"א שהכשיר בדיעבד מילה תוך שמונה וכן הש"ך לא הק' מכאן י"ל דבד' רמ"א י"ל דאין כוונתו דאז בתוך ח' כבר נתקיים המצוה רק כשהגיע יום ח' כיון דכבר מהול מקרי אז שנתקיים המצוה [שו"מ שכ"כ **הצל"ח פסחים עב: ד"ה א"ל** כשהק' על הרמ"א מסוגיא דטעה בדבר מצוה **ובשו"ת בית הלוי ח"ב סי' מ"ז סק"ב** הוסיף לבאר דבמילה שיש ב' מצוות עצם מעשה המילה שמתקיים בשעת מעשה המילה ומצוה נוספת שיהי' מהול וזה מתקיים כל רגע, וא"כ אף שמצות מעשה המילה ל"ק כשמל לפני זמנו אבל מצוה להיות מהול מקיים כשמגיע יום ח']

הצחוק שנוגע דייקא לשרה

ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה וגו' [**כ"א ו- ז'**]

צ״ב הרי השם שלו יצחק כבר הי׳ מקודם ע״י הקב״ה וכבר קראו אברהם כן, וכאן משמע שנתוסף צחוק חדש, הנוגע במיוחד לשרה ולזה היא מדגישה צחק עשה **לי** אלקים וכל השומע יצחק **לי**. עוד י״ל למה היא מדגישה עניין ההנקה דוקא, ושנכלל בזה מה שהניקה כל בני השרות ביום המשתה, הרי עיקר הנס היא עצם הלידה וההנקה הוא דבר דממילא.

והנראה בעז״ה בהקדם דברי **המלבי״ם** דכוונת שרה היתה לומר דעיקר השמחה מיוחד לה ולא לאברהם, שלה עשה נס גדול יותר שחזרה לנערותה, שכן מה שהוליד אברהם בזקנותו ע״ז הובטח מהקב״ה ואין פלא שיתקיים אבל על ההנקה לא נתבשר לא מאת ה׳ ולא מאת המלאך, ולאיזה צורך ימשך הנס שיהי׳ לזקינה חלב בדדי׳ להניק בנים והלא יכולה למסור בנה למינקת ועשה ה׳ נס זה רק לצחוק ולשמחה, כדי שכל השומעים יצחקו וישמו על נס זה.

אולם באמת כבר הביא **הגרי״ז** דברי **המדרש [מ״ז ב׳]** דהי׳ ב׳ ברכות בסו״פ לך לך א׳ וברכתי אותה היא עצם לידת הבן ב׳ וברכתי׳ זה ברכת החלב, ולכן הודתה על שניהם צחוק עשה לי אלקים קאי על הבן, הניקה בנים שרה זה על החלב. ולכן עשה אברהם משתה במיוחד על יום הגמל את יצחק מלינק דאז נגמר נס החלב.

והנה יתכן לומר דנס החלב בא מצד שהביא אברהם אבינו חלב לאורחיו בתחלת הפרשה, והרי חלב הוא תוספת על עיקר המזון שהרי הגיש להם בשר, וע״ז שהוסיף חלב היינו שרוצה להנות אותם בכל היכולת כן נתן הקב״ה חלב לשרה. ולפי מה שביארנו שם בפנימיות ענין חלב דמרמז על התהפכות הדין לרחמים כמש״כ המג״א, וכן החלב רומז להשפעות טובות, **א״כ ענין החלב של שרה הי׳ ביטוי להשפעות גדולות של רחמים** ולזה גופא הי׳ השם יצחק כמש״כ רש״י דהרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום הרבה תפלות נענו עמה ורב שחוק הי׳ בעולם.

ענין המשתה ביום גמילת יצחק

ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק: [שם ח׳]

לרוב ראשונים **[רש״י רשב״ם רבינו בחיי]** הי׳ המשתה ביום הגמילה כפשוטו, דהוא אחר כ״ד חודש, והא דאחרו עד עכשיו כ׳ רבינו בחיי כיון דרק אז הניחו לת״ת וכדי שישמח בבנו בשמחת התורה. **ולדברי הגרי״ז שהבאנו לעיל הי׳** הסעודה הי׳ על ברכת החלב. [אולם **בפרקי דר״א פכ״ט** יליף מכאן לסעודת ברית מילה ומשם **לשו״ע יו״ד רס״ה י״ב ברמ״א וגר״א** שם]

ובאופ״א י״ל ע״פ ד׳ **החת״ס נדה ט.** בהא דנחלקו תנאי אי סילוק הדמים מחמת דם נעכר ונעשה חלב, או מצד שאברי׳ מתפרקים והק׳ דלמה לא נבדוק המציאות באופן שממשיכה לינק יותר מב׳ שנים, ותי׳ דבאמת רוב נשים שסובלים מפסקה של חוה, עדיין אברי׳ מפורקים יותר מב׳ שנים, ורק מיעוט נשים צדקניות מתחזקים אחר כ״ד חודש, ומצד מיעוט הנשים החמירו שלא יהי׳ דין מסולקת יותר מכ״ד חודש. לפ״ז י״ל דשרה הרגישה בעצמה בגמר כ״ד חודש דכבר נתחזקה כמקדם וא״כ זה סימן של״ש כ״כ לפיתקה של חוה וזה הי׳ השמחה.

ע״י״ל בהקדם מה שכ׳ **בפתחי תשובה סי׳ פ״א בשם תשו׳ אדני פז סי׳ י״ז** ששלל סברת האומרים דחלב אשה מטמטם לב התינוק כיון דיסודו מזוהמא ולכן יש להפסיקו כמה שיותר מהר, דאדרבה ע״י שדם נעכר ונעשה לחלב זה מהווה עיקר המזון של הילד ועיקר גדילתו, וכבר ביארנו דדם נעכר ונעשה חלב היינו שנתהפך הדין והזוהמא לרחמים, א״כ ענין החלב הי׳ סימן להתהפכות הזוהמא של הדם נדות שבא מפסקה של חוה, אולם עי׳ **שו״ת דברי מלכיאל ח״ב סי׳ ל״ה** שחולק וי״ל דהדבר תלוי עד כמה שהאשה רחוקה מזוהמת הנחש ככה היא השפעת חלבה, וא״כ רק אחרי שגמרה לגמול את יצחק נתברר כמה גדלה השפעת החלב על בנה שהי׳ ראוי ללמוד תורה מאברהם, וכדברי רבינו בחיי, לכן שמחה מאד והניקה להרבה ילדים כדי שגם הם ישפעו מחלבה, וגם ביום זה הי׳ רב שחוק בעולם היינו שהי׳ ריבוי עצום של תיקון, ומבואר **בילקוט** דכל אותם בנים שינקו משרה נתגיירו בסוף, וזה הי׳ סימן להתהפכות גדול של זוהמת הנחש, וא״כ זה הי׳ השמחה של שרה, דהי׳ בזה סימן שתיקנה קצת חטאה של חוה, וכמבואר **בזוה״ק פ׳ חיי שרה** דזה הי׳ ענין אברהם ושרה לתקן חטא עץ הדעת.[34]

גם כיון דהיפוך דם לחלב מורה על התהפכות דין לרחמים הרי ביום זה הי׳ המתקת דינים גדולה,

34 ו**בליקוטי יהודה** איתא **דהחי׳ הרי״ם** הוכיח לגאון אחד מכאן ענין **אכילת שיריים** דלכן לא הניקה שרה גוים לפני שגמרה עם יצחק שחששה שיושפע יצחק משיריים של הגוים ומאידך נתנה לגוים אחר הגמילה כדי שיהי להם שיריים מיצחק.

[**ובתורת משה לחת"ס ד"ה אך** כ' עפ"י משכ"כ אריז"ל דענין עקידה הי' שאברהם שהוא חסד ימשיל על יצחק שהוא בחי' גבורה וע"ז אנו מתפללים כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו וכו' ולכן מיד בלידת יצחק שבא מדה"ד בעולם הי' צריך להמתיקו ע"י הנקת שרה דמרמז על דם נעכר ונעשה חלב דכ' **מג"א סי' תצ"ד סק"ו** דהוא התהפכות דין לרחמים] **וכמו שמעורר הגרצ"מ זילברברג שליט"א בגודל פרשה זו** שיש בו לעורר הרבה חסדים והמתקת הדינים ע"י שנזכר בה פקידת שרה וענין ריבוי הצחוק והשמחה שהי' בעולם, **ולכן קוראים פ' זו ברה"ה וגם עכשיו מתעורר כח ר"ה ע"י קריאת התורה וכדאיתא בספה"ק.**

מצחק של ישמעאל לעומת צחוק של יצחק

והנה בוודאי לא מקרה הוא שבפרשה זו שכ' שמו וענינו של **יצחק** כ' ג"כ שראתה שרה את ישמעאל **מצחק** משמע דזה הי' זה לעומת זה, והנה אם שמו של יצחק קרוי על כח השמחה והצחוק הזה, בהכרח דהוא עצמו הי' מלא שמחה, וכבר עורר **החי' הרי"ם** דלא נזכר בתורה ענין שמחה ושחוק לפני זה וזה ענין רב שחוק שהי' בעולם אז שהוא הביא ענין השמחה, וכתב **השפ"א [תרמ"ג ד"ה בענין]** בשמו, דכמו שנא' על הרשע **מצחק** בע"ז גילוי עריות שפ"ד דעוונות החמורים הם כשחוק בעיניו כן להיפך ביצחק אבינו כיון שהי' קדוש מרחם הי' כל תחבולי היצר כשחוק בעיניו. עוד הוסיף השפ"א לחדש דיתכן דהגם דהי' ליצחק מדת היראה והפחד **מ"מ לא הי' ניכר על פניו רק שמחה וחדוה** דאין מי שישמח בעולם רק הירא את ה' באמת, מה גם אם הוא בן חורין מיצה"ר כיצחק ע"י שנעשה עולה תמימה, ויתכן שישמעאל רצה להתדמות אליו בבחי' השמחה אבל שרה הנביאה ידעה להפריש שלשמחה מה זו עושה ולזה אמרה כי לא יירש בן האמה הזה עם בני עם יצחק היינו עם בחי' הצחוק.

ולעיל בפ' לך לך הארכנו במדת "פרא" של ישמעאל דהיינו שאינו מקבל מרות וא"א להגביל אותו בשום ענין, והבאנו שזה הטעם שעבורה נדחה ישמעאל מלהיות ממשיך דרכם של אברהם ושרה משום שהתנהג במדת הצחוק מדת ההתלוצצות בבחינת פרא, שזה טבעה של מדה זו לשחרר מכל דבר חשוב ומגביל, ועד שיכול להגיע גם לרציחה וג"ע וכמבואר כאן ברש"י, לעומת זאת זרע העיקרי של אברהם יצחק אבינו הגביל את רצונו וצמצם אותו כפי הראוי בדין ואף שמו יצחק הוא ע"ש "קץ חי" דהיינו לעשות חוק וקץ לאותו חסד בלתי מוגבל שהי' אפשר לירש מאברהם. ולפ"ז כדי לינצל מבחי' ישמעאל הוא לשעבד את רצונינו להקב"ה לגמרי.

עצם קיומו של יצחק וזרעו נראה כדבר מגוחך

והנה לנתב' יוצא דצחוק שמרומז בשמו של יצחק וענין הצחוק שאצל ישמעאל ל"ש זל"ז, דאצל יצחק זה ע"ש שמחה, ובישמעאל הי' זה לרש"י ע"ש ג"ע חמורות, ולרמב"ן ע"ש הלעג והזילזול, שהי' מלעיג על המשתה, ובאמת באברהם ושרה גופא מצינו ב' הבחינות כמ"ש **הרמב"ן לעיל י"ז י"ז** דלשון צחוק פעם הכוונה לשמחה, וכמש"כ התרגום עמ"ש שם ויפול אברהם על פניו ויצחק **וחדי,** וכן כאן אצל מה שאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי פי' התרגום **וחדי,** ולפעמים הכוונה ללעג וזילזול וכמ"ש התרגום עמש"כ לעיל י"ח י"ב ותצחק שרה בקרבה לאמר וגו' **וחייכת,** ולשון צחק שהוא שמחה פירושה שרואה ענין נפלא באדם לטוב ישמח כ"כ עד שימלא פיו שחוק, וכן עשה אברהם כאשר נאמר לו ששרה יולדת בן, אבל על צחוק של שרה הי' טענה ולכן צווה הקב"ה לקרוא אותו יצחק רק ע"ש הצחוק של אברהם.

ועדיין צ"ב דלמה יהי' יצחק נקרא ע"ש הצחוק שהוא דבר צדדי לכאורה, ועוד למה נבחר שם צחוק שבכ"מ מתפרש יותר כגיחוך וזילזול, ועוד דבוודאי לאו דבר ריק הוא שמוזכר כאן כ"כ הרבה פעמים ענין הצחוק משמע דיש לזה משמעות בעצם הקמתו של כלל ישראל ע"י יצחק, והנראה ע"פ דבריו הנפלאים **של רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל בפ' לך לך** שם [35] שעמד בזה שכל המפרשים נדחקו להכניס ענין השמחה כשבכ"מ שחוק הכוונה צחוק מורים על לעג וזילזול או לשחוק של משחק, אך לא על שמחה, ולכ"כ דלעולם אין אדם צוחק אא"כ הוא חש בדבר מגוחך ואכן אין לך דבר ניגוד גדול ומגוחך מצפי' זו שאברהם ציפה לה, דאברהם ושרה בגיל שלהם שכבר עברו כ"כ הרבה שנים והם קרובים למות יוולד להם בן? ואפי' את"ל שיוולד הוא יהי' בן יחיד והדעת נותנת שיהי' יתום מנעוריו, ועל בן זקונים הזה יושתת כל היסוד של בנין האומה הנצחי! ועליו יושתת תקות האנושות כולה! אם נשים לב לכל ההשתלשלות הטבעית ה"ז מגוחך בתכלית כהררים התלויים בשערה, אכן הי' זה ניגוד גדול, וגם אברהם שכבר הביע את בטחונו ונפל על פניו בא לידי צחוק מאליו, והוא נזכר

35 הראני א' מצאצאיו **הרב טובי' שפיגל שליט"א.**

ונשנה כאן אצל שרה, והוא ייזכר לדורות בשמו של הבן המובטח. **וכ״ז ללמדינו דראשית העם היהודי ה״ה מגוחך, תולדותיו, צפיותיו, תקוותיו וחייו הם יומרה נוראה ומגוחכת בעיני השכל המחשב רק ע״פ סבות.** אך יש מובן להיסטורי׳ היהודית אם מאמינים ברצונו החפשי של הכל יכול שפועל בחירות ומתערב בכח בהליכת עולמו. לכן הי׳ צורך שאבותינו ידעו זאת מראש ובניהם אחריהם יזכרו זאת לעד, ולכן המתין הקב״ה לגיל המגוחך של אבות האומה שכן הוא ביקש לברוא לו עם שיהי׳ אצבע אלקים בקרב האנושות מראשית ימיו עד אחרית ימיו, והוא יעמוד בניגוד לכל הכוחות הפועלים בהסטורי׳, ועד היום הזה הוא מגוחך לחלוטין בעיני הסכלות הכופרת בהקב״ה, צחוק המהדהד באזני היהודי בלכתו בדרכו בהסטורי׳ הוא עדות על דרכו האלקית, ואין הוא פוגע בו שכן מכון מראש לצחוק הזה. **עכ״ד המתוקים של רש״ר הירש.** [ויש להוסיף ד׳ **החת״ס לעיל י״ח י״ב ד״ה ותצחק** דשרה רק הרהרה במחשבתה אבל לא הוציאה בפיה לומר שא״א שתלד כדי שלא לפתוח פה לשטן ומ״מ במחשבתה הי׳ זה כצחוק ולאחר יאוש, והוא סימן לבניה כי אחר היאוש הגמור יגאלנו ה׳ רני עקרה כי חלה גם ילדה ציון וגו׳ וע״כ ותכחש שרה לא שכחשה והכזיבה את הנביא לומר שקר אתה דובר אלא שהשתיקה אותו שלא להוציא מפיו מה שהיא לא הוציאה מפי׳ מחשש פתחון פה לשטן, ויאמר לא כי צחקת להיות לבניך לסימן טוב]

ולפ״ז א״ש הדגשת ענין הצחוק בשמו של יצחק, ומובן דענין הצחוק של ישמעאל מישך שייכא לצחוק של יצחק, דהוא זה ברשעותו בא להעצים הגיחוך הנ״ל ולומר לכל העולם דאין ליצחק סיכוי כלל בעולם הטבעי, ואני זה שישלוט כאן בעולם, כיון שלי יש ברכת הריבוי במספר ואני כבר נולדתי הרבה לפני יצחק ואני הספקתי לקבל יותר מאברהם, ועד היום הוא טוען שהוא זה שממשיך מורשת אברהם, ולזה אנו צריכים לזכור שאנו זרעו של יצחק שנקרא כן ע״ש כל הנהגתו וקיומו יהי׳ באמת נגד השכל ולכל מי שיאמר לנו שהמצב שלנו מגוחך, ומופקע מן המציאות נענה לו אכן נקראים אנו ״זרע יצחק״ ע״ש שכל מציאותינו מגוחך ואעפ״כ אנו מתקיימים.

משמעות השינוי בין יצחק לישְׂחָק

ההבדל בין דברי הימים לספר תהילים

והנה בתהילים [קה ט] בתוך הפרק שדוד משבח את הקב״ה על הנסים שעשה לכלל ישראל מעת זמן האבות עד אחר יצ״מ, וקבעו למשוררים לאמרו כל יום לפני הארון אחרי שהעלהו לעיר דוד, כתוב ״**אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׂחָק**״ עם שי״ן, מאידך כשהובא פרק זה **בדברי הימים א׳ ט״ז ט״ז** שמסופר שם כל ענין העלאת הארון והמשוררים כתוב ״אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ **לְיִצְחָק**״ עם צדיק, ויש עוד כמה שינויים ביניהם. [חלק מפרק הודו של דה״י מופיע בתהילים פרק צ״ו] ומתחלה יל״ע האם דוד חיברו בעצם כפי שמופיע בספר תהילים רק שכשנתנו למשוררים עשה בו שינויים, או דבעצם חיברו לכבוד הארון רק אח״כ כשקבעו בספר תהילים עשה בו כמה שינויים. [כן יל״ע בשירת דוד בפרק י״ח שמופיע גם בספר שמואל] **ומרד״ק פרק ק״ה מבואר** דעיקר המזמור חיברו לצורך הארון, וכשחיבר דוד זה ספר תהלים כתב בו זה המזמור ועשה בה שינויים, אולם מאירי שם כ׳ דנראה דבעצם חוברו כמ״ש בספר תהילים רק בשעה שהעלה הארון נתנם למשוררים עם שינויים. ועי׳ **מנחת שי תהילים שם** שהעיר בשינוי שם יצחק, וכ׳ דיש בזה סימן ״**צ**חקה **ש**רה״ צדיק קודם לשי״ן כי דה״י קודם לתהילים לסדר בעלי המסורת כמ״ש בפתיחה לתהילים שהגם שבגמ׳ **ב״ב יד:** מבואר דתהילים לפני דה״י אבל בעלי המסורת והספרדים סידורם בסדר אחר שלפ״ז דה״י לפני תהילים. וא״כ י״ל דבזה תלוי מח׳ רד״ק ומאירי הנ״ל.

והנה בכל יום בתחלת פסוקי דזמרה אנו אומרים הפרק של הודו להיות דוגמת המשוררים של דוד שאמרוהו כל יום לפני הארון ושם אומרים כפי הנוסח בדברי הימים וי״ל דכן הי׳ הנוסח שאמרו לפני הארון כל יום ודוגמת זה גם אנו אומרים כל יום, אבל בברית מילה אומרים כפי הנוסח הכתוב בתהילים [אולם **בכללי המילה לרבינו יעקב הגוזר** כתב הגירסא ״ליצחק״ וכתב שם דכל האומר ״זָכַר״ לעולם בריתו כמ״ש בתהילים אז ממילא יאמר לישחק, ואל יערב הפסוקים, [עי׳ לקמן בשם נצי״ב דיש שייכות בין השינויים] אבל אני רגיל לומר ״זָכְרוּ״ לעולם בריתו וגו׳ ושבועתו ליצחק **ובמחזור ויטרי תק״ו** כתוב לישחק ובסוגריים כ׳ ליצחק] כיון ששם אנו רק לוקחים איזה פסוק מתהילים ולא מצד מה שאמרו לפני הארון ולכן אנו אומרים הנוסח של דוד. וצ״ב במשמעות החילוק בין יצחק לישחק. והאם זה נכלל בעיקר שמו שנקרא בשעת לידתו. [**וברא״ש ורבינו בחיי** המובא לקמן העתיקו מדברי הימים ״ישחק״ בשי״ן וי״ל אי הי׳ להם גירסא אחרת, אולם בלשון רבינו בחיי מבואר דה**כתיב** הוא בשי״ן וה**קרי** הוא בצד״י.]

והנה **ברבינו בחיי [לעיל יז יט]** כתב דזה לא נחשב שינוי כלל דאחרי שהסביר למה לא נשתנה שמו של יצחק לעולם לקרותו בשם אחר, כשם שמצינו באברהם ויעקב, [כיון שבכל אחד מהם הי' שמם ע"י אביהם, אבל יצחק הי' ע"י הקב"ה] ע"ז כ' דמה שתמצא בתהילים שמו של יצחק בשי"ן, אין זה שנוי, רק שרצה דוד לרמוז על מדתו שהיא האש הגדולה, וכמבואר בספר יצירה: שלש אמות אמ"ש אויר מים אש, מ"ם דוממת שי"ן שורקת.

שינוי האות כדי לקצר גלות מצרים

אולם בפי' הרא"ש עה"ת [שמות ו א] כ' ענין אחר בזה, דכשבא להסביר למה הי' ישראל מצרים במקום ארבע מאות שנה בדיוק רד"ו שנה לא פחות ולא יותר. כתב "ושמעתי טעם כי בעוד שהיו אבותינו בשעבוד היו עומדין האבות ומתפללין תמיד בעד ישראל ואמר להם הקדוש ברוך הוא כלום יש בכם שירצה לגרע מאותיות שמו, וכן אגרע ממנין השעבוד העתיד לבוא על ישראל אברהם ויעקב השיבו לאו כי כל האותיות צריכות לנו, עד שבא יצחק ואמר רבש"ע מן הדין היה שמי להיות נכתב בשי"ן וכן הוא בדברי הימים ושבועתו לישחק **אני מוחל כבודי שיכתב בצד"י ותגרע מן החשבון עד שיגיע לעודף שיש מהש"ין עד הצד"י וכמה הוא רד"ו** והיה כן וע"כ כתיב כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו ומלת ידענו מלשון וידע אלהים". ומדבריו מבואר דעיקר שמו הי' צ"ל ישחק, ונשתנה ליצחק וא"כ צ"ב למה בעיקר קריאת שמו כ' יצחק, אולם **בפי' רבינו חיים פלטיאל** ריש פ' וארא כתב דמה"ט **וארא בגימ' יצחק** כיון שיצחק גרם לישראל שיצאו ממצרים לפני הזמן, והביא המדרש הנ"ל בשינוי לשון דכשבא אצל יצחק אמר יצחק **אות השי"ן תהא במקום הצ'** על מנת שתתמעט מגלות ק"ץ שנים. הרי דקיבל להקראות עם שי"ן במקום הצדיק כדי שיתמעט מגלות ק"צ שנים. וא"ש דעיקר שמו הי' יצחק כמ"ש בתורה.

רמז אחר כתב **רבינו בחיי בפ' בחקותי [ויקרא כו מד והובא חלק מזה בבעל הטורים שם מג]** בביאור מש"כ בדברי הימים **ושבועתו** לישחק בשי"ן וקרי יצחק בצד"י, שנשבע לו הקדוש ברוך הוא שאם אין בניו חוטאים **יותר מש"ץ שנים** שלא יגלה אותם מן הארץ, והוא שאמר יחזקאל: **[יחזקאל ד ה-ו]** "ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים **שלש מאות ותשעים יום,** יום לשנה יום לשנה יום לשנה נתתיו לך" וכ"ה מספר התיבות מתחלת התוכחה, "ואם לא תשמעו לי", עד: "געלה נפשם", גם לא מוזכר כלל שם ה', וזה לרמז על ש"ץ שנים שחטאו השבטים בארץ, ע"ש "אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי".

ובשל"ה הקדוש [מסכת תענית פרק תורה אור] כתב "עוד מרומז 'נגד אבותם', החסד הגדול שעשה עמנו הקב"ה שהביא רש"י בענין 'ונושנתם' (דברים ד, כה), שהקדים הקדוש ברוך הוא שתי שנים. וכ' בכת"י **מספרי הרוקח,** כשתחסר עוד מ'תת"ן' שנים, שתי שנים שהיו רעות, שהיתה ירושלים במצור, נשארו 'תתמ"ח' כמנין: 'אברהם יצחק יעקב'. על כן בעמידת הארץ בתהלים סימן ק"ה (ח - י) כתיב 'זכר לעולם בריתו וגו' אשר כרת את אברהם **ושבועתו לישחק,** ויעמידה ליעקב'. וזהו 'נגד אבותם עשה פלא'. עוד אני אומר, כי בכפל היה החסד, לקח הקדוש ברוך הוא 'רד"ו' שעבוד מצרים, וצירף 'רד"ו' ל'צדיק' דיצחק, ונעשה 'שין'. והנה, יצחק מורה דין 'קץ חי'. ורבקה אמרה 'קצתי בחיי' (בראשית כז, מו). וכתב בעל הטורים (שם), 'ק' זעירא, בראותה חורבן ההיכל גבוה מאה אמה. ואז **'יצחק' - יצא חק',** הוא החק אשר בשאירו שם, וכדאיתא בפתיחתא דאיכה [רבתי] (ראה שם סכ"ד), חייך עברו ברית כו'. **אבל בשלותה 'ישחק' - 'יש חק',** 'כי חק לישראל' גו' (תהלים פא, ה). **וכן בית שני עמד 'ישח"ק' שנים,** כשתסיר שתי שנים של המצור. הרי זה הפסוק על עמוד גמילות חסדים, מ'נון' ל'נון'. **עכ"ד השלה"ק.**

הפסוקים בספר עמוס

ובעמוס [ז ז-ט] כשראה את ה' נצב על חומת אנך, ובידו אנך, [קו הבנין ובו משקולת הבדיל ועל ידו מיישר הבנאי בנין החומה ואנך הוא בדיל בל' ערבי, כן כאן ישפוט אותם הקב"ה בקו שורת הדין- מצו"ד] אמר לו ה' שהביאור בזה "**הִנְנִי שָׂם אֲנָךְ בְּקֶרֶב עַמִּי יִשְׂרָאֵל לֹא אוֹסִיף עוֹד עֲבוֹר לוֹ: וְנָשַׁמּוּ בָּמוֹת יִשְׂחָק וּמִקְדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל יֶחֱרָבוּ וגו'.** ובמש"כ ונשמו במות ישחק הכוונה לבמות של כלל ישראל, וק' למה נקט דוקא יצחק, וכן למה דוקא כאן נקט ישחק בשי"ן.

והנה לענין מה שנקט שי"ן שמאלית הנה באמת גם בפסוק ט"ז נקט כן כמ"ש "**וְלֹא תַטִּיף עַל בֵּית יִשְׂחָק**" והתייחס לזה **בשו"ת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' כ"ח** שהביא ממדרש שכך הי' לשונו של עמוס ושינה הכתוב עפ"י מבטא שפתיו מיצחק

לישחק [והוכיח מכאן שגם פסוקים משנים השם עפ״י לשון המדבר, ע״ש נפק״מ לדינא בהלכות גיטין] וכוונתו למש״כ **במדרש [ויקרא רבה פרשת צו פרשה י]** שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוסא. [מגמגם בלשונו ומחליף אותיות ע״ע **בירושלמי ריש נדרים ונזיר** דפסילוסא מחליף גם מרי״ש לקו״ף כגון מנזי**ר** לנזי**ק**.] אמרו לא הוה ליה לקב״ה על מן להשרות שכינתו אלא על הדין קטיעא לישנא פסילוסא. אמ׳ ר׳ פינחס למה נקרא שמו עמוס מפני שהיה עמוס בלשונו. **וברש״י עמוס פרק ז פסוק יד** במש״כ ״וַיַּעַן עָמוֹס וַיֹּאמֶר אֶל אֲמַצְיָה לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן נָבִיא אָנֹכִי כִּי בוֹקֵר אָנֹכִי **וּבוֹלֵס** שִׁקְמִים״ פי׳ ״ובולס כמו ובולש אלא שעמוס מגמגם בלשונו שכך אמרו למה נקרא שמו עמוס שהיה עמוס בלשונו וישראל קוראים אותו פסילוס כדאיתא בפסיקתא:״ **וחידש החת״ס** דמחמת פסילוסא היה מחליף יצחק לישחק. אלא דעדיין לא נתיישב למה בכלל נקט יצחק ולא אברהם או יעקב.

וביאר **ברד״ק** לפי שיצחק נעקד ע״ג המזבח לעשות רצון ה׳ ובניו מכעיסים אותו בבמותיהם ובפסיליהם, אבל לענין השינוי בשי״ן כ׳ דאין הבדל בין צ׳ ושי״ן דדבר אחד הוא, **ואלשיך שם** פי׳ דבמות מתייחס לבמות עשרת השבטים לאפוקי מביהמ״ק ביהודה, והנפק״מ ביניהם כי בית המקדש גם שיחרב עודנו בקדושתו ולא ישום לגמרי, כי על כן לא זזה שכינה מכותל מערבי, אך במות שאר שבטים ישומו לגמרי, ורמז הטעם בשום שי״ן במקום צד״י והוא כי ליצחק היו שם שני בנים יעקב ועשו, ואלו בבמותם לע״א נטו אל בחינת עשו אשר יצא מיצחק ולא אל בחינת יעקב, והביאור בזה כי זוהמת נחש לא טהרה מישראל עד עמדם על הר סיני, ובכן אברהם הטיל חלק זוהמתו בהגר ויצא ישמעאל, וחלק אשר היה ביצחק הטילה בטפה שיצא ממנה עשו, ונרמז פה כי נטו בבמותם עשרת השבטים אל חלק עשו שיצא מיצחק, ולא אל חלק שיצא ממנו יעקב, והוא כי עי״ן שיש בעשו גם היא ביעקב, וכן וי״ו שבעשו גם היא ביעקב בפסוק וזכרתי את בריתי יעקוב, **ואין אות שלא תהיה ביעקב כי אם השי״ן** על כן לרמוז אל חלק יצחק שיצא עשו הוטלה שי״ן ביצחק במקום צד״י, ולכן גם כינה אותם עוה״פ ע״ש יצחק, באומרו ולא תטיף על בית ישחק. ולפי״ז ענין הזכרת יצחק עם שי״ן הוא לגנות.

אולם **החיד״א** בספרו **חומת אנך** שם כתב דיש להשיב קצת על דבריו, ולכן פי׳ ע״פ ד׳ מדרש הנ״ל, כי ישחק נתן אות שי״ן ולקח צד״י כדי לקצר גלות מצרים וזה רמז לכו חזו דישחק נתן אות שין משמו כדי לקצר הגלות והם טורחים ללכת לגלות. א״נ ברגז רחם יזכור דיצחק מסר נפשו עליהם כמה זמני ולכן יחסם לישחק לרחם עליהם ולהיות רחום בדין.

והנצי״ב בהרחב דבר כאן כ׳ דמזה גופא שדוד אמר ברוה״ק פעם ישחק, ובדה״י א׳ ט״ז אמר אותו המאמר ושבועתו ליצחק, מזה מוכח שיש בזה השם שתי כוונות, ואמר אותו השם לפי הענין, ופי׳ בהקדם מש״כ במדרש לפרש שם יצחק **יצא חוק בעולם**, וי״ל דחוק הוא לישנא דמזוני [ביצה טז.] וי״ל כיון דיצחק היה יסוד לפרנסה בהשגחה פרטית על ישראל, וכמש״כ הנצי״ב בכמה מקומות [ריש פ׳ לך ולהלן ועוד מ״ו א׳ י״] והראה הקדוש ברוך הוא בצחוק של לידת יצחק אופן פרנסת ישראל וכהאריך שם הנצי״ב. ומה שדוד המלך אמר בתהלים ושבועתו לישחק ובדה״י אמר ושבועתו ליצחק, י״ל ע״פ עוד שינוי שבתהלים אמר זכר לעולם בריתו היינו הקדוש ברוך הוא, ובדה״י אמר זכרו לעולם וגו׳ והיינו ישראל, משום דכבר ביאר בפרשת מילה דשתי מצות נכללו בברית מילה, הטפת דם ברית ושיהא לעולם מהול ולא להמשיך הערלה, והטפת דם הוא כעין דם קרבן שמביא לידי השפעה, וההיכר התמידי שאנחנו נימולים הוא כדי לציין את ישראל בעמים ולא יוכל לכפור בעמו, ואמר דוד בתהלים זכר הקדוש ברוך הוא לנו לזכות מה שאין אנו ממשיכים הערלה, אף על גב שאין בזה מעשה, מכ״מ זכר הזכות להקימנו באוה״ע, אף על גב שאנו מצוינים במילה וא״א להתנכר לפניהם, וע״ז כתיב ושבועתו לישחק, לרמז שחוק לימי צרה שמגיע לנו בשביל זה ואנו קיימים, אבל בדה״י אמר זכרו ישראל מה שהקרבנו דם מילה בעת ילדותנו, אף על גב שנשכח צערי דינוקי מכ״מ הזכות קיים כקרבן, וע״ז כתיב ושבועתו ליצחק, יצא חוק ומזון.

שם ישחק מורה על המתקת הדינים ושלימות התיקון

אולם עדיין לא נתבאר לנו היטב למה בתורה בעיקר קריאת שמו נזכר רק יצחק, ורק בנ״ך מוזכר שם ישחק, עוד יל״ע האם יש שייכות בין ענין שחוק וצחוק, ויל״פ ע״פ דבריו הנפלאים של **ספה״ק שם משמואל [פרשת משפטים תרעב]** אחרי שכ׳ דשחוק הכסיל הוא עצבות ומרה שחורה, ובקדושה היא שמחה כדכתיב (תהלים ב׳) יושב בשמים ישחק, ושם יצחק אע״ה ע״ש צחוק עשה

לי אלקים, הוסיף **דלעתיד לבוא יקרא ישחק בשי״ן** כדכתיב ע״פ הפסוק בתהילים ושבועתו לישחק, ולזה כתיב [תהילים קיב] אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, ע״ש עוד, וע״ע **באמרי אמת [סוכות ימים ראשונים ליל ב׳ תרעה]** שכתב דסוכות הוא חסד שבו נמתקים הדינים ונעשים חסדים, הצדיקים, האושפיזין, מסייעין לזה, **וזה הוא הכח מיצחק** דכתיב (תהלים קה ט) ושבועתו לישחק, הדינים **נשחקים**, שיצחק אף שהוא דין עם כל זאת נעשה חסד כענין דאיתא **בר״ה יז.** עה״פ ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו בתחלה כי אתה תשלם כמעשהו ולבסוף כי לך ה׳ חסד... ועיקר החסד הוא על ידי יצחק, כשהדינים נשחקים נעשה מהם חסדים, עי׳ **סוכה נב:** והיה זה שלום וכו׳ והקמנו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם וכו׳ ואיתא ברש״י (שם) **ויצחק להיכן אזל להציל בניו מדינה של גיהנם** כדכתיב (ישעיה סג טז) כי אתה אבינו, ואיתא בגמרא **שבת פט:** כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל וכו׳ ומחוי להו יצחק הקדוש ברוך הוא בעינייהו וכו׳ אתה ה׳ אבינו, **היינו שאף אלו שאין להם תקנה על ידי אברהם תהיה להם ישועה על ידי יצחק וזהו שמחת בית השואבה** דכתיב ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה היינו שיש בזה **ישועה לכל הנשמות,** וזה״פ **בסוכה נא.** מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, כהנים הכוונה לאברהם אבינו דכתיב ביה אתה כהן לעולם **[נדרים לב:]** והרמז שאף אלו שלא היתה להם ישועה על ידי אברהם אף על פי כן יש להם היום ישועה... וזה שאיתא **במדרש** [נג ו] בענין לידת יצחק צחוק עשה לי אלקים וכו׳ הוסיפה על המאורות, אור זרוע לצדיק (תהלים צז יא), ניתוסף אור בעולם, וכתיב **כל השומע יצחק לי** ואמר **השפ״א** [סוכות תרמ״ג ד״ה השמחה] **דכל השומע זה קול שופר שהוא לזכור אילו של יצחק ויצחק לי זה סוכות,** שמחת בית השואבה, **סוכה רומזת גם על לעתיד** כדאיתא סוכת עורו של לויתן ולעתיד גם כן כתיב **והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגו׳ והנדחים וגו׳, אפילו האובדים והנדחים,** כתיב (תהלים קכו ב) **אז ימלא שחוק פינו** ולשוננו רינה וגו׳ הגדיל ה׳ לעשות עמנו היינו שמחים, שחוק פינו ולשוננו רינה ר״ת שופר, הגדיל ה׳ לעשות עמנו **היינו שמחים זה הכח מיצחק,** כתיב (תהלים ב ד) יושב בשמים ישחק, יושב בשמים זה ראש השנה, משמים השמעת דין, ישחק זה סוכות, הגדיל ה׳ לעשות עמנו היינו שמחים. **עכ״ד האמרי אמת.**

מבואר עכ״פ דמכח יצחק יתרבה שחוק גדול בעולם שיהי׳ ישועה גדולה לכל הנשמות הנדחות שאין להם תקנה גם מצד חסד דאברהם, והוא זה שיעזור לנו לע״ל ולכן אז ישתנה שמו לישחק ע״ש השחוק והשמחה הגדולה, **ובזה א״ש למה שמחת בית השואבה מתחיל דוקא בליל שני של סוכות,** באושפיזא דיצחק, דעיקר כח שמחת השואבה שזה המתקת הדינים לחסדים בשלימות הוא מכח יצחק, ולזה מתקיים ושאבתם מים **בששון** ממעיני הישועה. **דששון מורה על תוספת שמחה** מחמת התהפכות דין לרחמים ע״י דבקות אברהם ליצחק.

כל לשונות שמחה יש להם שי״ן שמאלית

ולפ״ז יל״פ למה כל עניני שמחה מתחיל באות שי״ן שמאלית, **שחוק, שמחה, ששון** שיש לו שתי שיני״ן שמאליות, דכ״ז מגיע מכוחו של יצחק שמתהפך לישחק, ובחג הסוכות שאז הוא גמר מיתוק הדינים הודגש ביותר ענין ששון ושמחה.

התהפכות הסמ״ך לשי״ן שמאלית

ועפי״ז מיושב מה שנשאלתי ע״י **מורינו הרב אפרים רוטשילד שליט״א ביום הושענא רבא תשפ״ה** למה בסדר ההושענות שזה בסדר אלף בי״ת יש הרבה פעמים שמחליפים אות סמ״ך לשי״ן שמאלית כגון באדון המושיע ״**ש**עירים להניע **ע**ננים מלהמניע״ ובאדם ובהמה ״**ש**יחים לקוממה **ע**דנים לעצמה״ ובאדמה מארר ״**ש**בע מסלעם **ע**דרים מדלות״ ובלמען איתן ״למען **ש**ם טלה חלב כליל אש למען **ע**מד״ וכו׳ ובאערוך שועי ״**ש**א נא עון רשעי **ע**בור על פשעי״ ובתתננו לשם ולתהלה ״**ת**שמחנו בבית התפלה תנהלנו על מי מנוחות״, ובקל נא תעינו ״אל נא עניי הצאן **ש**יחם ענה בעת רצון״ ובלמען תמים כ׳ ״למען **ש**מתו כמלאי מרומים״ [ובסידור בעלמא מצינו כן פעמיים א׳ בקל אדון ״**ש**מחים בצאתם״, ובעל חטא ״**ב**שיקור עין **ו**שיח שפתותינו] ולהנ״ל י״ל דבחג הסוכות יש לנו ענין מיוחד לרבות כמה שיותר אות שי״ן שמאלית, דזה מורה על ענין ריבוי הששון והשמחה והשחוק.

וביותר י״ל דאנו רוצים לדחות את האות סמ״ך ע״פ **מדרש בראשית [יז ו]** עה״פ **ויס**גור בשר תחתינה איתא ״מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב **סמ״ך** כיון שנבראת נברא שטן עמה, ואם יאמר לך אדם, ״הוא **הס**ובב״ שזה כתוב קודם, תאמר לו בנהרות הכתוב מדבר [וזה לא מעיקר הבריאה]״ וביאר **בנזר הקודש** שם דלכן לא רצה

להזכיר סמ״ך שרומז לשטן. ואע״ג דשטן הוא בשי״ן, מ״מ אותיות זס״ש ר״ץ מתחלפות, ולא נרמז בשי״ן לפי שנכתב כמה פעמים מקודם לכך נרמז בסמ״ך. ועוד כי השטן שהוא שר הידוע תחלת שמו בסמ״ך. ועוד דבשי״ן ימינית אין שטן ואין פגע רע, אלא בשי״ן שמאלית הנקרא במבטא כסמ״ך, לכך נרמז בסמ״ך שין שמאלית. והטעם כי שורש השטן הוא יצר הרע מצד שמאל כדכתיב **[קהלת י, ב]** לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, ולכן נאחז דוקא באשה ששורשה ג״כ מסטרא דשמאלא כנודע ומצא מין את מינו וניער. **עכ״ד נזר הקודש,** וי״ל עוד דשם **ישראל** שיש לו שי״ן שמאלית מורה על **שררה והתגברות** על הס״מ, ולכן רק אות ס׳ מורה על השטן ולא אות שי״ן שמאלית **ומה״ט גם יצחק שעיקר יסודו בגבורה דקדושה דזה התגברות על הרע יש בו שי״ן שמאלית וזה גופא מביא לידי ששון ושמחה דכל התגברות על רע מביא שמחה,** ומזה הטעם אנו מעדיפים בסוכות להחליף את הסמ״ך לשי״ן שמאלית. [ובזה יבואר למה בכלל נתחדש שי״ן שמאלית הרי בלא״ה יש סמ״ך[36]]

[עוד בענין השי״ן והסמ״ך הארכנו בעז״ה לעיל בפ׳ בראשית ב כא]

עכ״פ לפי כ״ז מבואר היטב ההבדל בין קראי דדה״י וקראי דתהילים, דבדה״י מופיע עצם הסיפור של העלאת הארון ואיך שוררו לפני הארון אז, ואז עדיין לא הגיע זמן התהפכות יצחק לישחק, ולכן נקרא בשם המקורי שנקרא בתורה יצחק וכן בזמנינו שאנו עדיין נמצאים בגלות אנו אומרים כל יום לפני התפלה הנוסח של הודו כפי שמופיע בדה״י, אבל דוד המלך שקבעו בתהילים ברוה״ק רצה לעורר בזה גאולה העתידה ששם זה מורה על קיבוץ כל הנשמות הנדחות גם אלו שאין להם תקנה, והתהפכות יצחק לישחק לעתיד לבוא, וכן נרמז בזה מה שיצחק מסר נפשו לקצר השנים של גלות מצרים ע״י שינוי אותיות שמו, **ולכן בכל ברית מילה שאנו מתפללים על העתיד של הילד הזה, אנו רוצים שיהי׳ לו הסגולה של שם ישחק, שיש בכוחו לקבץ נדחים ולזכות לגאולה ואנו מקוים שילד זה יהי׳ לו קיום ניצחי לזכות לגאולה העתידה** לכן אנו מזכירים השם ישחק שבתהילים.

גירוש ישמעאל הפקיעתו מלהיות זרע אברהם

ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק וגו׳ כל אשר תאמר אלי׳ שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע: וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא: [שם י׳ – י״ג]

הנה באמת בסו״פ לך לך כבר התברר לאברהם כי עיקר הקמת בריתו של הקב״ה ולא עם ישמעאל ומה הרע לו כ״כ כעת, אולם מצד פ׳ לך לך הי׳ עדיין נקרא זרע אברהם והי׳ גר בביתו ומקבל חלק בירושה, והי׳ לו איזה תפקיד רוחני הגם שעיקר הברית של הקב״ה הוא עם יצחק, אבל כאן בפ׳ וירא רצתה שרה לגרשו מביתו לגמרי ולהפקיע אותו מלקבל חלק בירושת אברהם, והטעם כיון שראתה אצלו מעשים גרועים שאינו מתאים לזרע אברהם, ועוד שהי׳ טוען שהוא בכור ונוטל פי שנים בירושה לכן לא רצתה שרה שיירש כלל עם יצחק. **וכלי יקר** כ׳ דלא יתכן דקאי על נכסים גשמיים דמה הועילה בגירושו הרי לאחר מות אברהם יבוא ויבקש חלקו בירושה, אלא כי לא יירש בן האמה הזאת הכוונה שלא יירש ממעשיו הטובים של אברהם, ולכן יש לחשוש שמא יצחק ילמד ממנו, עוד פי׳ לקמן כ״ה ה׳ שלא יירש עם בני בשווה שכן בן האמה יירש חלקו בעוה״ז אבל יצחק יקבל חלקו בעולם הנצחי וכ״כ **בזוה״ק וירא קיח:, ובמעשי ה׳** פי׳ שירושת אברהם הוא המשך פירסום האמונה בה׳ וידעה שרה בנבואתה שישמעאל עתיד לעבוד ע״ז ולכן אמרה שלא יירש עם בני בפעולת אברהם, **ועד״ז הי׳ אפש״ל** שראתה שאדרבה הוא ימשיך באמונת הייחוד שקיבל מאברהם, אלא שמצד תכונת הפרא שבו יבצע מעשים אכזריים בעולם ובישראל כדי להשליט אמונתו, לכן רצתה שלא יהי׳ לו שום שייכות לאברהם כדי שלא יעמוד לו כוחו של אברהם באמונה זו.

והנה כ׳ **הרמב״ן לעיל פסוק ט׳** דלכן לא הזכירה שרה את ישמעאל בשמו ״את ישמעאל״ רק ״את בן הגר המצרית״ ״את האמה הזאת ואת בנה״ כי טענה שראוי שלא יירש בן השפחה הזאת בנכסיך כלל עם בני שהוא בן הגבירה. ועוד הוסיף **הספורנו** שבן הנולד מן השפחה קרוי בנה ומתייחס אחרי׳ ואינו מתייחס אחר אברהם ולכן

36 נשאל **הגה״ק בעל דברי יואל מסאטמאר זי״ע** דל״ל שלש אותיות באותו מבטא, סמ״ך, שי״ן שמאלית, ותי״ו, וענה בשנינות דאל״כ איך נאמר הפסוק בִּינוּ בַּעֲרִים בָּעָם **וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ**: [תהילים צד ח]

קראתו "בנה" ולא "בנו". [ומה שלולא טענת שרה הי' מתייחס אחרי אברהם אף דהי' בן השפחה צ"ל דלפני מ"ת עדיין לא הי' קבוע כ"כ דין זה- **אילת השחר** וראה **בחת"ס כאן ד"ה כי** פילפול עצום דרק ע"י צחוק ישמעאל הו"ל בן השפחה] וכ' **אור החיים הק'** דלפ"ז א"ש מה שכ' שהרע לאברהם "על אודות בנו" היינו עצם זה שרה ייחסה אותו להגר ואמרה "בן האמה" וע"ז כ' שהקב"ה הצדיקה שאמר אל ירע בעיניך "על הנער" ולא קראו "בנו".

עוד אמר **כי ביצחק יקרא לך זרע,** ופי' רשב"ם דהקמת הברית שאמרתי לך בפ' לך לך מתייחס אליו, וצ"ע הרי כבר בפ' לך לך אמר הקב"ה ואת בריתי אקים את יצחק, אולם להנ"ל דמצד פ' לך לך עדיין ישמעאל נקרא זרעו של אברהם וכ' שם ולישמעאל שמעתיך וגו' א"כ הגם דהברית לא הי' אתו, מ"מ יש לו חלק בכוחות הרוחניים של אברהם דס"ס זרעו הוא אבל כאן פעל אמנו שרה דרק יצחק בנה יהי' נקרא זרעו של אברהם ולא ישמעאל, וחזר אברהם והודה לשרה בפסוק י"ד שאמר "ואת הילד". וא"ש דבפרשה זו הודגש כמ"פ היות יצחק בנו של אברהם "ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו" וימל אברהם את יצחק "בנו" ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק "בנו" דזהו מעיקר ענין הפרשה לייחס רק יצחק לאברהם ולא ישמעאל.

ישמעאל הוא מזרע אברם ולא מאברהם

אלא דצ"ע דכ' אח"כ **וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא** הרי דנקרא זרע אברהם, ונראה בעז"ה עפמש"כ **באור החיים הק' לעיל פסוק ב'** דלכן הודגש שם ותהר ותלד שרה **לאברהם** בן וגו' לרמז דרק בן זה לאברהם ולא ישמעאל לאברהם, כי לא יקרא שמו בן אברהם דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע והגם שמצינו שאמר הכתוב לעיל ט"ז ט"ו ותלד הגר לאברם בן, שם נקרא שמו **אברם** אבל אחר שנעקר שם אברם שלא יזכר שם זה עוד עליו אלא **אברהם** ישמעאל אין לו ליקרא בן אברהם. **ואולי כי לזה הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, טעם הקפדתו ית' כי כשיקרא לו אברם מייחס אליו ישמעאל לבן** וה' אמר כי ביצחק יקרא לך זרע ואי"ז אלא כשיעקר שם אברם. [אבל ביעקב אין קפידא זו ולכן גם אחרי שנקרא ישראל קוראים אותו יעקב] **עכ"ד אוה"ק.** ולפ"ז י"ל דעיקר ברכת ישמעאל הוא רק מצד היותו בן אברם, אבל מצד אברהם אין לו שייכות כלל ולא נקרא זרעו.

ישמעאל מפ' לך לך ויצחק מפ' וירא

ולכשת"ל בזה חלוק פ' לך לך מפ' וירא דבפ' לך לך יצחק לא הי' עדיין בעולם ועדיין לא התחדש עצם העמדת והקמת הברית עם יצחק, ועוד הי' שמו של אברהם "אברם" ואז נולד ישמעאל ושאב רוב זוהמא דאברהם שנשאר בו ע"י חטא עץ הדעת, [כדכ' **באור החיים הק' פ' ויחי לקמן מ"ט ג'** דלכן הי' יתכן שיהי' לאבות הקדושים זרע שאינו הגון והאריך בכ"ז **באלשיך הק' פ' שמות**] ובמצב זה הי' לישמעאל יחס לאברהם ושם כתוב המילה שלו [37] וגם מה שהתפלל עליו אברהם לו ישמעאל יחי' לפניך, אבל בפ' וירא אחרי שנתהפך אברהם לאיש אחר ע"י המילה שלו וכדהארכנו בתחלת הפרשה שזה ענין "וירא" שהוא ענין "גילוי הפנימיות", רק אז נולד יצחק, א"כ כל התהוות יצחק הוא קדוש מבטן שנא' "אשר קדש ידיד מבטן" ואחרי שנולד ונעשה לו ברית מילה הי' בשלימות הקדושה, וישמעאל לא השכיל לבטל עצמו ליצחק וכדכתבנו לעיל דזה הי' עצם הצחוק לפי הרמב"ן שלעג וזלזל במשתה עשה אברהם אבינו, ולכן נדחה ישמעאל לגמרי מכה מורשתו הרוחני של אברהם ומעתה לא נתייחס אליו כישמעאל בן אברהם רק לבן הגר המצרית.

ולנתב' לעיל דכאן בפרשה הודגש ענין מילת שמנה של יצחק, ושישמעאל זלזל ולעג ע"ז כיון דמצד עצם מעשה המילה הוא עדיף מיצחק, א"ש דזה גופא פעלה שרה בגירושה שעיקר המשך אברהם יהי' רק למי שמדובק בפנימיות המילה שכולל בתוכו הכריתת ברית עם הקב"ה, אבל ישמעאל שיש לו רק חלק חיצוני של המילה לא יהי' לו יחס כלל לאברהם אבינו. וכל מה שנשאר לו הוא רק יחס לאברם של פ' לך לך ולא לאברהם של פ' וירא. [38]

שרה אמנו פעלה לדורות גירוש לישמעאל

וכבר הארכנו בפ' לך לך דגלות ישמעאל הוא הגלות הקשה ביותר, וסיבת כוחו הרב של ישמעאל הוא מחמת שנימול, ולכן לא פטרו הקב"ה בלא כלום וזכה ליטול כח שלטונו הגדול,

---

37 בפשטות חובת המילה שלו היה מצד היותו בן אברהם, אולם **בפנים יפות** סו"פ לך לך כ' דעיקר מילה שלו לא הי' מצד בן אברהם רק מצד יליד בית וכ"כ **באמת ליעקב שם** ודקדק כן מטעמי המקראות סוה"פ שם.

38 ושמעתי בשם מקובלים, שאם עשו לאחד שינוי השם אז הילדים שנולדו לפני שינוי השם יש להם להיות נקרא ע"ש שמו הקודם, וא"כ א"ש דישמעאל יהי' נקרא לעולם בן אברם.

וגדר הגלות הוא מש״כ במשלי לי כ״ג **שפחה כי תירש גבירתה,** וזוהי הגלות הקשה ביותר, וכיון שכל מעשה אבות סימן לבנים, א״כ מה שגירש שרה את הגר ובנה הי׳ להחליש ולהפקיע גלות זה שלא יהי׳ מצב של שפחה תירש גבירתה, וזה ע״י העצמת כח מילה של יצחק דרק הוא יש לו שלימות המילה, והרבה יש לנו להכיר טובה לאמנו שרה בזה, **וי״ל דקריאת פסוקים אלו בתורה גרש האמה הזאת וגו׳ יש להם כח נצחי עצום לגרש את בני ישמעאל מלשלוט בנו ומלהאחז בא״י, ומובן היטב שבכל ר״ה זה נעשה חלק מקריאת התורה,** דברי״ה הרי אנו מעוררים כוח של יצחק ובה בזמן צריכין אנו להחליש ולבטל כוחו של ישמעאל והקריאה בפסוקים אלו ביום הקדוש הזה פועלים הרבה.

ישמעאל חזר ונשרש בקליפת מצרים

ובמש״כ אח״כ פסוק י״ד **ותלך ותתע במדבר באר שבע** ופירש״י חזרה לגילולי בית אביה וכן כ׳ אח״כ פסוק כ״א **ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים** ופירש״י ממקום גידולי׳ שנא׳ ולה שפחה מצרית היינו דאמרי אנשי זרוק חוטרא לאוירא אעיקרי׳ קאי, י״ל דכ״ז נקבע ע״י גירוש מביתו של אברהם דבזה נאחזה שוב בשורשה שהיתה בעצם בת פרעה [כמבואר **בב״ר מ״ה א׳** דפרעה הוא זה שנתן אותה לאברהם] ובזה התייחס ונשרש ישמעאל לשורש זרע חם המקולל, **ומעתה כל מעשיו הגרועים והאכזריים שאנו רואים בעינינו מתייחסים למצרים שהם מזרע חם.**

מה שהרע לו על בנו קאי על יצחק

וירע הדבר מאד בעיניי אברהם על אודות בנו: [שם י״א]

כפשוטו קאי על ישמעאל, שאמרה לו לשלחו או מה שיצא לתרבות רעה. וא״כ קשה למה לא הרע לו על הגר **ורמב״ן** כתב דאה״נ הרע לו גם על הגר אבל על בנו הרע לו ביותר ע״י״ש עוד **ובביאורי מהרא״י** כ׳ דלא רצה להראות לשרה שהרע לו על הגר פן תתקנא בה. אולם **בחי׳ חת״ס [ד״ה על וכ״ה בספר סופרי המלך בפנינים חדשים ממרן החת״ס]** פי׳ דקאי על יצחק, דהיינו דאילו לא הי׳ בו שום שמץ חלק רע לא הי׳ כלל חשש שיושפע מישמעאל, ואם יש חשש שיושפע בהכרח שיש בו חלק רע, והיינו שיש בו הכח של עשיו שעתיד לצאת ממנו. [וע״י״ש עוד בכמה אופנים איך קאי על יצחק] ויש להשוותו עם מש״כ החת״ס [הבאנו לקמן] דמה שהוצרך לקשור את יצחק בעקידה הי׳ בשביל עשיו הנמצא בו שלא רצה בעקידה וזה הרגיש אברהם כבר עכשיו ומזה הי׳ לו עגמת נפש.

כל קורותיו של ישמעאל בענין המים

וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים וגו׳ ויכלו המים מן החמת וגו׳ ויפקח אלקים את עיניי׳ ותרא באר מים, ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער: [שם י״ד- י״ט]

וברש״י דהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבש״ע מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא וכו׳ [39] והיכן המית את ישראל בצמא כשהגלם נבוכדנצר וגו׳ לקראת צמא התיו מים וגו׳.

הרי לנו שישמעאל כל עיסוקו במים, בילדותו כמעט אחזו המוות לרוב צמאונו למים, עד שנפקחו עיני אמו ומצאה באר מים, ולבסוף המיתו את ישראל בצמאון למים. וביאר **בספר אחישנה** [40] **עמ׳ ס״ח** ע״פ מש״כ **בזוה״ק ח״ג קצב.** דעיקר שליטתו של ישמעאל הוא על המים וברכת דגי הים שכ׳ בה פרו ורבו **[לעיל א כב]** ואצלו כ׳ והפרתי אותו והרבתי אותו מאד מאד, **[לעיל יז כ] ואריז״ל [בליקוטי הש״ס פ״א מאבות מי״א] כ׳** דד׳ קליפות נגד ד׳ יסודות וגלות ישמעאל הוא בסוד צמאון אשר אין בו מים, מים עכורים היוצאים מתוך מים הזכים של אברהם אבינו, והם סוד מים הזידונים שאמר דוד המלך תהילים קכ״ד ה׳ ולכן הי׳ ראוי ישמעאל למות בצמא לולא שנענה באשר הוא שם. וא״ש מש״כ מהרח״ו לרמז גלות ישמעאל במש״כ תהילים שם לולא ה׳ שהי׳ לנו וגו׳ בקום עלינו אדם וגו׳ ושם בהמשך כ׳ **אזי המים שטפונו וגו׳ אזי עבר על נפשינו המים הזידונים,** וביאור הדבר עפמ״ש **בזוה״ק ח״ג רנה.** דחסד הוא בחינת מים, וע״כ אברהם שבחינת חסד מפסולתו נולד ישמעאל שהוא בחינת מים. עוד מבואר **בשערי קדושה למהרח״ו ח״א שער ב׳** כי שורש כל התענוגים וגם מדת האהבה הוא ביסוד המים וא״ש דבני ישמעאל פרוצים ביותר במדת הזנות.

---

39 מה שידעו מלאכים מה שעתיד להיות ביאר **בנועם אלימלך פ׳ בהעלתך** דהי׳ רק מצד תפלת אברהם לו ישמעאל יחי׳ לפניך דוודאי אברהם שהי׳ נביא ידע מה שעתיד ישמעאל לעשות לישראל באחרית הימים, אלא שהתפלל עליו מחמת שבחר בגלות במקום גיהנום ובאותה תפלה הכניס אותה מחשבה שאף שעתיד להרע לישראל מ״מ עדיף הם שיסבלו ממנו וע״ז לא ידח ממנו נדח [וזה רואים בחוש בזמנינו שהצליחו בני ישמעאל להחזיר רבים מאחינו לתשובה] וע״ז ידעו המלאכים מה עתיד להיות.

40 ספר נפלא בעניני גלות אדום וישמעאל ואחרית הימים **להג״ר מנחם מנדל פומראנץ שליט״א.**

והנה מיד אחרי פ׳ ישמעאל כ׳ ויהי בעת ההיא וגו׳ ומסופר על כריתת הברית בין אבימלך ואברהם ומיד אח״כ כ׳ שביקש ממנו אברהם רק דבר אחד והוא **באר המים** שנגזלה ע״י עבדי אבימלך והי׳ לו בזה חשיבות גדול עד שנתן בזה סימן לדורות בעבור תהי׳ לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת, ולא נתפרש מה ענין באר זה ולמה נסמך למעשה ישמעאל, גם בפ׳ תולדות מצינו שיצחק התאמץ הרבה לשוב ולחפור הבארות של אברהם שסתמום פלשתים, ויש בזה הרבה בספה״ק אולם צד השווה שביניהם דבארות המים הם חלק מהשפעת המידה של אברהם שבחינתו חסד ואהבה ששורשו ביסוד המים, ולפ״ז א״ש דאברהם ניסה להעמיד בחינתו והשפעתו היטב ולבטל קליפת ישמעאל שג״כ יונק מבחינת המים, ואחר פטירתו נסתם השפעתו והוצרך יצחק לחזור ולחופרו.

גם מש״כ אח״כ שנטע אש״ל בבאר שבע רמז **המגלה עמוקות בפ׳ ואתחנן אופן ק״ז** דקאי לבטל קליפת ישמעאל דאש״ל בגי׳ פארן ששם ישב ישמעאל ואותו אשל הי׳ מכוון לבטל חלק הרע שיצא מאברהם. עוד כ׳ שם דלכן הוצרך אברהם להשכים בבוקר לחבוש את **חמורו** היינו לבטל כוחו של ישמעאל המרומז בחמור כמבואר **בתיקו״ז י׳ קמז:** דישמעאל הוא בחי׳ חמור ועליו נאמר ג״כ עם הדומה לחמור, ומבואר מכ״ז דכל עסקם של האבות הי׳ עבור כלל ישראל.

שיעור כמטחוי קשת וישמעאל רובה קשת

ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד וגו׳ [שם ט״ז]

וצ״ע דזה מקום היחיד בתורה שנקט שיעור זה, ובוודאי אינו מקרה שכתוב אח״כ, שאומנות ישמעאל הי׳ **רובה קשת** ואיך הם קשורים זל״ז. **ובתוס׳ השלם** כ׳ בשם **ר״י החסיד** שלכן הרחיקה עצמה מישמעאל כשיעור זה מפחד פן יורה בה חץ בכעסו.

עוד נר׳ בעז״ה ע״פ **מש״כ רש״ר הירש זצ״ל** דהנהגה זו של הגר אינו תואם אמא יהודית שהיתה מתקרב לילד להרגיעו ולהראות לו רחמנות, אבל היא דאגה **לעצמה** שלא תוכל לראות במות הילד גם אם זה על חשבון הילד, וא״כ י״ל דצורה זו של רציחת בנ״א ע״י קשת הוא, ע״י שטבוע בו מדת הרחמנות מאברהם, אבל הוא מכוון זה כלפי עצמו דלא יוכל לסבול לראות דם שפוך מאידך יש לו טבע אכזרי, ולזה הוא זורק קשת, ושיעור זריקת קשת הוא תמיד שלא יוכל לראות הרציחה, כמו שהגר לא יכול לראות במות הילד בשיעור זריקת חץ, ובזה שלם עם עצמו שיכול לדמיין שלא עשה כלום, וזה הם עושים היום עומדים בריחוק מקום, ושולחים פצצות למרחוק בלי שיראו מה שגרמו.

קשת הוא ביטוי לרצונו להשתלט על מה שמחוץ לגבולו

עוד ביאור עמוק בהא דישמעאל רובה קשת והקשר לבחינת פרא שבו, שמעתי ממו״ר הגרמ״י רייזמן שליט״א אחרי שמחת תורה תשפ״ד, והנני להביא דבריו:

״אי׳ **בפרקי דרבי אליעזר פכ״ט** ׳נולד ישמעאל בקשת ונתרבה בקשת׳. וצריך להבין מה הכונה שנולד בקשת, ודוחק לומר שנולד בחודש כסליו מזל קשת, וביאר **הרד״ל** כי ישמעאל מבקש לשלוט על מקומות רחוקים שהם מחוץ להישג יד. שני כוחות יש במלחמה חרב וקשת, חרב שולט על הקרוב, הקשת על הרחוק, וכן הכלי משחית בימינו הם בבחינת קשת להשליך פצצות למרחוק, **אין שום מדינה נורמלית שמכינה טיל שיוכל להרוג אנשים במרחק אלפיים קילומטר,** יושב לו ערבי תימני ומשליך פצצות למרחק של אלפיים קילומטר, מה לי ולך? זהו הגדרת ׳פרא׳, ׳כי פרוע הוא׳, יצא מהגבולות. לכל אומה ואומה יש גדר וגבול, עד כאן בלגיה, עד כאן הולנד, עד כאן הונגריה ועד כאן פולין, אף שיש פעמים סכסוכים בין המדינות היכן הוא מקום הגבול, מריבים ומסתדרים. **אבל ישמעאל הוא פרא אדם, צוחק על כל הגבולות שבעולם, זורק בקשת גם למרחק של אלפיים קילומטר.** מתגורר כאדם ופרא להטיל אימתו למרחקים בדרך כלל האדם הוא מוגבל כי הוא יושב רק במקום אחד ואינו יכול להיות בשני מקומות בבת אחת, דוד המלך ע״ה אומר ׳מי יתן לי אבר כיונה׳, אבל בפועל אין לנו כנפיים לפרוח, כל אחד נמצא במקומו, ד׳ אמות של אדם קונות לו. אבל ישמעאל שהוא פרא, רוצה לשלוט גם שלא במקומו, לכן הוא משליך למרחוק בקשתו, שאתה שם במקום הרחוק תתייירא ממנו, תדע שאני קיים ותפחד ממני אפילו כשאני יושב בתימן הרחוקה. ואילו היה ישמעאל מתגדל ביערות אמזון עם הקופים, היה פשוט יותר להבין מהו ׳פרא׳, אבל כיון שהוא מתגדל כבני אדם על האדמה בתוך ערים ושכונות, חנויות ובתי מסחר, נדמה שהוא מהחיות והבהמות הביתיות ולא המדבריות, **אך בסוף מתגלה שבמחסן שמתחת לבית יש לו**

פצצות ומשליך למאות קילומטרים רחוק מביתו, זהו הגדרת 'פרא אדם'.

הצורר הגרמני ימ"ש, שלא היה צר כמותו מימות עולם, אעפ"כ היו גבולות של מדינת גרמניה, אף שכבשה עוד ועוד מדינות, סוף כל סוף במקום הגבול עד שם שליטתו, אם זכו לצאת מגבולות שליטת הרייך היו עושים יום הצלה, אבל ישמעאל יש לו קשת שמשליך למרחוק, לא מתייחס כלל לגבולות שבין הארצות. וכמובן שגם עשו לקח את הקשת ממדת חמיו ישמעאל, וישמעאל לקח כח החרב מחתנו עשו, אך חרבו של ישמעאל שאול בידיו מחתנו, וקשתו של עשו שאול בידיו מחותנו, בעיקרן של דברים יש לישמעאל קשת ולעשו חרב.

וכיון שביקש אאע"ה 'לו ישמעאל יחיה לפניך' כי ידע שהגלות בישמעאל הוא לטובתו, וכבר גילה **המגיד ממעזריטש זי"ע ותלמידו ה'מאור עיניים' זי"ע** ועוד שמתוך היראה חיצונית צריך אדם לבא ליראה פנימית. א"כ כיון שקליפת ישמעאל מטיל אימה למרחוק כפרא בלי גבול וצמצום, כמו שקרה שבני ישמעאל מיליציות רחוקים מארץ תימן השליכו פצצות לארץ ישראל במרחק של אלפיים ק"מ, כך גם המדה הטובה שמתעוררת בגלות ישמעאל להשיב בתשובה גם אנשים רחוקים ביותר. **אנשים שלא נכנסו לבית כנסת שנים רבות, ואם פעם היה להם יראת הכבוד מיום הכיפורים, ירדו מדחי אל דחי, עד שמרגישים חמש מאות קילומטר רחוק מבית כנסת, או אפילו אלפיים קילומטר רחוק מהקדושה והאמונה,** בא כח ישמעאל בגלותינו לעורר יראת ה' גם להרחוקים ביותר. כי כשנתעוררו מתוך אימה ופחד, כבר קבלו על עצמם לשמור שבת, וללבוש ציצית וכו', לולא ישמעאל לא היתה באה היראה על הרחוקים. וכמבואר ברש"י שיש חילוק בין 'אימתה' ל'פחד', זה על הקרובים וזה על הרחוקים, גם בענין יראת שמים צריכה היראה לבא לכל קצוות תבל, כי לא ידח ממנו נדח, **משיח צדקנו אינו מותיר אף אחד מאחוריו, כולם צריכים לשוב להשי"ת.** וזה שפעל אאע"ה על גלות ישמעאל שמפיל אימה ופחד גם על הרחוקים, להשיבם להשי"ת. לו ישמעאל יחיה להטיל חיצי יראתך בישראל.

וכשנתבונן בפנימיות הדבר נמצא דבר פלא, **שכל העולם מלא יראה חיצונית מדבר שהוא רחוק ממנו מאד, זה יש לו פצצות כאלה וזה פצצות יותר חזקות,** זה מגיע לאלפיים קילומטר וזה לשמונה אלף קילומטר, היראה הזאת משביתה את המשתוללים. ומדה טובה מרובה, גם כשאתה רחוק לגמרי מהשי"ת תוכל להתחזק מעתה ביראת ה', וזהו הכח של קשת שמטיל אימה ופחד למרחוק, כך הוא ביראת ה', **שהקב"ה שולח חיצי יראה לאנשים שהם במקום רחוק ברוחניות, חרב דחובות הלבבות אינו יכול להבין, שעדיין אינו יודע האי' ב', רק חיצי ישמעאל משפיעים למרחוק,** ועי"ז נתעורר הפנימיות של כל איש מישראל ושבים להשי"ת.

וזה הפשט שהתפלל אאע"ה 'לו ישמעאל יחיה לפניך' ופרש"י 'ביראתך', כמובא בתפילת השלה"ק, והכונה ליראת בני ישראל את ה', כי לאחר הגלות הארוך הזה, **וכל העוסקים להחזיר אנשים בתשובה, מתייאשים מאנשים הרחוקים מאד, הגרים בכפר עזה, ובישובי השמאל שבשמאל**, אין שום מקוה בישובים האלה, לא מקוה ולא טהרה, אין עם מי לדבר, אך הקב"ה אינו מוותר על שום יהודי, וע"י גלות ישמעאל נשלכים חיצי יראה גם למקומות הרחוקים, ויאתיו כל לעבדך. והאמת ייאמר שלא הם הרחוקים ולא אנו הקרובים, רק דברנו בלשון כזה לסבר את האוזן, לפי מה שהיא רוצה לשמוע, אך לב יודע מרת נפשו אם הוא בעצמו קרוב או רחוק. אם הוא כן ירא את ה' או לאו. והקב"ה מעורר את כל ישראל לשוב ליראתו, והלך בסערות תימן, ה' צבאות יגן עלינו. מעתה ועד עולם יפרוש עלינו סוכת שלומו ולא ישמע עוד שוד ושבר ח"ו, אך מה שכבר היה לנו השאת והשבר, שלא יתקיים ח"ו 'לשוא הכיתי את בניכם', נתעורר ליקח את המוסר לשוב ליראת ה'. וכבר לא צריכים דווקא לשמוע זאת מספרי מוסר, **כי הישמעאלי בשעת הרציחה עצמה צועק 'אללה אכבר' כלומר, אלקים הוא הגדול והכביר, אל תברח ממנו, הרי להדיא שהיראה החיצונית מצד עצמה צועקת על יראת ה' הפנימית. באותם ישובים שלא שמעו בהם 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', שמעו בהם בערבית 'אללה אכבר'. ע"כ מדברי הגרמ"י רייזמן שליט"א.41**

41 אכן כעת אחרי טבח שמחת תורה תשפ"ד התברר דמה שלא יכלו לפעול כל ארגוני התשובה, פעלו בני ישמעאל באכזריותם, שאלפי חילונים מובהקים שלא שמרו מצוות לפני זה התעוררו לתשובה בהרבה מדרגות. ועל חטוף אחד שמעתי שבתוך מרתפי חמאס התעורר בפעם הראשון להתפלל להקב"ה כיון ששמע שגם הערבי מתפלל, ועשה ק"ו שגם הוא יתפלל, ונתקיים ד' פרקי דר"א ומה שנתבאר בפ' לך לך שישמעאל יגרום לישראל להשתמש בכל התפלה.

יום מנוחת ישמעאל ביום שישי שהוא ימינו של שבת

ויש להוסיף ממש"כ **בס' אחישנה עמ' צ"ג** שהביא **מהרש"א ב"ב קכג.** במה שאמר יעקב **בחרבי ובקשתי** [**לקמן מ"ח כ"ב**] כי תפלת יעקב יועיל לו במקום חרבו של עשו וקשתו של ישמעאל, מבואר דכשם שכוחו של עשו הוא בחרב כן כוחו של ישמעאל הוא בקשת, והנה כ' **בזוה"ק** [**תיקונים מזוה"ח**] כי הקשת שורשה בימין שהוא בחי' החסד ואילו החרב שורשה בשמאל המורה על גבורה ומדת הדין, וא"ש דהרי ישמעאל שורשו במדת החסד דאברהם ועשו בבחי' הגבורה דעשו, **וא"ש דבני עשו וישמעאל קבעו לעצמם יום מנוחתם, בני ישמעאל ביום שישי ובני עשו ביום הראשון,** וכ' **אריז"ל** דזה"פ והסר שטן מלפנינו ומאחרינו, ורמז לדבר בזמירות של אר"י ז"ל ימינא ושמאלא ובינייהו כלה, הכלה הוא שבת קודש והיא נמצאת בין ימין ושמאל מימין יום שישי של המוסלמים ששייכם לצד ימין דאברהם ומשמאל בי' עשו שעיקר כוחו בשמאל מדת הגבורה, עוד א"ש מה ששיר של יום דיום שישי הוא מקולות מים רבים אדירים וגו' להתגבר על בחי' ישמעאל ששורשו במים הזידונים וכדכ' לעיל.

*כוונת אברהם בנטיעת האשל

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם: [שם ל"ג]

וברש"י אשל רב ושמואל, חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק לאכסניא ובו כל מיני פירות... ויקרא שם וגו' - על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלוה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם.

והנה ידוע שאברהם הוא המרכבה למדת החסד בעולם, וא"כ לכ' כל מה שהי' מכניס אורחים הי' חלק ממדת החסד שלו להטיב עם הבריות, וחלק ההטבה עם הבריות הוא זה לבד שנותן להם לאכול ולשתות, וא"כ זה שאומר להם אח"כ שיברכו את הקב"ה הוא רק בדרך ממילא שאם כבר רוצים להודות יראו להודות למי שהשפיע את כל זה, אולם מאידך לא משמע כלל לומר שזה הי' רק דבר טפל, דמשמע שהי' בזה תכלית כשלעצמו דלכן הוא בנה אשל כדי שעי"ז יוכל לפרסם שמו של הקב"ה וא"כ כל האשל היה היכי תמצי בעלמא לפרסם שמו של הקב"ה ולא משום שרצה להטיב עם הבריות ולא מסתבר כן, וא"כ אולי נאמר שבמקרה נזדמנו לפונדק אחד רצונו להטיב עם הבריות ורצונו לפרסם של הקב"ה ודחוק.

ובדעת תורה לר' ירוחם העיר דאותה הקריאה עצמה הי' יכול לעשות גם בלי אשל, ותי' שרק ע"י האשל הי' יכול להשפיע, שכיון שנהנו מן האשל היה להם הרגשת הכרת הטוב וכבר רוצה לברך וא"כ הי' יכול לומר להם אם בלא"ה תברכו מדוע לא תברכו לנותן האמיתי, שהוא זה שבורא את הכל. **ומבואר מדבריו** דבאמת כל עיקר שאיפת אברהם הי' לפרסם שמו יתי' בעולם רק האשל הי' היכי תמצי לפרסם את שמו וכענין מה שהאריך **הגה"צ ר' אבגדור מילר זצ"ל** לפרש בטעם שהי' אברהם צריך הרבה כסף וכבוד, דאל"כ אף אחד לא ישמע לו כשרוצה לפרסם את שמו יתי' וה"נ זה הי' הטעם לנטיעת האשל, ולפ"ז אילו הי' יודע בוודאות שלא יהי' להם זמן כלל לברך ולא יוכל לומר להם כלום לא הי' מזמינם, וא"כ בריש הפרשה כשהי' מצטער מאד לאורחים כל עיקר צערו הי' לפי שהי' רוצה לפרסם שמו בעולם וא"כ כשאומר להם ואקחה פת לחם וגו' ואחר תעבורו ואמרו כן תעשה כאשר דברת וכ' רמב"ן שאין יכולים להתעכב, ואח"כ מיהר מאד לתת להם לאכול ועמד עליהם הי' כל עיקר כוונתו לחכות שיגמרו לאכול ויוכל להשפיע עליהם דברי אמונה ולא כתוב מזה כלום בפרשה, אולם באמת ע"ש באור החיים הק' שפי' מעט מים קאי על דברי תורה, **ובצרור המור שם** הביא ממדרש הנעלם שע"י האילן בדק אברהם את אורחיו אם ראויים ליכנס תחת כנפי השכינה שאז הי' האילן פושט ענפיו עליהם, וזה"פ והשענו תחת העץ, ועץ גם מרמז לתורה, ואם לא היו ראויים היה מתמר ועולה ואז לא הי' מאכיל אותם על שלחנו משום שנאמר אל תלחם את לחם רע עין, וא"כ יתכן דכל מה שהזמינם הי' רק ללמדם תורה, אולם הפשטות מ' שעיקר שאיפתו הי' ג"כ להטיב עם הבריות בגשמיות גם ללא חשבון להכניסם תחת כנפי השכינה. וכה"ל **רש"י כתובות ח:** ד"ה בבריתו של אברהם "**שגמל חסדים דכתיב ויטע אשל ראשי תיבות אכילה שתיה לויה**" היינו שזה המקור למה שאברהם היה גומל חסדים.

ובשל"ה הקדוש בתחלת הפרשה [תורה אור אות ז] כתב שעל הצד שאברהם חשב על המלאכים שהם

ערביים עשה שתי דברים **א:** הכניסם לביתו **לגמול חסד** עמהם כדרכו תמיד **ב:** ואחר כך **לגמול חסד** עם קונו יתברך, כי כך היה דרכו תמיד לאחר אכילה ושתיה להכניסם תחת כנפי השכינה. וציין לדברי רש״י אצלינו שמבואר שאברהם היה עושה חסד תחלה באכילה ושתיה לבני אדם, ואח״כ **מתחסד עם קונו** להכניס בני אדם תחת כנפי השכינה. ובתחלת דבריו שם אות ד׳ הרחיב יותר שהכנסת אורחים היא ממדת החסד אשר היא מדת אברהם אבינו, כי ׳חסד לאברהם׳ **[מיכה ז כ]** ו׳עולם חסד יבנה׳ **[תהלים פט, ג]**, ובנין העולם היה בשביל אברהם.. ומדת החסד היא מדת האהבה הפנימית להקב״ה וע״כ קראו הקב״ה ׳אברהם אהבי׳ **[ישעיה מא, ח]**, כי זה רומז לחסידות. ובתיקונים **[הקדמת תקוני זהר א:]** פירשו, איזה חסיד זה המתחסד עם קונו, וגם בסעודה היה מתחסד עם קונו, וענין ההתחסדות היה להורות בני אדם את הדרך הטוב שיכנסו תחת כנפי השכינה, וכן בסעודה זו נתבשר בלידת יצחק, אשר כל ענין עקידתו היא גם כן בחינת מתחסד עם קונו וכמו שביאר באות כ״ג שם שהמתחסד עם קונו היינו שעושה באהבה רצון קונו יותר ממה שמחויב לעשות וכן עשה אברהם בענין העקידה, כי היה יכול ליפטר את עצמו ממצות השי״ת בשורת הדין, שיתקיים הבטחת הקב״ה אליו להיות לו זרע ואעפ״כ כבש רחמיו להקריבו לקרבן.

עכ״פ מבואר מדברי השל״ה שכל מה שעשה אברהם הי׳ מחמת מדת החסד רק שיש שמחמת מדת החסד הי׳ מתחסד עם הבריות להאכילם ולהשקותם ויש שהי׳ מתחסד עם קונו בזה שהי׳ מקרב בני אדם לשכינה או שעשה לפנים משורות הדין מחמת רוב אהבתו להקב״ה.

עוד נוסח שמעתי דזה גופא ממדת חסדו עם הבריות שיחיו עם אמונה שעניות הכי גדולה שיהי׳ לבן אדם הוא שאין לו את הדעת להכיר את הקב״ה, דאם יש לו אמונה יהי׳ לו חיזוק בכל חייו בכל המצבים שלו וזה עדיף מכל כסף וזהב שבעולם. **עי״ל** דמה שאברהם הוא מרכבה למדת החסד בעולם היינו שהוא נעשה צינור להביא השפעת הקב״ה בעולם וא״כ היה צריך להיות מיוחס להקב״ה.

שוב הראני ידידי **הרב יעקב יוסף לרנר שליט״א** דברי חז״ל **בילקוט שמעוני [תהלים רמז תשכח והובא באורחות צדיקים שער הקנאה]** עה״פ ״אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה״ **[תהילים לז א]** זהו שאמר הכתוב בני אל יקנא לבך בחטאים, ובמה יקנא לבך ביראת ה׳ כל היום.... אמר הקדוש ברוך הוא קנא, שאלמלא הקנאה אין העולם עומד, אין אדם נוטע כרם, אין אדם נושא אשה ואין אדם בונה בית. אלמלא שקנא אברהם לא היה קונה שמים וארץ, אימתי קנא, כשאמר למלכי צדק כיצד יצאתם מן התבה אמר לו בצדקה שעשינו שם. אמר לו ומה צדקה עשיתם בתבה, וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, ועם מי הייתם עושין צדקה אמר לו עם הבהמה וחיה ועוף, לא היינו ישנים אלא נותנין היינו לפני זה ולפני זה. **אותה שעה אמר אברהם** ומה אלו אלולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאין, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני אם אעשה בבני אדם שהם בצלמו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. **אותה שעה ויטע אשל בבאר שבע, ״אכילה ״שתיה ״לויה״[42] ע״כ דברי הילקוט.**

מבואר דמה שאברהם נטע האש״ל והתעסק במדת החסד הוא מחמת קנאתו בנח ובניו שזכו לדברים כ״כ עצומים ע״י שעשו חסד עם הבריות, והוסיף ידידי הנ״ל שהרי אברהם לא הי׳ לו תורה ולכן הי׳ תמיד מחפש דרכים איך הוא יכול להתעלות ואם ראה שיש איזה איש שזכה למעלה גדולה הי׳ חוקר ודורש איך הוא זכה לזה שכן הוא יכול ג״כ לעשות כן, ועכ״פ משמע מזה שעיקר שאיפתו הי׳ עצם זה להתעסק במדת החסד ולהטיב עם הבריות שיש להם צלם אלקים ולאו דוקא כדי לפרסם אצלם שמו של הקב״ה.

ואכן חזינן שפסוק זה הוא מעיקר המקורות שאברהם אבינו הצטיין במצות הכנסת אורחים וכמו שמבואר בדברי **רבינו בחיי בספר כד הקמח** [ערך אורחים] בהפלגתו במעלתו העצומה של הכנסת אורחים שראשית דבריו הוא בפסוק זה

---

42 עי׳ **בספר אהבת חסד ח״ג בפ״ב בהערה** שהפליג הח״ח במצות לוי׳ לאורחים, שרק בזה נשלם מצות הכנסת אורחים, והביא שם ששמע שהיה מעשה במכניס אורח אחד ששלט אש בנכסיו, ותמהו העולם עליו על מה לא הגינה עליו זכות מצותו ואמר גדול הדור אחד מפני שמנהגו היה רק לקבל את האורחים באכילה ושתיה ולא ללותם כלל ואכילה ושתיה ר״ת אש ור״ל שע״כ לא היה כח בהמצוה להגין עליו כי שם אשל אינו מונח אא״כ השלימה כראוי. ומקור המעשה כתב **הגה״ק ר׳ מנחם מנדל מרימנוב זי״ע** בספרו **שפתי צדיקים** כאן כדי להראות כח התורה הקדושה, ושמע סיפור זה מפי זקנים בהיותו בק״ק מעזיבוז אצל ש״ב **הגה״ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי״ע** שפעם אחת נסע לדרך משם **הרב הקדוש המפורסם אב״ד מצדילקוב זללה״ה נכד הבעש״ט** הקדוש, והוא עצר במלון ההיא והתאונן אליו בעל הבית על שיש אצלו הרבה שריפות וגילה לו הסבר הנ״ל עי״ש המעשה באריכות.

ויטע אשל בבאר שבע, וכי ע״ז שמדת הכנסת אורחים נמשכת ממדת החסד שהיא ממדותיו של הקב״ה שהוא זן ומפרנס לכל בריה **ואברהם אבינו היה ראש המחזיקים** שנא׳ כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו׳ לעשות צדקה ומשפט. והוא היה החסד ממלא מקום המדה ההיא, כמבואר בירושלמי עה״פ וישמר משמרתי שאמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכה שלי שהרי אברהם עומד שם במקומי ושומר משמרתי, ודרשו ז״ל כי אברהם היה מחזר אחר אורחים ומביאם לביתו, והי׳ לביתו ארבעה פתחים לארבע רוחות העולם, וכל מי שנכנס בפתח זה יוצא בפתח אחר כדי שלא יתבייש מפני עוברי דרכים, והיה מחזר אחריהם ורץ לקראתם, שנא׳ וירא וירץ לקראתם, ועליו אמר הכתוב יש מפזר ונוסף עוד. ואשל הוא אותיות שאל שהיה אדם נכנס אצלו ואמר לו שאל כל מה שאתה מבקש ואני נותן לך ועשה פונדק בפרשת דרכים. **ולכך הודיענו הכתוב הזה כי אברהם היה זהיר במדה הזו במקומו שהיה יושב שם והוא באר שבע והיה זן ומפרנס עוברים ושבים** זהו שאמר ויטע אשל ודרשו רז״ל אשל נוטריקון אכילה שתיה לויה.

עוד הביא שם **ממדרש תהלים** [**שוחר טוב קי א**] עה״פ ״מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו״ [**ישעיה מא ב**] ישנים היו אומות העולם מלבא תחת השכינה ומי העירם אברהם שנאמר מי העיר ממזרח **ולא תאמר זה בלבד העיר אלא אף הצדקה היתה ישנה והעירה** וכיצד העיר אותה עשה פונדק ופתח לו פתחים לכל רוח והיה מקבל העוברים והשבים שנא׳ ויטע אשל אמר ר׳ זעירא אכילה שכיבה לויה הוי אומר צדק יקראהו לרגלו. מבואר שאברהם עסק בשתי ענינים **א:** להעיר את האומות שיבואו תחת כנפי השכינה **ב:** להעיר את מדת הצדקה ע״י פתיחת האש״ל.

עוד כתב שם שבפשוטו אשל הכוונה אילן ולכ״כ לשון נטיעה, וכן ל׳ חז״ל אשלי רברבי, ומה שדרשו במלת אשל כוונו בזה לומר כי המשיל הכתוב המדה העצומה הזאת של הכנסת אורחים לאילן העושה פירות כי ע״י המדה הזאת שהיה אברהם מחזיק בה בבאר שבע נטע לנפשו בשמים אילן שיעשה לו פירות, והביא שם דוגמאות דנטיעה הכונה בשמים, עוד כתב דע״י המדה הזאת גופא זכה להיות אילן נושא פירות שיהי׳ לו בנים, כי מתחלה היה עץ יבש בלא בנים ואחר שנטע נטיעה זו שהמשילה הכתוב לעץ זכה לבנים ולכך נראה לו הקב״ה במקום אילנות זהו במקום **אלוני** ממרא ושם בישרו המלאך שישוב עץ לח ויהיה לו בן. **ומכאן שמדת הכנסת אורחים הוא סגולה לבנים.** ע״ש עוד באריכות.

הרי להדיא שכאן מתבטא המדה הגדולה של הכנסת אורחים שהצטיין בו אברהם אבינו, והרי פשוט שהכנסת אורחים שייך גם באופן שלא שייך כלל להשפיע עליו ברוחניות.

והנה בתחלת הפרשה הערנו למה התורה האריכה כ״כ בפרטי הכנסת אורחים למלאכים הרי עשה כ״כ הרבה פעמים הכנסת אורחים, וביארנו שזה מראה שע״י מצות מילה נעשה אצלו מהפכה בכל מעשיו שהי׳ בו התקשרות למעלה, ע״ש בשם שפ״א, אולם באמת אי״ז תי׳ מושלם שהרי כאן כי׳ ויטע אשל בבאר שבע וזהו עיקר מקום כתיבת הכנסת אורחים שלו וכנ״ל והתורה כתבה זה בארבע מילים, הרי שיש טעם אחר למה האריכה התורה בתחלת הפרשה, ומצאתי שעמד בזה **הגרש״ז מקלם במכתב לבנו** [**חכמה ומוסר ח״א סי׳ קנ״ב**] מתחלה העיר בשם רבו **הגרי״ס** הרי מעשה הכנסת אורחים של אאע״ה אכילה שתי׳ לוי׳ לאורחים וכל מיני מגדים, נטיעה ממש, הי׳ זאת כמה שנים, ורבבות אנשים החי׳ שם והתורה קצרה לדבר מזה ועקידת יצחק האריכה התורה פרשה שלמה ותי׳ שזה להורות כי בין אדם למקום, גדול מבין א׳ לחבירו. אבל הגרש״ז בעצמו העיר מ״ש שבתחלת הפרשה האריכה התורה בהכנסת אורחים של המלאכים וכאן קצרה תורה, ותי׳ כי אצל המלאכים באמת עצם המעשה לא הי׳ כלום, כי מלאכים א״צ אכילה והעיקר הי׳ הכוונה, ובזה הורה לנו הכתוב כי העיקר בכל דבר ודבר היא הכונה הרצוי׳, כמ״ש חז״ל **רחמנא ליבא בעי**, והגם שהכל הי׳ רק מעשה דמיון ומה יש להאריך בזה, אולם כיון שכונת אאע״ה היתה טובה זה חביב מאד בעיניו יתי׳ ורצתה התורה לגלות בזה, **כי גם כל הנחת רוח שהי׳ לו ית׳, מן מטע האשל של אאע״ה, הי׳ ג״כ רק מן הכונה הטובה שהי׳ לאאע״ה, ולא מהמעשה לבד, כמש״נ ומצאת את לבבו נאמן לפניך,** עוד באה התורה להודיע כי לא הצדקה לעני, אבל עיקר הצדקה - כונת התורה - לעצמו של הנותן, **ליטע בלבו מטע אשל, נדיבות של אאע״ה. ע״כ מדברי הגרש״ז זצ״ל.**

פרשת העקידה

הנה פרשה זו הוא מהפרשיות הכי עצומות בכלל ישראל לדורות אשר א״א להשיג גודל הנסיון שהי׳ לאברהם אבינו בענין זה וכאן נשרש כח מסירות נפש והתגברות היצר לדורות, וראה לקמן שהבאנו מדברי החת״ס שהאבות ידעו סוד הקרבנות וידעו שלא שייך בשום פנים ואופן שהקב״ה יתרצה בקרבן אדם, ואעפ״כ התבטלו לגמרי לרצון ה׳.

וכתב **בס׳ אברבנאל** דהפרשה הזאת הוא הרמת קרנם של ישראל **ולכן ראוי להפליג בה בחקירה יותר מכל פרשיות התורה** וביאר תכלית ענין העקידה דהנה אדה״ר נטה אחר תאוה הגשמית וכך הי׳ הקילקול נמשך עד נח ולכן הביא עליהם את המבול ושוב מנח עד אברהם נתרחקו כולם מדבקות ה׳ עד שרצה הקב״ה לזכות את עולמו ע״י אברהם, וכיון שעיקר עוון אדה״ר וזרעו הי׳ בתאות המשגל ושאר התאוות לכן רצה ה׳ שיימול אברהם לפני לידת יצחק כדי שיולד יצחק בקדושה וטהרה והוא וזרעו לא יהיו שטופים בזמה ולכן הי׳ יצחק צריך להיות בשיא השלמות, והשלמת ד״ז הוא ע״י שיהי׳ יצחק עצמו קרבן לה׳ שבזה הי׳ הוראה חזקה שיהי׳ וזרעו מושלים על התאוה וממילא ע״ז יהי׳ מושגח מהקב״ה שלא לפי הטבע. ע״ש באריכות.

והנה העיר **מו״ז הגה״צ ר׳ יעקב סניידערס זצ״ל** דלמה נשאר שם ״עקידה״ לדורות ע״ש דבר צדדי שהוא ההכנה להקרבה והרי העיקר הי׳ זה שהי׳ מוכן להקרבה בפועל ולא הקשירה לפני זה.

ונראה בעז״ה בהקדם מש״כ **בשו״ע או״ח סי׳ א׳ ס״ה** דטוב לומר פ׳ העקידה, ובטעם הדבר כ׳ **בב״י** והובא **במשנ״ב** דזה כדי לזכור זכות האבות לפני הקב״ה ועוד להכניע יצרו לעבוד השי״ת כמו שמסר יצחק נפשו, **ובביאור הגר״א** ציין **לרש״י יומא כח: בשם ירושלמי** שמזכירין ״עד שבחברון״ כדי להזכיר זכות אבות, ולא כתב הטעם להכניע יצרו וכנר׳ דל״ש להזכיר אבות בלי ללכת לדרכיהם וא״כ אם רוצה להזכיר זכותם בעקידה יש לו להכניע יצרו וא״צ לפרש. ועוד דלענין להזכיר זכות אבות הי׳ מספיק להגיד שתי מילים **״עד שבחברון״** כמו שהי׳ במקדש ובהכרח שאנו רוצים גם להשריש בקרבינו כח הכנעת היצר.

וכ׳ **בסדר היום בשם זוה״ק** דאין מה שיבטל מיתה מבני אדם כמו פ׳ העקידה **דע״י העקידה נעקד מדת הדין,** ועקידת יצחק טוב לכלל ישראל להזכירו בגלות בכל יום ומגין עליהם מכל גזירות רעות דיוצא בת קול ״אל תעש לו מאומה״ וכ׳ **בא״ר סי׳ א׳ אות י״ד** דכשאומר הפסוק **ויעקוד את יצחק בנו** יכוין שיעקוד הקב״ה ויקשור כל המקטרגים של כלל ישראל למעלה ושלא יקטרגו בשעת התפלה **והאריז״ל** בספר הכוונות כ׳ לאומרו בכוונה גדולה ויש עוונות שעושה האדם ובכוונת פ׳ העקידה יכופר עוונו אם שב בתשובה שלימה.

עפי״ז מיושב מה שנקרא ענין זה ״עקידה״ אף שזה הי׳ רק ההכשר להקרבה, דעיקר קשירת מדת הדין לדורות נעשה ע״י העקידה, וכן נרמז בעקידה ההתבטלות וההכנעה להקב״ה וזה מה שאנו רוצים להזכיר שנלך בדרך זה ולכן נקרא עקידה.

*קטרוגו של שטן שהביא נסיון העקידה

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו׳ [כב א]

וברש״י ״יש מרבותינו אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך **פר אחד או איל אחד**, אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו, אילו הייתי אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב״ ובמדרש **[ב״ר נה ד]** מבואר שאברהם בעצמו הרהר בדבר ואמר שמחתי ושמחתי את הכל ולא הפרשתי להקב״ה לא פר אחד לא איל אחד א״ל הקב״ה ע״מ שנאמר לך שתקריב לי את בנך ולא תעכב״ **ובגמ׳ סנהדרין פט: כתוב בקצת שינוי** ״אחר דבריו של שטן דכתיב ויגדל הילד ויגמל וגו׳ אמר שטן לפני הקב״ה רבש״ע זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן, מכל סעודה שעשה לא היה לו **תור אחד או גוזל אחד** להקריב לפניך, אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו, מיד והאלהים נסה את אברהם ויאמר קח נא את בנך״. וי״ע האם יש משמעות למה בגמ׳ נקט רק תור וגוזל ולא פר ואיל. ועמד בזה **מהרש״א** שם וכ׳ דר״ל **דאפי׳** קרבן קטן כזה שהוא קרבן דל לא הביא לפניך. וכעי״ז כ׳ בבן יהוידע ע״פ המדרש ב״ר מ״ד י״ד שכאשר אמר הקב״ה לאברהם לקחת לברית בין הבתרים עגלה עז ואיל תור וגוזל הרי הראה לו כל סוגי הקרבנות ואפי׳ הקרבן הזול ביותר מביניהם לא הביא, ובעיון יעקב שם כ׳ ג״כ דקאי על ברית בין הבתרים ובמה שביתר כל הבהמות

אבל התור וגוזל לא בתר ולזה טען השטן הרי שהבהמות היו לתכלית לחתכם לשנים בשביל כריתת ברית, אבל מה הי׳ התכלית בתור וגוזל שלא חתכם ובהכרח שהי׳ לצורך קרבן והוא לא הקריבם וזה הי׳ הקיטרוג, ולזה השיב הקב״ה אם אני אומר לו בפירוש זבח את בנך לפני הוא זובח מיד אבל התור וגוזל לא צויתי בפירוש. ועי׳ מש״כ לעיל בפ׳ לך לך שי״א שגם הבהמות עשאו כקרבן וכן העופות ומה שלא בתרם היינו לאחר שחיטה.

*כל סעודת המלאכים הי׳ רמז לקרבנות

והשל״ה הק׳ [תורה אור אות י״א] ביאר ע״פ מה שהקדים שעל הצד שהבין אברהם שאורחיו הם מלאכים אז כל הסעודה הי׳ שייך לעניני קרבנות ״אל הבקר רץ אברהם״ שייכא למש״כ **במדרש [ויק״ר כא יא]** עה״פ שור או כשב או עז כי יולד **[ויקרא כב כז]**, שור זה אברהם דכתיב ׳ואל הבקר רץ אברהם וגו׳ ומה שזירז אברהם את שרה להכין שלש סאים קמח סלת היה כנגד מנחה, וחמאה וחלב הי׳ בסוד יין לנסך, כי חלב מצד החסד ויין מצד הדין וכאן הי׳ התעוררות הכל מצד חסד אברהם. **[עי׳ זהר ח״ג ד. פרדס רמונים שער כ״ג פ״ח ערך חלב ושם פ״י ערב יין]** ובזה א״ש למה לא הביא את הלחם בסוף ע״י שנטמא, איך הוא מחמיר על אחרים שיאכלו חולין בטהרה, אולם להנ״ל א״ש כי כיון שהם בסוד קרבן פשיטא שאסור להקריבם כי קדשים הוא ולא נעשה על טהרת קודש. וענין זה רמזה רמב״ן במה שתי׳ למה הביא אברהם כ״כ הרבה לחם שהי׳ זה בסוד קרבן שראשון ראשון מסתלק, והו״ל כמרבה עולות במזבח. ע״ש שהביא מה שהי׳ אצל מנוח, ואברהם ידע שאין מלאכים אוכלים ולא הי׳ כוונתו להאכילם רק שהי׳ זה לשם המיוחד שנתגלה אליו, דע״י הסתלקות המאכל יבא יבא אליהם תוספות שפע וברכה, ויתעלו אל אצילות, והאצילות יתעלה ויתייחד עם הסיבה ראשונה, כענין שאמרו במלאך מנוח.

עפי״ז פי׳ השל״ה מה הי׳ קטרוגו של שטן כאן לפני העקידה שאף שבשעת בשורת יצחק הקריב לשם המיוחד וכמשנ״ת, מ״מ ההתחלה הי׳ ע״י מלאך והי׳ לו להביא גם קרבן לפניך, ולזה דקדק השטן במלת ״לפניך״ כלומר להקדים בראשונה לשם המיוחד בלי אמצעים, ורק אח״כ להוריד ההשפעה אל הכוחות הרוחניות. [וכמשנ״ת סדרי ההשפעה בזוה״ק פנחס ח״ג רמא. ע״ש שהביאו באריכות]

ועי״ש עוד שכ׳ דבר נפלא שבסופו של דבר לא הי׳ משהו נגד מנחה בסעודה עם המלאכים שהרי הלחם נטמא, וכן יצחק שנעשה עולה מכח הקטרוג ג״כ לא מצינו שהי׳ מנחה רק שה לעולה. ולזה א״ש שיצחק הוא זה שתיקן תפלת מנחה הגם שכל תפלה היא מנחה שלוחה לה׳ ולמה רק תפלה זו נקראת מנחה אלא שאמר יצחק מה זה יש כאן עולה ולא מנחת סולת, עמד ותיקן תפלה שתהיה במקום מנחה, וע״כ נקראת תפלת מנחה. ורמז לדבר ׳ונפש כי תקריב קרבן מנחה׳ **[ויקרא ב, א]**, היינו יצחק שמסר נפשו.

*למה באמת לא הקריב אברהם קרבן

אחרי שביארנו קטרוגו של שטן עלינו להבין מה באמת התשובה למה לא הקריב אברהם קרבן עבור לידת יצחק, וכ׳ שם **השל״ה** וכ״כ **בבן יהוידע סנהדרין שם** בשם בנו ר׳ יעקב שכיון שאברהם מל את בנו בן שמונת ימים חשב שזהו הקרבן כי אין לך קרבן גדול מזה, הן המילה שמל את יצחק בנו, הן המילה שמל אברהם את עצמו, וכמ״ש באמת **בזוה״ק ח״א צד:** כי המילה היא כמו קרבן. ובנוס״א שמעתי **מפי הג״ר אליהו דיסקין שליט״א** משל לאחד שבנה בנין מפואר להכנסת אורחים לעניים ועשה סעודה בחנוכת הבית ולא הזמין עניים, שלא שייך בזה קיטרוג שכל סבת הבנין הוא בשביל העניים, וא״כ ה״נ באברהם כל עיקר סעודתו ביום הגמל את יצחק הי׳ על שזוכה לגדל בן שיקריב את כל חייו להקב״ה. ועד״ז כ׳ בבן יהוידע שם שחשש אברהם אם יקריב קרבן יתפרש שעיקר שמחתו הוא עבור טובת עצמו ולזה מקריב קרבן להודאה להקב״ה, אבל אברהם לא כוון טובת עצמו כלל רק כל עיקר הנאתו בבנו הוא שמייחדו להקב״ה כל ימי חייו וא״כ אין מקום לקרבן.

ובספר סנהדרי קטנה על סנהדרין פי׳ שהרגיש אברהם שהטובה הוא כ״כ עצומה עד שקרבן לא נחשב כלל תשלום עבור זה, ובבחינת **מה אשיב לה׳ כל תגמולוהי עלי** וכמ״ש **״בַּמֶּה אֲקַדֵּם ה׳ אִכֹּף לֵאלֹהֵי מָרוֹם הַאֲקַדְּמֶנּוּ בְּעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה: הֲיִרְצֶה ה׳ בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרִבְבוֹת נַחֲלֵי שָׁמֶן הַאֶתֵּן בְּכוֹרִי פִּשְׁעִי פְּרִי בִטְנִי חַטַּאת נַפְשִׁי: הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה ה׳ דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ״ [מיכה ו ו-ט]**.

***דרשת אברהם אבינו בסעודת הגמל את יצחק**

ולדבריו י"ל עוד דזה הי' עיקר דרשתו בסעודת הגמל את יצחק שפתח במילים מה אשיב לה' וגו' במה אקדם לה' וגו' והמשיך שבדוקא אינו מקריב קרבנות להראות שעיקר הנחת רוח שיש לתת להקב"ה הוא עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת ואל ישלה אדם את עצמו שהוא יוצא יד"ח בהבאת קרבן.

***טעותו של אחשורש במה שעשה זכר לקרבנות**

והנה י"ל עוד שלעומת סעודת אברהם שהראה שעיקר נח"ר להקב"ה איננו דוקא הקרבנות, הי' סעודת אחשורוש שחזינן שלבש בגדי כהונה והשתמש בכלי קדש ועשה כל מיני ענינים לרמז לקרבנות ומשרתיו נקראו ע"ש הקרבנות כרשנא שתר אדמתא תרשיש וגו' עי' מגילה יב: ושם כ' עוד עה"פ והשתיה כדת היינו כדת של תורה אכילה מרובה משתיה כמו אכילה ושתיה של מזבח פר ושלושה עשרונים סולת לאכילת המזבח וחצי ההין יין לשתיה, וצ"ע למה רצה לשנות ממנהג העולם שיהי' סעודתו דוגמת אכילת המזבח, וביאר **הכלי יקר פ' תצוה [שמות כח לט]** שאחשורש ידע שכל מקום שיש סעודה גדולה השטן מקטרג כמו שקטרג בסעודת אברהם, ופחד שמא יקטרגו על סעודתו במרום "כלום הקריב מכל הסעודה לגבוה פרים או תורים" לכן טעה בדמיונו לומר שיהי' כל הסעודה מתוקן מעין סעודות המזבח ונרצה לו לכפר עליו כאילו הקריב ממש על המזבח, ולכן לקח כלי הקודש, ונתלבש בבגדי כהונה, ועשה אכילה מרובה משתיה, וקרא לסריסיו שמות על שם הקרבנות, כי חשב שכל זה יעלה לו לרצון כאילו נעשה הכל על המזבח ממש. **עי"ש בכלי יקר באריכות.** ולדרכינו טעותו של אחשורש הי' שלא ידע מה שכתוב בנביא הירצה ה' באלפי אלים וגו' הגיד לך אדם מה טוב וגו' שכ"ז שאין האדם מתקן מדותיו ואין הוא עוסק בחסד וכל סעודתו הוא ההיפך הגמור מצנע לכת אז לא יעזור לו כלום להביא קרבנות שזה הכל רק חיצוניות.

***מה שחיכה השטן לקטרג אחרי שנים רבות**

והנה אם נעשה חשבון נראה שקטרוגו של השטן הי' שנים רבים אחרי סעודת אברהם וכפי שהעיר **מהרש"א בסנהדרין פט:** שהרי הסעודה שעשה אברהם ביום הגמל את יצחק הי' כשהי' יצחק בן שנתיים **[רש"י לעיל כא ח]** והעקידה הי' בהיות יצחק בן ל"ז שנים **[רש"י לקמן כה כ]** והקיטרוג של השטן הי' מיד לפני העקידה, כמבואר בגמ' שהנסיון הי' **מיד** אחרי קטרוגו של שטן, וכפי שדקדק **בתורת חיים סנהדרין שם, [אולם עי"ש מהרש"א עוד מהלך שלפ"ז הי' קיטרוג השטן מיד אחר הסעודה]** ומה שלא קטרג השטן מיד כ' **בבן יהוידע שם** שידע השטן שמיד שיקטרג ינסה הקב"ה את אברהם בעקידה וכשיצחק קטן לא יוכל להתנגד ויעמוד אברהם בנסיון וישחוט את יצחק ויתן לו הקב"ה אח"כ עוד בן וישאר לו זכות העקידה לדורות, לכן המתין שיהי' יצחק בן ל"ז ויוכל להתנגד ולא תהי' להם זכות עקידה לדורות, אולם לא חשב שיצחק גם יפשוט את צוארו כרצון ה', ומעתה ע"י שהמתין קלקל לעצמו יותר שעכשיו יש בזכות העקידה גם העוקד אברהם וגם הנעקד יצחק **והוא הדבר אשר צועקים ישראל לפני תקיעת שופר עוקד ונעקד על המזבח.** [43]

***תיכף לנטילה ברכה מסלק קיטרוגו של שטן**

והנה בעיקר קטרוג שטן על סעודה יש לנו לדעת דזה נוגע גם אצלינו בכל סעודת פת שאנו אוכלים, דהנה איתא **בירושלמי ברכות פ"א ה"א** שלשה תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה תכף לנטילת ידים ברכה תכף לגאולה תפילה... וכל מי שהוא תוכף לנטילת ידים ברכה אין השטן מקטרג באותה סעודה" וכ' **הטור סי' קס"ו** דמירושלמי זה מוכח דמש"כ גם בבבלי תיכף לנט"י ברכה קאי על מים ראשונים, ולא כשאר ראשונים שכתבו דקאי על מים אחרונים דמה שייך קיטרוג כשכבר אכל מאי דהוה הוה, ואכן **אביו הרא"ש** הקפיד גם במים ראשונים לא להפסיק ולא לדבר ואם הי' מיסב עם אחרים הי' מקפיד ליטול באחרונה כדי שלא יצטרך להפסיק כלל. וכ"פ **בשו"ע שם ס"א דיש ליזהר בזה,** אולם **הגר"א בשו"ע שם** כ' דכל ההוכחה מירושלמי הוא רק אי גרסינן שלא יקטרג השטן באותה סעודה היינו בשעת הסעודה, וחזינן שכן

---

[43] כוונתו לפיוט מאד מרגש שאומרים הספרדים לפני תקיעת שופר מתוך רגש רב ובכיות עצומות ואצלם זה השיא של כל ר"ה, הפיוט מפרט כל סדר העקידה מתוך רגש איך שאברהם ושרה ויצחק מדברים זה לזה, וכל בית מסתיים עם המילים העוקד והנעקד והמזבח, נתחבר ע"י הרב יהודה אבן עבעס בתקופה של הרמב"ם בעקבות מה שבנו סר מן הדרך, וע"ע **בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' פ'** מה שכותב השואל וז"ל "תודה לקל לאחר תקופה ארוכה של תהיה וטעיה, קרבני המקום יתברך שמו לעבודתו בקיום תורה ומצות וזה כשנה שנתקרבתי לברסלב. בהיותי בבומבי הודו, אחר טלטולים רבים של כמה שנים בין עובדי ע"ז שונים ומשונים ר"ל הגעתי לבית כנסת ערב ר"ה תשל"ו **כששמעתי את הפיוט עוקד והנעקד והמזבח פרצתי בבכי רב ואז החלטתי שאין לי מקום אחר כי אם ביהדות,** למרות שלא היה לי מושג מה זה יהדות ושמתי פעמי לבוא לארצינו הקדושה".

הבין הטור שהעתיק דברי הירושלמי "שלא יהא ניזוק באותה סעודה" אבל בדעת שאר ראשונים י"ל שגרסו שאין השטן מקטרג **על** אותה סעודה היינו שלא יבוא השטן לקטרג אחר שכבר אכל, וסמך לדברי הגר"א מה שכתבנו לעיל שגם כאן בסעודת אברהם הי' קטרוג השטן אחרי שנים רבות וא"כ גם אצלינו יש לנו לחוש שאם לא נסלק את הקיטרוג תיכף, יכול להיות שיקטרג רק אחרי שנים רבות.

ויש להבין באמת איזה קטרוג יכול השטן לקטרג על סעודות שלנו, ואיך יהי' זה מתוקן בזה שמסמיך נטילה לברכה, וי"ל שעיקר קיטרוג השטן היא שחושב רק למלא כריסו ואין הוא מרגיש הכרת הטוב להקב"ה, ולזה אם מיד כשמזדמן האפשרות לברך להקב"ה הוא ממהר לעשות זאת ללא שהי' וללא הפסק הוא מראה בזה שעיקר מחשבתו ורצונו הוא להודות להקב"ה.

כוונת הקב"ה בציווי והעלהו

והעלהו שם לעולה [כ"ב ב']

יש לחקור, האם באמת התכוון הקב"ה בציווי שיהי' כאן שחיטה והקרבה ממש, או דבאמת מעיקרא לא הי' הכוונה רק להעלאה גרידא, רק שאברהם טעה לחשוב שהכוונה להקרבה.

הנה פשטות הדברים הוא דבציווי והעלהו שם לעולה, הי' מונח רק העלאה גרידא, דרש"י עה"פ כי עתה ידעתי כ' דאברהם אמר "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קך נא את בנך עכשיו אתה אמר לי אל תשלח ידך אל הנער א"ל הקב"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה **כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה לא אמרתי לך שחטהו אלא העלהו אסיקתיה אחתיה**" הרי דעיקר כוונת הקב"ה מעיקרא הי' רק על העלאה רק שאברהם הבין דהכוונה להקרבה.

אולם **בתענית ד.** איתא אשר לא צויתי ולא עלתה אל לבי זה יצחק בן אברהם, וברש"י אע"פ שצויתי לו מעולם לא עלתה על לבי לשחוט בנו אלא לנסותו מפני קטגורו היינו שטן וגו' והבין **השפ"א שם** דהכוונה דבאמת צווה הקב"ה על השחיטה, אלא שלא עלתה על לבו שיהי' כן רק לנסותו ודקדק כן השפ"א מתפלת גשם הורה "זכור הנולד בבשורת יקח נא מעט מים **ושַחְתָּ להורו לשחטו לשפוך דמו כמים**" מ' דהי' הוראה לשחטו ממש, וכ' שפ"א דאולי הם מדרשים חלוקים.

ע"י מסירת נפש נחשב כהקרבה ממש

והנה **בשו"ת חת"ס או"ח סי' ר"ח בתשובתו למהר"ץ חיות** כשמרחיב בגודל נסיונו של יצחק דהי' לו להאמין לאברהם בלי שישמע מהקב"ה, כ' דענין הנסיון הי' דהרי אברהם ויצחק היו חכמים גדולים והשכילו וידעו היטב סוד הקרבנות וידעו דלא יתכן כלל בשום פנים ואופן בעולם שיתרצה הקב"ה בקרבן אדם, דא"כ כבר הי' מקריב את ישמעאל או אפי' יצחק בנו. וכשאמר לו הקב"ה והעלהו שם לעולה א"כ ע"כ יאמר שטעה בהשכלתו, ומכיון שטעה אפשר כי הכל טעות במה שהתקוטט עם בני דורו על האמונה, ולא יעלה על הדעת שמא אמר הקב"ה רק העלהו ולא להקריבו, דאין דרכו של הקב"ה חלילה לדבר בלשון שיטעה בו הנביא, ואברהם הבין שהלשון העלהו לעולה הוא לשון עולה ממש שהוא כליל לה', ומ"מ בתום לבבו לא הרהר כלל, אע"פ שהי' חוץ להיקש הסוד שהבין מן הקרבנות.

והאמת בזה דוודאי הי' יצחק עולה כולו כליל כי בן אדם שנותן נפשו לשחיטה והקטרה בלי שום ציפוי שימלט נפשו הרי נפשו כולו כליל להשי"ת ולא דמי לקרבן בהמה שצריך הפשט וניתוח וכליל לאישים ורק אז תעלה לריח ניחוח, אבל לא כן נפש האדם בחיים חיותו נדבק להקב"ה ע"י מחשבתו ובתנאי שיהי' מסירת נפש ממש, וא"כ היינו והעלהו לעולה והרי העלהו והי' עולה, ואע"פ שזה דבר פשוט לכל מבין ומשכיל מ"מ העלים הקב"ה מחשבה זו מאברהם ויצחק אע"פ שהיו חכמים גדולים כי לולא שהעלים מהם סברא זו לא הי' מסי"נ שלמה כי ידע שלא ימות ע"כ לא הבינו תוכן המעשה רק אח"כ". **עכ"ד החת"ס.**

ולדבריו יוצא דבאמת כוונת הקב"ה על הקרבה ממש, אבל לא בפועל רק ע"י מחשבה רק זה הי' יתכן רק ע"י שאברהם יחשוב שהכוונה להקרבה בפועל ממש, ואז יהי' נחשב כאיל ונעשה כן בפועל.

דיני ההקרבה לא הי׳ מפורש

ובבריסק אומרים ביאור בשם הגר״ח זצ״ל [44] בהקדם שהק׳ שאיך יתכן דאברהם שהי׳ נביא לא יבין דברי הנבואה, ועוד הרי זה הי׳ נסיון ואיך יתכן דהי׳ נסיון רק לפי טעותו, עוד יש לשאול למה רק אחרי העקידה שאל אברהם הסתירה בדברי הקב״ה. עוד יל״ע מה זה והעלהו לעולה הרי לעולה יש הרבה דיני הקרבה.

וביאר הגר״ח, שבוודאי עיקר הציווי של העקידה הי׳ רק על ההעלאה ע״ג המזבח ולא יותר וכדכתיב והעלהו שם לעולה, והיינו שצריך לקיים בו העלאה של קרבן, אלא שסבר אברהם דכדי שתתקיים ביצחק העלאה בתורת קרבן מוכרח מזה שצריך לשחטו ולקיים בו את כל העבודות של קרבן, ואה״נ דלא הי׳ ציווי מיוחד על שחיטה וזריקה רק דממילא הי׳ מוכרח לקיים דיני הקרבה, אלא שע״י הדיבור דאל תשלח ידך אל הנער חל ביצחק חלות דין הפקעה על ההקרבה שבו מכאן ולהבא, והתחדש בזה שהתקיימה בו העלאה של קרבן בעצם ההעלאה גם בלי דיני הקרבה.

והנפק״מ בזה הוא, שאם בעיקר הציווי הי׳ להקריבו כקרבן ושצריך לעשות בו כל עבודות הקרבן, א״כ כשבא הדיבור אח״כ דאל תשלח ידך אל הנער הי׳ זה הפקעה מעיקר הציווי שנצטוה ונמצא שלא קיים אברהם כלום, אבל כיון שהציווי הי׳ רק להעלות רק שממילא מוכרח לקיים בו דיני הקרבה, א״כ כשבא הדיבור אח״כ אל תשלח ידך אל הנער לא הופקע רק מדיני ההקרבה מכאן ולהבא ונמצא דההעלאה בשעתה הוי שפיר העלאה של קרבן ושפיר קיים אברהם הציווי של והעלהו שם לעולה.

ומיושב גם למה לא שאל אברהם רק אחרי העקידה, ע״פ **מה שהגר״ח אמר בדרשה כשנעשה הרב בבריסק** שהחסידים שואלים על הליטוואקעס שהם מקשים תמיד קושיות על התורה, וביאר דאין אנו שואלים קושיות עה״ת דאם הי׳ קושיא עה״ת באמת הי׳ אסור, רק הקושיות הם ג״כ עצם התורה, ותורה גופא נמסר בצורה כזו. והנה בברייתא דרי״ש שנינו דשני כתובים המכחישים זא״ז עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, ואמר הגר״ח דלפני שיש כתוב השלישי לא נגמרה המדה ואסור להקשות סתירה, דהוי קושיא על התורה רק אחרי שנאמר הכ׳ השלישי וניתן לידרש אז כבר הותר להקשות סתירת הפסוקים דהם עצמן תורה.

ולפ״ז י״ל דכאן הי׳ ג״כ שני כתובים המכחישים ״כי ביצחק יקרא לך זרע״ לעומת ציווי של והעלהו, דהרי בהעלאה גופא הי׳ מונח דיני הקרבה, אבל כיון דעדיין לא ניתן כתוב השלישי אסור להקשות, אבל אחרי שא״ל הקב״ה אל תשלח ידך אל הנער הרי הופקע ממנו דיני הקרבה, ומעתה מתקיים הציווי של העלאה גם בלי דיני הקרבה, וא״כ יש כתוב שלישי להכריע הסתירא ולכן שאל רק עכשיו. והכרעת הכתוב השלישי היה שנתקיים הציווי של והעלהו ע״י העלאה בלבד. [45] **עכ״ד הגר״ח.**

ומבואר לפ״ז דמעיקרא הי׳ ציווי הקב״ה על העלאה שנכלל בזה דיני הקרבה ג״כ, ושוב אח״כ החזיר הקב״ה הכוונה שיהי׳ רק בתורת העלאה גרידא אבל זה הי׳ רק אח״כ אבל מתחלה הי׳ באמת המכוון להקרבה בפועל. [46] והוסיף ידידי **הרב אלעזר חיים ליבערמן שליט״א** דיתכן דהא דהי׳ צריך שיהי׳ מעיקרא המכוון על הקרבה דרק אז יהי׳ על ההעלאה תורת העלאה, דהחפצא של העלאה היא ע״מ להקטיר וכמאמר הגר״ח ד״העלאה תחלת הקטרה״, אבל אילו הי׳ הציווי על העלאה בלבד אין לזה תורת העלאה.[47] **והגרי״ז** יישב עפ״י ביאור הגר״ח מה שנשאר על יצחק דין **עולה תמימה** ולא הי׳ נעשית מצוותו כיון שמעיקרא הוקדש לשם עולה עם דיני הקרבה וזה מעולם לא נתקיים.

עכ״פ לד׳ הגר״ח מיושב קו׳ השפ״א מתענית ד. דמבואר דנצטווה על השחיטה, וא״ש נוסח הפיוט **הורה** לשחטו לשפוך דמו כמים ובאמת לא כ׳ צוה

---

44 יש בזה כמה נוסחאות, **ראה בחי׳ הגרי״ז סטנסיל, רשימות תלמידים, חי׳ הגרמ״ד עה״ת, שיעורי ומשנת רבינו מאיר הלוי, ועוד.**

45 **העיר ידידי הרב אהרן הכהן ארנטרוי שליט״א,** דהרי לא הי׳ זה עדיין כתוב בתורה רק נבואה שקיבל מהקב״ה וכי ע״ז הי׳ יכול לעשות דרשות די״ג מדות, עו״ק דהרבה פעמים שואלים סתירות בין פסוקים ומיישבים גם בלי פסוק שלישי, וגם שואלים סתם קושיות על פסוקים ומחפשים פשט והקושיות הם עצמם תורה וא״כ למה יגרע סתירות שני פסוקים, עוד צ״ע דמשמע דגם אחרי ששמע אל תשלח ידך הי׳ לו באמת קשה מה הי׳ כוונת הקב״ה בוהעלהו, וא״כ עדיין אין לו כתוב שלישי שמיישב הסתירא, וצ״ל שיש כתוב שלישי רק שלא הבין איך לעשות ההכרעה ע״י כתוב שלישי זה.

46 **בחבצלת השרון** כ׳ דזה סותר לדברי החת״ס הנ״ל דהקב״ה נתן לו להבין ולטעות שכוונתו להקרבה ממש, אבל להגר״ח הרי לא טעה כלל דהכוונה הי׳ רק להעלאה אבל ע״י ההעלאה דינו להקרבה,

47 **וכ״כ בקיצור בשיעורי רבינו מאיר הלוי.**

ד״ל שהי׳ בגדר הוראה והבנה היוצאת מוהעלהו ואח״כ התבטל הוראה זו.

האם דיני עולה דיצחק הי׳ כקרבן בהמה

עוד יש לחקור בעיקר פ׳ עקידה דגם על הצד שהי׳ כאן מכוון להקרבה בפועל, או מצד הקב״ה או לפחות לפי הבנתו, האם הי׳ באמת כמו קרבן רגיל עם כל דיני קרבן, או דהי׳ לו גדרים אחרים, שלא כמו שאר קרבנות של בהמה כיון דסו״ס הוא קרבן אדם. והנה למעיין בספרי רבותינו האחרונים יראה דדנו בהרבה הלכות קרבן ואיך זה מתאים עם פ׳ עקידה ותלוי בזה אי הי׳ לו דין קרבן ממש.

דין כלי שרת וארבע עבודות

והנה מצינו מקור אחד בחז״ל [48] שהוכיחו מעקידת יצחק מקור לדין קרבן בהמה, והוא **בזבחים צז: ומנחות פב:** דילפי׳ דין שחיטת קדשים בכלי ולכמה ראשונים בכלי שרת דוקא [עי׳ תוס׳ ריש איזהו מקומן וחולין ג.] ממה דכתיב וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת, ואמרי׳ דהתם עולה הוא דכתיב ויעלהו לעולה תחת בנו. [49]

ובאמת יל״ע למה הביא הקרא דמיירי באיל ולא הביא הפסוק והעלהו שם לעולה או ויבקע עצי עולה. ויתכן דלולא פסוק זה היינו אומרים שלא הי׳ עולה ממש כמו קרבן בהמה, לזה הביא מויעלהו לעולה תחת בנו ופירש״י שם במ״ש תחת בנו שעל כל עבודה הי׳ אומר יה״ר כאילו בני שחוט כאילו בני זרוק הרי מבואר, דבאמת רצה לעשות ד׳ עבודות ממש ביצחק, [50] ולכן מה שעשה לאיל הי׳ נחשב ממש כאילו עשאו ליצחק וכיון שהאיל הוא וודאי עולה ממש ה״נ יצחק. שו״ר כדברים האלה בשם **מרן הגרי״ז [במשמר הלוי כאן ובס׳ תורת זאב להגרז״ד צצי׳ק].** וביתר ביאור, דדיני הקרבה של יצחק עברו על האיל וזה הביאור תחת בנו דהיינו ממש כאילו הקריב יצחק דעל האיל הי׳ דיני ההקרבה של יצחק. [והביא במשמר הלוי שחכ״א שאל שזה סותר לנתב׳ לעיל בשם הגר״ח דלא הי׳ ציווי על השחיטה רק על עצם ההעלאה רק **דממילא** חלו עליו דיני עולה, ולהמבואר בדברי הגרי״ז דלולא הפסוק היינו מחלקים בין קרבן אדם לקרבן בהמה א״כ מנ״ל דאדם שהוקדש לעולה דינו בשחיטה וי״ל.]

אולם **במשחת שמן להגרח״ש קויפמן זצ״ל סי׳ כ״ח** דחה שאין ראי׳ משם דמנ״ל שהי׳ באמת עושה כן ביצחק, והוכיח להיפך מפיוט דגשם שהבאנו לעיל ״ושחת להורו **לשפוך דמו כמים**״ והרי מבואר **בפסחים ט״ז.** דדם קדשים אינו נשפך כמים ומוכח דלא הי׳ אמור לעשות בו קבלה וזריקה כלל.

פסול מום

והנה גם פסול מום משמע דהי׳ אצל יצחק מדנקרא עולה **תמימה**, וגם מדא״ל הקב״ה אל תעשה בו מאומה שלא הניחו לעשות מום ומבואר במפרשי מדרש דהיינו מום הפוסל בקרבן וכן הוכיח **האמרי אמת** ממש״כ **במדרש נ״ו ה׳** דבשעת בניית המזבח החביא את יצחק כדי שלא יזרוק עליו השטן אבן ויפסלנו מקרבן, אלא שהק׳ דבלא״ה נעשה בו מום ע״י המלאכים שבכו ונשרו דמעות מעיניהם ונעשה סומא ותי׳ דנעשה סומא רק לעת זקנתו או דאם עלו לא ירדו.

דין הפשט וניתוח - מלח - נסכים

ועיין **שפ״א זבחים קטו: ד״ה עולה תנאי** דהק׳ למה לא נוכיח אי הי׳ הפשט ונתוח בעולה לפני מתן תורה מיצחק שלא הי׳ עושה לו הפשט וניתוח, דא״כ לא הי׳ מעלהו מעיקרא לשחיטה על המזבח כשבין כך יורידנו אח״כ ותי׳ אולי קרבן אדם שאני. ומאידך יש להעיר ממה שכ׳ רש״י לקמן פסוק י״ג דעל כל עבודה באיל הי׳ אמר כאילו היא עשוי׳ בבני ואמר **כאילו בני מופשט**, והלא אין הפשט וניתוח בבני נח, וכן שאל **הג״ר וולוול צציק זצ״ל** את **מרן הגרי״ז** והשיב כי אילו של יצחק הי׳ לו דין קרבן ישראל ולא קרבן של בן נח וראי׳ **מנדרים י:** כאימרא **ובתוס׳** שם דקאי על אילו של אברהם אבינו ומדמהני התפסה מבואר דהי׳ דינו כקרבן ישראל דבבני נח ל״ש קדו׳ קרבן שיוכל להתפיס בהם.

עוד העיר שפ״א [**הובא בליקוטי יהודה**] דלמה לא הי׳ מלח **והפני מנחם** [**שם**] **העיר** דלא הביא נסכים עי״ש מה שפלפל בזה אולם עי׳ **פרקי**

---

48 אבל מה שאמרו **בתמיד לא:** והובא **בשבת נד.** דעקדו יד ורגל דקרבן תמיד כעקידת יצחק בן אברהם, אצ״ל שהוא גדר ילפותא מעיקר הדין רק דזה לעורר זכות עקידת יצחק, **ובהגהות דברי חנוך על ספר גן רוה פ׳ וישב** הביא זה כדוגמא **להרבה דברים** שלמדו חז״ל מעקידת יצחק להלכות קרבנות, ולכן הוכיח גם מאילו של אברהם דבהמה שנעשה ע״י ספר יצירה כשר להקרבה, והראי׳ מאילו של אברהם יתכן דזה ראי׳ כיון שזה הי׳ קרבן גמור אבל אינו מוכח לומר דכל ההלכות בקרבן יצחק הי׳ כקרבן רגיל.

49 וכבר העירו **תוס׳ שם** ממה **דבחולין ט״ז.** ילפי׳ מכאן דין שחיטת חולין בתלוש עי״ש.

50 והעיר **בשיעורי רבינו מאיר הלוי** דלא מצינו כלי קיבול לדם, ואין לומר שהי׳ עושה כלי מהעצים דהרי העצים הוקדשו קדוה״ג לעולה ע״י עצם הביקוע כדהביא שם מהגרי״ז. ואי נימא דלא הי׳ עושה ד׳ עבודות א״ש.

דר״א פל״א הבאנו לקמן שאכן הביא מנחות ונסכים, וגם בזה הי׳ אפשר לדון דקרבן אדם שאני.[51]

אין תמות וזכרות בעופות

והנה מרן **הגרי״ש אלישיב זצ״ל** אמר פעם בשיעור [**נדפס בשיעורי ברכות י.**] בשם **מהר״י אסאד** [**שו״ת יהודה יעלה חו״מ רמ״ט**] להקשות אי בת יפתח היתה עולה ממש הרי אין נקיבה בעולה ותי׳ מהר״י אסאד דכמו דאין תמות וזכרות בעופות ה״ה בקרבן אדם דסו״ס אינו בהמה, ושאלו **הג״ר אליהו דיסקין שליט״א** דא״כ למה ביצחק מבואר דהי׳ פסול מום, הרי אין תמות וזכרות בעופות וא״כ ה״ה אדם ומה שייך חסרון מום, ענה הגריש״א בבת צחוק על פניו ״**אני רואה שלקחת קושיית מהר״י אסאד ותירוצו ברצינות, אם הקושיא הי׳ קושיא הי׳ התי׳ תי׳ מצויין אבל באמת קו׳ מעיקרא ליתא הרי זה קרבן אדם ואטו אדם הוא מין קרבן, והרי בכלל פסול להעלות אדם על המזבח שאינו בר הקרבה כלל ומה שייך פסול נקיבה במה שאינו קרבן כלל״** הרי דנקט הגריש״א דבכלל אין לדון בו גדרי קרבן רגיל.

וצ״ע על הצד לומר דקרבן אדם שאני הרי זה גמ׳ מפורשת שלמדו דין כלי שרת מעקידה, אולם כבר נתבאר לעיל דהגמ׳ דקדק רק ממה ששחט האיל תחת בנו, **והג״ר יוסף שרייבר שליט״א הציע** דיתכן דרק מה שמצינו בפסוק מפורש כמו מאכלת ואש ועצים וכדו׳ זה נתגלה דהי׳ לו דיני עולה אבל מה שלא כ׳ א״א לחדש. **והרב אלעזר חיים ליבערמן שליט״א** חילק בכ״ז דכל מה שהוא דין כללי בכל הקרבנות כמו כלי שרת ודי׳ עבודות ומלח זה הי׳ צריך גם ביצחק, אבל דין פרטי שיש בזה חילוקים בין הקרבנות שוב אין לחדש כן באדם. וי״ע.

ביאור הדין ודברים בענין העצים והאש

ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וגו׳ ויאמר הנה האש והעצים ואי׳ השה לעולה: [שם ו- ז׳]

י״ע למה עצי העולה שם עליו והאש והמאכלת לקח בידו, וי״ל ע״פ משי״כ **הר״ר העשיל בחנוכת התורה החת״ס וגן רוה והגרי״ז ועוד**, בטעם שרק עכשיו שאל יצחק אי׳ השה לעולה, כיון דעד עכשיו חשב שהוא העולה, אבל מדשם עליו העצים והרי אסור להשתמש בקדשים וכמו דפריך **פסחים ס״ו**: על הסכין ששמו על הקרבן פסח, מזה הבין שאינו העולה, וע״ז השיבו דעדיין לא הקדישו [52] עד שהגיע להר המורי׳ וכמו שעשה הלל בפסחים שם, אולם **בחי׳ צפנת פענח עה״ת** כתב דבאמת כבר הקדישו מקודם אבל לצורך עבודה מותר כמבואר **בתוס׳ שם בשם ירושלמי** לענין הסכין, אולם זה א״ש רק לד׳ הירושלמי אולם לד׳ הבבלי שם דס״ל דאסור לתת הסכין עדיין צ״ע, וצ״ל דכ״ז בסכין שהוא רק מכשיר, אבל עצי העולה הם יותר חלק מעצם הקרבן ולכן מותר, ולכן שם עליו רק העצים.

אבל עדיין צ״ע מ״ש האש מהעצים, עוד י״ל דמ׳ דלא ראה יצחק הסכין, ששאל אח״כ הנה האש והעצים ואי׳ השה לעולה, ולא שאל על הסכין, ותי׳ **דו״ז הג״ר בצלאל זצ״ל** [53] **ע״פ משי״כ בפתחי תשובה יו״ד סי׳ ל״ו** שלא יראה הסכין לבע״ח משום צער בע״ח ולכן החביאו שלא יראה יצחק ויפחד, [שו״ר כן **במהרי״ל דיסקין**] וצ״ע הרי כתיב שלקח בידו האש והמאכלת מ׳ ששניהם ביחד בידיו, וגם׳ ק׳ למה יפחד מן הסכין יותר מן האש.

האש שלקח אברהם

עוד י״ל בענין האש, דמתחלה כ׳ דבקע עצי עולה ולקחם ולא כתוב שלקח אש, רק אח״כ כ׳ ויקח בידו את האש ואת המאכלת, ושוב יצחק שואל הנה האש והעצים, ואח״כ בשעת העקדה לא הוזכר האש, ועוד כמה דברים צ״ע. **א:** ל״ל ללכת עם האש עד שיגיע להר הרי יכול להצית אש במקומו ע״י אבנים [**ובאילת השחר** נדחק דבאמת לאו דוקא אש והכוונה לאבנים] **ב:** למה נקט **ה**אש בה״א הידועה. **ג:** מה נעשה עם האש בשעת העקדה, דדוחק לומר שכבר הצית האש על העצים לפני ששם יצחק עליו כיון דלא הוזכר בקרא, ועוד דהי׳ לו לחשוש שיעשה בעל מום לפני שיצליח לשוחטו.

ועמד בשאלה זו האחרונה **דו״ז הג״ר בצלאל זצ״ל** והראה **דבפרקי דר״א פל״א** איתא וז״ל ״וקשר שתי ידיו ושתי רגליו ועקדו ע״ג המזבח ואמץ את שתי זרועותיו ואת שתי ארכובותיו

---

51 ובהגהות **דברי חנוך על ס׳ גן רוה** דן למה לא עשה **סמיכה** ותי׳ דבלי ציווי יש חשש עבודה בקדשים.

52 **באילת השחר** דן מנ״ל שהי׳ ביכולת אברהם להקדישו הרי אינו בעלים, ובכלל מנ״ל שהי׳ צורך להקדישו ותלוי בנדון לעיל בהגדרת קרבן אדם.

53 **בצל הקודש עמ׳ קנ״ד.**

עליו וערך את האש ואת העצים ושלח ידו ולקח את המאכלת וככהן גדול הגיש את מנחתו ואת נסכו״ משמע שלא עקד יצחק על האש והעצים ממש רק שהיו העצים אצלו, הגם דלשון הפסוק מורה שעקדו על העצים ממש ולא הוזכר אש, **ובפיוט ליום ב׳ דר״ה** כ׳ ״וערך **האש** והעצים העלה, ולקח המאכלת לשחטו בחלחלה״, ובהושענות להושענא רבא כ׳ ״למען עשה למען הנעקד **ע״ג עצים ואש**״ הרי דעקדו ממש ע״ג אש, ודחה דו״ז דלא עקדו על האש ממש, **וידידי הרב יצחק קונינסקי שליט״א** הראה בסליחות ליום ה׳ של עשי״ת סליחה צ״ב ״מרום כהביט עוקד ונעקד, השה עקוד **והאש תוקד**״ מ׳ שהיתה האש בוערת בשעת העקדה וכ״כ גם ב״עקידה״ דסליחות לצום גדלי׳ וביום ד׳ דעשי״ת סליחה פ״ג, וכ״ז ע״פ פרקי דר״א הנ״ל. וצ״ע. שו״ר **במשמר הלוי** שהביא שאלה זו **ממרן הגרי״ז זצ״ל** דלא נזכר שערך אברהם את האש ושנעקד יצחק על האש, והשיב ״**הנה הדבר מבואר להדיא בהושענות להוש״ר**״ וכנ״ל.

האש הי׳ אש ההתלהבות

והנה **בספה״ק נועם אלימלך** עמד בשתי שאלות הראשונות בענין האש, עוד הק׳ דלמה לו לקחת עצי עולה מביתו, גם אם חשש שלא ימצא שם עצים אבל ל״ל לבקוע העצים בביתו, [**ורמב״ן פסוק ג׳** כתב דחשש שלא ימצא שם עצים ועוד שרצה לבדוק שם אם יש תולעים לדעת אם פסולים] גם למה אמר יצחק אי׳ השה לעולה הול״ל אי׳ העולה.

ותי׳ דעיקר רצון הבורא שיהי׳ לאדם רצון מלא ושלם לעשיית המצוות, ואם הי׳ שייך לאדם להגיע לתכלית השלמות ברצונו וחשקו לעשיית המצוה תו לא הי׳ צריך לעשותו, אבל מ״מ כיון של״ש להגיע לדרגה כזו צריך תמיד לעשות המעשה. אבל בנאנס באמת, אז באמת נחשב כאילו עשאו. והנה דרך האדם כשיעלה על מחשבתו לעשות איזה מצוה תחלת המחשבה הוא בחשק גדול והתלהבות, אשר תבער בו לעשות המצוה בשלמות, וזה הי׳ כוונת אברהם אבינו כאשר אמר לו הקב״ה והעלהו שם לעולה, הי׳ מתחיל לבו לבער כגחלת אש ושלהבת, אך אחר שיתמהמה מלעשות המצוה בפועל נחלש האש והחשק, ומזה התיירא א״א שהרי יקח שלשה ימים להגיע לשם, ולכן מיד ויבקע עצי עולה כדי שיהי׳ המעשה מיד בשלהבת הגדול הזה וזהו ענין האש המוזכר בקרא.

ואי״ש דא״ל יצחק הנה האש והעצים בה״א הידועה כלומר **מאחר שראיתי שהי׳ לך האש הגדול הזה הידוע כדרך הצדיקים והראי׳ שאש ה׳ בער בך** דזה אני רואה בעצים ע״י בקיעת העצים שבקעת מיד כאילו נכון לפניך להעלות עולה מיד א״כ אי׳ השה לעולה ר״ל **שוב א״צ לקחת אותי העולה וסגי בשה דכבר נחשב כאילו קיימת העולה,** לזה ענה לו שה׳ רוצה שגם אתה תעשה מעשה רב שתעלה על המזבח **עכ״ד הנוע״א.**

והנה לד׳ הנעם אלימלך א״ש הכל, דהא דביקע עצי עולה הי׳ שלא יתקרר אצלו כח האש וכח האש הזה לקח בידו איתו כל הזמן, ויתכן דלכן שם דוקא העצים על יצחק שהי׳ בו כח האש ע״י הביקוע כדי לעוררו ולהכניס בו כח האש, אבל במאכלת לא עשה כלום רק הביאו מביתו ולא הי׳ סבה לתתו עליו. ולכן שאל רק עכשיו אי׳ השה לעולה כיון שראה והרגיש בעצמו האש התשוקה ע״י כח העצים, הרי כבר נשלם כל כח הקרבן וא״צ תו הקרבן בפועל, ולזה ענה לו אברהם דבעי׳ שגם יצחק יהי׳ לו חלק בזה הפועל. וא״כ י״ל דמ״ש בסליחות שהקב״ה ראה על המזבח שהאש תוקד הכוונה לאש ההתלהבות של אעע״ה ולא הי׳ שם עדיין אש בפועל, ולכן בפסוק כ׳ רק ששם יצחק על העצים, דאש עדיין לא הדליק.

הטעם שהוצרך לעוקדו לפני ההעלאה

ויבואו אל המקום וגו׳ ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים: [שם ט׳]

מבואר דעקד אותו לפני שהעלהו על המזבח, ופי׳ **בחי׳ מהרי״ל דיסקין והגרי״ז** דכיון דנאמר לו הציווי והעלהו, והרי חי נושא את עצמו, לכן הוצרך לכופתו קודם. אולם צ״ע **דבמדרש** איתא דיצחק ביקש שיקשרנו כדי שלא יזוז ויעשה בו מום, ותי׳ **הגרי״ז** דכפות היינו ידים לחוד ורגלים לחוד, אבל עקידה הוא יד ורגל יחדיו כמבואר **בתמיד ל: ושבת נד.** ומטעם חי נושא א״ע הי׳ סגי לעשותו כפות בעלמא והא דעקדו בצורת יד ורגל זה הי׳ כדי לא יזוז ולא יעשה בו מום.

והנה הקשו למה לא שחט למטה ואח״כ העלהו, ותי׳ **בליקוטי יהודה בשם אמרי אמת** דכיון דא״ל הקב״ה והעלהו רצה לקיים לשון זה ממש, וכתי׳ זה כ׳ בס׳ **שירת דוד עה״ת** ע״פ דברי **הגר״ח** שהבאנו למעלה דהציווי הי׳ לעשות

העלאה כתחלת הקטרה וא״כ רק לאחר שעשה העלאה אז נגמר בו דיני עולה, וכן אמר **הגרי״ז** ע״פ דברי אביו, עוד אמר דעולה טעונה צפון ושם לא הי׳ עזרה ומזבח כולו דין צפון עליו [**רשימות תלמידים** [54]] עוד תי׳ בליקוטי יהודה דחשש אברהם שמא אחר השחיטה יארע בו פסול, ואם כבר יהי׳ על המזבח מקודם יהי׳ בו דין אם עלו לא ירדו. [אי כונתו למום נצטרך לומר שהי׳ בדעתו לעשות קבלה וזריקה דאז יש פסול מום אחר שחיטה כמבואר **בזבחים כה:** אבל אי לא הי׳ בדעתו להמשיך בקבלה וזריקה לא שייך פסול מום וצ״ל דכוונתו לפסול אחר- **משחת שמן** שם]

בתפלה מזכירים העקידה שאחר ההעלאה

והנה באמת בקרא כתיב דעקדו לפני ההעלאה. אולם בתפלת ר״ה בזכרונות מבקשים **ותראה לפניך עקידה שעקד א״א את יצחק בנו ״על גבי״ המזבח**, ולהנ״ל יתכן דקאי על קשירה השני׳ כדי שלא יזוז ויפסל מהקרבה, אולם צ״ע למה נקטי׳ דוקא קשירה זו ולא הקשירה הראשונה, ובכלל צ״ע למה מדגישים ענין העקידה שזה רק דבר צדדי כדי שלא יזוז, ולא עצם ההעלאה וההכנה להשחט.

העקידה בשביל עשיו הנכלל בו

ויל״פ ע״פ מה שהקשו במש״כ שם בסוף ברכת הזכרונות דעקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, וכבר דנו הפוסקים אי יש להוסיף ״של יעקב״ כדכ׳ **בשו״ע תקצ״א ס״ז** דמי שמוסיף כן הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים, והק׳ ע״ז **במג״א** ע״ש **במחצה״ש**, ועיקר הנדון דהרי עשיו נכלל בזרעו של יצחק, אלא דיש דרשא ביצחק ולא כל יצחק, וביאר **בערוגת הבושם כאן ובמכתב סופר בשם החת״ס** [55] דבעצם מה שחשש יצחק שלא יזוז ולא יעשה מום לא הי׳ מחמת עצמו רק כיון שבניו יעקב ועשיו כבר היו נכללים בו וחלק היעקב רצה מאד בעקידה אבל העשיו שבו רצה למנוע העקידה, לכן ביקש מאביו שיקשרנו, ומדוקדק במדרש תנחומא ״אמר לאביו הנפש חצופה היא״ ורמז לנפש בהמית חצופה שיש בו שזה עשיו. ולכן כשאנו מזכירים עקידת יצחק אנו רוצים לעורר רשעתו של עשיו להראות להקב״ה שעשיו הוא זה שמונע מאתנו למסור נפש להקב״ה ולזה אנו מתכוונים באומרינו שיזכור עקידה ״לזרעו״ היינו לעשיו.

עכ״פ לפ״ז מיושב דבקרא הוזכר הקשירה הראשון ובתפלה מזכירים הקשירה השני׳ דבתפלה אנו רוצים לעורר רשעותו של עשיו, אבל בקרא הוזכר מה שעשה לעצם קיום ההעלאה כדי שלא יהי׳ חי נושא את עצמו. ויש להוסיף דהקשירה שעשה לפני ההעלאה הי׳ רק לצורך היעקב שבו שרצה מאד למסור נפש להקב״ה ולכן הי׳ נושא את עצמו והוצרך להיות כפות, אולם מצד חלק העשיו לא נשא את עצמו כלל והו״ל כבהמה חי׳ ועוף דנחלקו רבנן על ר׳ נתן **שבת צד.** וס״ל דמשרבטי נפשייהו [משמטים כלפי מטה ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן – רש״י] ולא הוצרך לכופתו וכל עיקר הקשירה הי׳ מצד היעקב שבו.

אחיזת השטן בסבך בקרניו

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל נאחז בסבך בקרניו וגו׳ [שם י״ג]

וברש״י שהי׳ רץ אצל אברהם והשטן סובבו ומערבבו באילנות. ותמוה, וכי סבר השטן שאחרי שעמד אברהם בנסיון הגדול של העקידה לא יעמוד בנסיון קטן כזה, להוציא האיל מן הסבך.

ותי׳ **הג״ר אברהם חיים צאהן שליט״א [ר״מ בישיבת סונדרלאנד גייטסהעד]** [56] בשתי אופנים **א:** יש ללמוד מן השטן אף פעם לא להתייאש, וגם אם נכשל בגדול לא ימנע עצמו מלנסות גם בסיכוי חלש מאוד. **ב:** אחרי שאברהם הצליח כ״כ בנסיון הגדול שבעולם, הי׳ אפשר לו לחשוב כבר הצלחתי כ״כ, איזה חשיבות יש כבר לנסיון זוטר כזה וא״צ לעמוד בזה, קמ״ל שאצל אברהם אין שום הבדל בין נסיון קטן לגדול דאם זה רצון ה׳ יעשה בלי שום הבדל.

מעילה בשופר של אילו של יצחק

והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו [שם]

איתא **בפרקי דר״א פל״א** דאילו של יצחק נברא בבין השמשות וקרן השמאל תקע בו הקב״ה במתן תורה וקרן ימין יתקע בו לע״ל, והקשה **בספר יום תרועה ר״ה כח.** והלא יש בו מעילה ולכו״ע אין לתקוע בו לכתחלה כמבואר בגמ׳ שם,

54 ע״ע שם דפעם שאל א׳ את הגרי״ז שאלה זו לפני מעריב, והלך הגרי״ז להתפלל וכשכבר הי׳ באמצע ק״ש ובנו **הגרי״ד** עדיין לא התחיל ענה להשואל הלא כתיב בקרא **והעלהו** שם לעולה שיעלהו דוקא, וא״כ לא הי׳ שייך לשחוט למטה, ומרן הגרי״ז באמצע ק״ש רמז דנכון מה שאמר הגרי״ד - עי׳ **מ״ב סי׳ ס״ג סקי״ח** דלצורך מצוה מותר לרמז בפרשה שני׳.

55 **שמעתי ממו״ר הגרמ״י רייזמן שליט״א.**

56 **שמעתי מאחי הרב יעקב שליט״א.**

ותי׳ דלרבי אלעזר **זבחים פז.** מיירי בפירש לאחר זריקה, וא״כ ניתר ע״י זריקה, ולרבה שם מיירי בפי׳ לפני זריקה והזריקה מתירו גם לקתא דסכינא. **ותמוה** דאיך שייך לאסור להקב״ה לתקוע הרי עיקר איסור מעילה והנאה דקדשים הוא דזה קדשים המיוחדים לה׳ וכאן עיקר ייעוד אילו של יצחק הי׳ לטובת זרעו של יצחק שע״י קרבן זה יהי׳ כלל ישראל תמיד לרצון לפני הקב״ה וזה גופא יגרום לתקוע שופר דמ״ת ולתקוע שופר של גאולה, **וכי נימא דהא דכל קרבן הוא ריח ניחוח לה׳ יש בו סרך מעילה.** שו״ר שכבר העיר בזה **מרן החת״ס בדרשות ח״ג עמ׳ ה׳ על היום תרועה וכתב** דל״ש אצל הקב״ה מעילה דהוא בעצמו קדש קדשים ואהנאת ישראל השומעים מצוות לאו ליהנות ניתנו, ואתקיעת שופר לחירותינו הרי אין עצם השופר מקבצם רק הקב״ה מלקטם והשופר הוא רק סימן, וזה״פ דהשופר יהי׳ רק כנשוא נס הרים לסימן אבל עצם הקיבוץ יהי׳ ע״י הקב״ה בעצמו.

האם הי׳ הקטרה על שופר אילו של יצחק

והנה **ברש״י פ׳ יתרו י״ט י״ג** עה״פ במשוך היובל כ׳ דזה הי׳ שופר מאילו של יצחק [ויל״ע למה זה נרמז רק בשופר שהי׳ סימן לסילוק שכינה ולא לעצם מ״ת] והק׳ **הרמב״ן** שהרי אילו של יצחק עולה הי׳ וכולו כליל כמבואר במשנה זבחים פה:, ותי׳ [כפי שביארו **הט״ז בדברי דוד עה״ת**] דאמנם נשרף כליל אבל מהאפר נתגבל בחזרה קרנים. עוד כ׳ דלדעתו האגדה הזו יש לה סוד ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק ולכך אמר [**שם פסוק ט״ז**] ויחרד כל העם אשר במחנה ולא השיגו דיבור בגבורה **זולתי קול**. **ורא״ם** שם כ׳ דלא הבין קו׳ הרמב״ן הרי אין לקרניים דין הקטרה רק כ״ז שמחוברין ולא בפירשו והביא סוגיא דר״ה וד׳ רש״י דצ״ל דמיירי בפירשו מחיים אבל אילו פירשו לאחר זריקה הותר לכהנים, **ומהר״ל בגו״א** הק׳ עליו דא״כ ל״ש כלל לאילו של יצחק ומה רבותא יש בזה, **ובאור החיים הק׳** [**ויקרא א׳ ט׳**] במש״כ שם והקטיר הכל גם הקרניים א״כ איך לא הקטירו א״א ע״ה דמבואר בחז״ל דנשאר, ותי׳ כרא״ם דפירשו, עוד תי׳ דפקעו מעל המזבח אח״כ, עוד תי׳ דכיון דהי׳ לפני מ״ת הי׳ א״א יכול לעשות חשבונות ע״פ נבואה וכיון דע״פ נבואה הי׳ צריך השופרות לתקיעות לכן לא הקטירן, **ובברכת שמעון להגרב״ש שניאורסון זצ״ל** ר״פ ויקרא תי׳ בשם **האדמו״ר ר״מ מפילוב** דהרי אברהם עשה הכל תחת בנו כמבואר ברש״י פ׳ וירא וכיון שבקרנים ליכא כנגדו באדם לא הי׳ שייך שיקריבו.

ויתכן דלכן יש סוגיא שלימה בענין תוקע בשופר של עולה בר״ה כח. דזהו עיקר דין תקיעת שופר לעורר כוח שופר דאילו של יצחק. ותמיד בפנימיות יש כאן בעצם תקיעה בשופר של עולה. **וא״כ בעצם הי׳ עדיף לקחת שופר של עולה ולתקוע בו** לולא דיני מעילה ואיסור הנאה. **ולא בחנם עסק ספר מנחת ברוך בדיני שופר הוא רק בסוגיא זו.** והארכנו טובא בסוגיא זו בעניני ר״ה. וכתבנו שם דגם אם אין באפשרותינו לקחת שופר של עולה בפועל לפחות נעסוק בענין זה בעומק ויתקיים ונשלמה פרים שפתינו.

הטעם שנמנו כל הבנים של נחור

ויהי אחרי הדברים האלה ויוגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה וגו׳ [שם כ׳]

צ״ב סמיכות פרשה זו לעקידה וגם למה נצרך למנות כל הבנים שנולד לנחור. וגם מה שנולד מפלגשו, הרי העיקר הוא לדעת שבתואל ילד את רבקה. גם יל״ע דכשאנו קוראים פ׳ עקידה בר״ה אנו קוראים גם פרשה זו **ולמה זה כ״כ נחוץ באמצע ר״ה לקרוא כל השמות של בני נחור.**

ורש״י כבר עמד בשתי השאלות הראשונות, ועל שאלה ראשונה תי׳ דבשובו מהר המורי׳ הי׳ מהרהר ואומר, אילו הי׳ בני שחוט כבר הי׳ הולך בלא בנים, הי׳ לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקב״ה שנולדה רבקה בת זוגו, וזהו הדברים האלה הרהורי הדברים שהי׳ ע״י עקידה. ומה שהוצרך לייחס ולספר כל הבנים, כתב רש״י עה״פ ובתואל ילד את רבקה, דכל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה. נמצא דבעצם רוב הפסוקים מיותרים. בפרט הבנים של הפלגש ששמה **ראומה** וודאי מיותר לכאורה.

ובאור החיים הק׳ גם עמד בשתי השאלות הנ״ל, ותי׳ ע״פ מה שכבר כ׳ לעיל [י״ח י׳] דכשנולד יצחק לא הי׳ ראוי להוליד כי בא מסטרא דנוקבא ובמעשה דעקידה זכה לנפש זכר הראוי להוליד.[57] וא״כ כל עיקר מציאות זיווג של יצחק לא הי׳ שייך רק אחרי עקידה. ומה שהוצרך לכתוב כל סדר הנולדים מנחור וגם פלגשו, כ׳ דכשתתנוצץ

57 **ובמדרש תלפיות אות יו״ד** ענף יצחק דיצחק הי׳ לו נשמת חוה, ובעקדה פרחה אותה נשמה ובא לתוך האיל, ובשחיטת האיל נחשב כאילו נשחט יצחק.

נפש צדיק מופלאת בעולם הזה או צדקת כרבקה, מצד מה שקדם תערובות מבחי' הרע ע"י חטא אדם הראשון, אז כשהיא יוצאת יש אתה חלק גדול של קליפה, ובעומדה יעמודו עמה ובצאתה לעולם יצאו כולם בשכונתה וכל אחד הכיר בחינתו רבקה האיר אורה בקדושה וזולתה כמוץ יסוער. ולאור החיים הק' כבר יותר מובן למה נצרך כל הפרשה.

פעמים אדם דוחה בידיים את זיווגו האמיתי

והנה מעיקר ד' רש"י שאברהם התחרט על שלא השיאו אשה לפני זה, הוכיח **גיסי הג"ר רפאל הלוי דינר שליט"א [בספרו נפלאות מתורתך]** מה שידוע **מהסטייפלער זצ"ל** דלפעמים שייך שאדם דוחה בידים הזיווג ההגון לו בגלל סבות בלתי מוצדקות, ואח"כ מתמיה למה אינו מוצא את אשר לו ואינו מבין שהוא עצמו הפסידו בידים. וזה מבואר כאן, דמבואר שאף שקיבל אברהם הבטחה על המשך הדורות מ"מ חשש שהוא בעצמו הפסיד ההזדמנות בזה שלא הספיק להשיאו אשה. [וע"ע **מכתב מאליהו ח"ג עמ' כ'** שהבטחת ה' ניתנה כדי להשתמש בו בזריזות ולא להחמיצו ע"פ **הילקוט מלכים א' רמז קס"ח** המובא במס"י בענין זריזות דהרבה קטיגורין יעמוד מכאן עד גיחון מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעוה"ז ע"ש בהרחבה.]

וי"ע באמת למה חיכה אברהם עד עכשיו להשיאו אשה בפרט דבן י"ח לחופה, ולד' אור החיים הק' א"ש דהרי עד אז הי' לו נשמה מסטרא דנקבא, אבל לרש"י הרי מבואר דהתחרט על שלא השיאו לפני זה וא"כ למה באמת חיכה עד עכשיו. וכנראה דעל שידוך מתאים מותר לחכות רק שהתחרט שעל שלא השיאו ברגע האחרון שכבר רואה שאין עוד ברירה.

והנה ה**ספורנו** פי' דוודאי כבר נולדו כל אלה לפני זמן רב חוץ מרבקה, והנה ילדה מלכה הכוונה הנה כבר ידעת מכבר שמלכה ילדה בנים, אולם **רמב"ן** מיאן בזה, דמשמעות הפסוק שרק עכשיו שמע, וא"כ מסתבר שרק עכשיו נולדו דאל"כ א"א שלא ישמע עד היום כי אין המרחק רב בין ארם נהרים וארץ כנען, ולכ"כ דכשאברהם יצא מחרן הי' נחור ג"כ זקן ואשתו איננה בחורה, אבל עשה להם ה' נס שנפקדו בימי הזקנה, וזה הי' הבשורה הטובה שקיבל אברהם שנפקד אחיו הגדול בבנים מבת אחיו המת. ומה שמנה גם הפלגש דזה הי' חלק הבשורה או להודיע שכל אלו באמת ראויים להדבק בזרעו של אברהם ועל כולם אמר אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי. [וכבר רמז הרמב"ן לעיין **בילקוט רמז תשס"ו** דאיתא דכשאמר הקב"ה בשעת העקידה והתברכו בזרעך כל גויי הארץ **ביקש על אחיו ונענה לו הקב"ה בזה** נמצא דבשורת אחיו הי' באמת תוצאה ממעשה עקידה.]

ע"י התגברות זוכים לשמוע בשורות טובות

ולפ"ז יש להמתיק ההמשך של פ' זו לעקידה דמראים לנו בזה שתמיד גם אחרי שכבר נתעלה ונתנתק לגמרי מכל משפחתו, מ"מ הי' בלבו דאגה עליהם, ותמיד קיוה שיהי' להם כל טוב ומיד כששמע מהקב"ה והתברכו בזרעך וגו' ניצל את ההזדמנות לטובת אחיו שכבר מחכה הרבה שנים לילדים, **והדבר הכי שמח שהי' יכול לשמוע אחרי שחזר מהעקידה, הוא זה שהנה ילדה מלכה לנחור אחיך** ובוודאי ביקש לדעת בפרטות כמה בנים ילדו ומה הן השמות שלהם וגם של הפלגש, כמו דוד טוב שמתעניין בכל פרטי חיי אחיו וכל שם כאן הי' כמו זמירות באזנו של אברהם.

וזה בא גם לרמז, **דמי שמוסר נפשו עבור הקב"ה מיד זוכה לשמוע בשורות טובות בין בשידוכים בין לזש"ק,** ובכן א"ש **שקוראים זה בר"ה ללמדך השכר של מסי"נ וכן כל התגברות עבור הקב"ה,** שעי"ז זוכים לשנה טובה ולבשורות טובות ישועות ונחמות.

ובליקוטי יהודה בשם **הפני מנחם** דנכתבה פ' זו בתורה ללמדך דגם אם עוברים זמנים קשים שמדות והריגות, מלחמות ושחיטות, מ"מ יש להתחיל מחדש להעמיד דורות חדשים ולכן דוקא אחר העקידה נתבשר על בן זוגו של יצחק.

<u>הפטרה לפרשת וירא</u>

תוכן ההפטרה יש בו ג' ניסים שעשה הנביא אלישע:

א: ברכתו לאשת עובדי' הנביא שיהי' לה שפע של שמן. **ב:** ברכתו לאשה השונמית שיהיה לה בן. **ג:** מה שהחי' את בנה שמת. והקשר לפ' השבוע הוא לכאורה רק זה שאמר לה כעת חי' את חובקת בן, ובכן גם מובן להביא גם ההמשך מה שהחי' את הבן הזה. אולם צ"ב ל"ל להקדים הסיפור עם אשת עובדי' דאין לזה שום קשר לפ' השבוע.

ואמר בזה **הג"ר חזקיהו מישקובסקי שליט"א** [58] מה ששמע מאיש מבוגר ששמע **מהגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל** בשיחה שאמר כשהי' עדיין בגייטסהעד, דהנה יש להקדים לפרש מש"כ בקרא אחרי שנתמלאו כל הכלים בשמן ויעמוד השמן. "**ותבא ותגד לאיש האלקים ויאמר לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך ואת ובניך תחי' בנותר.**" וצ"ב מה בדיוק באת להגיד לאלישע, הרי פשוט שיכולה מעכשיו למכור השמן כדי לשלם החוב.

והנה **במדרש** [**ב"ר ל"ה ג'**] פי' במש"כ ויעמוד השמן היינו שעמד משפלותו והתייקר מחיר השמן, עד שהגיע לסכום החוב, ולכן באת לשאול האם תמכור כבר עכשיו השמן או שתחכה עוד אולי יתייקר השמן עוד. אולם **רלב"ג** פי' [וכנר' בדרך זו פי' הגרא"א דסלר] "כי לא רצתה לעשות מן השמן דבר אם לא בעצת הנביא כי לא היתה יודעת מה רצון הנביא בזה". ופי' רב דסלר דהכוונה, דכיון שהשמן הגיע אלי' במתנה מהקב"ה ע"פ נס לא הרגישה כבעה"ב ע"ז להחליט לבד מה לעשות ולכן באת לשאול.

מתנה שמקבלים מהקב"ה אין להחליט לבד

ואמר בזה רב דסלר **שכ' כאן יסוד גדול לחיים** שאם מקבלים מתנה מהקב"ה, אין לאדם להרגיש כבעה"ב ולהחליט לבד מה לעשות, רק מיד יש לילך לאדם גדול לשאול מה בדיוק רצון ה' עכשיו אף שמסברא כבר נראה לו מה לעשות.

עפי"ז פי' רב דסלר השייכות לסיפור לבן השונמית, דהרי בעצם תמוה הרי היא חששה שבעצם לא מגיע לה ילד ולכן אמרה אל תכזב בשפחתך, ונראה באמת שהיתה צודקת בחשש שלה דהרי בסוף מת הילד והוצרכה לנס עצום של תחיית המתים, וק' איך יתכן שיבטיח לה ילד ואח"כ ימות. רק התשובה הוא, דכתוב בפסוק "ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים" המקום הראשון שהלך הי' לעזור לאביו בעבודה בשדה, ושמה התחיל ראשו לכאוב עד שמת אח"כ, כנראה שעצם היציאה לשדה גרם לו המיתה. והיינו דבאמת כיון שקיבלה כזה מתנה מן השמים הי' לה ללכת לנביא מיד כשיגדל ולשאול מה עלי' לעשות אתו, ואז הי' הנביא אומר עלייך להכניסו לביהמ"ד ללמוד, וכמו שעשתה חנה אמו של שמואל שהשאילתו לה' כל ימי חייו, אבל היא לא עשתה כן רק הניחו ללכת לאביו לעזור בעבודה ולעשות אותו חקלאי, ולכן לא הי' לו עוד זכות קיום. **עכ"ד. [ובזה מסתמא רצה רב דסלר לעודד הבעה"ב דאז לשלוח את ילדיהם לישיבה.]**

ואפשר לקשר כ"ז גם לפי' השבוע, דכשיצחק הי' ילד אמר לו הקב"ה שישמע לקול אשתו שרה שהי' טפל אלי' בנבואה, היינו דצורת החינוך צריך להיות הכל ע"פ רצון ה' ע"פ נביאיו ואין לאדם להחליט לבד.

58 שמעתי מידידי **הג"ר גבריאל מנחם אפללו שליט"א מח"ס במי הדעת.**